ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ — Թող Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակի միւռոնը դառնայ չարին յաղթող հաւատքի զէնք 501

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

* * * — Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս Յաջորդաբար ընդունեց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին առիթով Անթիլիաս ժամանած պատրիարքները 505

* * * — Բացում Հայոց Ցեղասպանութեան որբերու «Արամ Պէզիքեան» թանգարանին 508

* * * — Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը կատարեց հայ ժողովուրդի վերածնունդը խոհրդանշող Սուրբ Աստուածածին վանքի Հայոց Ցեղասպանութեան յուշարձանին առջեւ 517

* * * — Միջ-եկեղեցական աղօթք Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ նուիրուած Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներուն 529

* * * — Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին նուիրուած երաժշտական երեկոյ Սուրբ Աստուածածին վանքին մէջ 532

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ — Յիշել, յիշեցնել եւ պահանջել, բայց նաեւ՝ յաղթահարել 1915-ը 536

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐ 541

ՍՈՒՐԲ ԳՐԱՅԻՆ

ՄԱԿԱՐ ԵՊՍ. ԱՇԳԱՐԵԱՆ — Ամենասրբուհի Մարիամ Աստուածածինի յաւերժ կուսութիւնը 547

ՎԱՂԻՆԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ — Սրբալոյս միւռոնը Աստուածաշունչին եւ մեր եկեղեցւոյ մէջ 554

ՊԱՏՄԱ-ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԿՈՐԻՒՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ — Սուրբ Սահակ Պարթեւ Հայրապետ լուսաւորիչ միտքերու 570

ԶԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ 580

ՀԱՅ ԴԱՏ 584

ՀԵՀՈՄ 588

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ 591

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ 593

ԼՈՒՐԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ 595

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ 600

ՀԱՅԿ
ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱՄՍԱԳԻՐ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՑ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

ՁԴ. ՏԱՐԻ 2015 ՅՈՒԼԻՍ ԹԻՒ 7

ՓՈԽԱՆ ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԻ

ԹՈՂ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻ ՄԻՒՌՈՆԸ ԴԱՌՆԱՅ ՉԱՐԻՆ ՅԱՂԹՈՂ ՀԱՒԱՏՔԻ ԶԷՆՔ*

Սրտառուչ աղօթքներով ու հոգեզմայլ շարականներով լեցուն եւ սրբալոյս միւռոնով օծուն այս խորախորհուրդ պահուն, գոհութիւն ու փառք կու տանք մեր բոլորին երկնաւոր Հօր, որ անգամ մը եւս հոգեպարար առիթը ընծայեց Մեզի, հաւատարիմ մեր սրբազան հայրերու աւանդութեան, սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը կատարելու:

Քիչ առաջ սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան ընթացքին, Մեր աղօթքը բարձրացնելով առ Աստուած, ըսինք.–

"Ո՛վ Տէր, Ամենաստուրբ Հոգիիդ զօրութեամբ թող այս միւռոնը ըլլայ՝ չարերուն ու չարիքին դէմ մարտնչող ու յաղթող հաւատքի զէնք...":

Սրբալոյս միւռոնը եզակի տեղ ունի մեր եկեղեցւոյ ծէսին ու ընդհան-

---

* Սոյն գրութիւնը խտացումն է Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին պատգամին, զոր տուաւ սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան արարողութեան ընթացքին, Շաբաթ, 18 Յուլիս 2015-ին, Ս. Աստուածածին վանքի շրջափակին մէջ, Պիքֆայա, ի ներկայութեան եկեղեցական եւ աշխարհական պաշտօնական հրաւիրեալներու եւ հաւատացեալներու հոծ բազմութեան:

րապէս մեր ժողովուրդի հրիստոնէական կեանքին մէջ: Առաջին միւռոնը օրհնուած է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչին կողմէ: Մինչեւ այսօր մեր եկեղեցին հաւատարմօրէն կը հետեւի իր հայրերու սրբազան աւանդութեան՝ եօթը տարին անգամ մը կատարելով սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը:

Արդարեւ, իր արտաքին կերպին ու տեսանելի ձեւին մէջ միւռոնը նիւթեղէն իրականութիւն մըն է, պատրաստուած աւելի քան քառասուն տեսակ բոյսերէ ու ծաղիկներէ: Միւռոնը բաղկացնող նիւթերու տեսակն ու չափը, ինչպէս նաեւ անոր պատրաստութեան ընթացքը մանրամասնօրէն ճշդուած է մեր եկեղեցւոյ հայրապետներուն կողմէ: Սակայն միւռոնը իր էութեամբ աննիւթական է: Ան Սուրբ Հոգւոյ շնորհներու հեղումն է, աստուածային բարիքներու տուչութիւնը, երկնային լոյսին ճառագայթը ու յոյսին ծիածանը եւ յաւիտենական կեանքի ու փրկութեան ճանապարհը:

Սուրբ միւռոնի դրոշմով հայ մանուկը աստուածային շնորհներով կը լեցուի եւ կը դառնայ հայ եկեղեցւոյ զաւակ:

Սուրբ միւռոնի օծումով Աստուծոյ ու Հայ Եկեղեցւոյ սպասաւորութեան կոչուած հայ մարդը կը դառնայ նոր մարդ:

Սուրբ միւռոնի ներկայութեամբ ապականութիւնը կը հեռանայ մեր կեանքէն ու սրբութեան շղարշով կը ծածկուի մեր կեանքը:

Սուրբ Միւռոնի հեղումով՝ հաւատքի զէնքով, յոյսի վահանով ու սիրոյ ուժով զինուած կը դիմագրաւենք կեանքի ամէն տեսակ չարերն ու չարիքները:

Մեր ժողովուրդը ջերմ հաւատքով ու խոր երկիւղածութեամբ մօտեցած է սրբալոյս միւռոնին, անոր պայծառակերպող ու սրբացնող ուժին:

Դիտեցէք մեր ժողովուրդի պատմութիւնը...:

Պատմութեան խաւարին դիմաց մեր կեանքը լոյսի ու յոյսի ճառագայթներով պայծառակերպեց սուրբ միւռոնը: Պատմութեան փոթորիկներուն դիմաց մեր ժողովուրդին երկնային խաղաղութեան աւետիսը բերաւ սուրբ միւռոնը: Հայ Եկեղեցւոյ սրբալոյս միւռոնը անբակտելիօրէն շաղախուեցաւ հայ ժողովուրդի պատմութեան հետ. խլեց հայ կեանքի տառապալից ճամբաներէն, նոյնացաւ հայու էութեան հետ, ձգտումներուն ու երազներուն հետ, դառնալով հայո՛ւ միւռոն: Այս սուրբ միւռոնով դրոշմուեցաւ հայը. անով ստացաւ իր քրիստոնեայ հայու անունը, այլ խօսքով՝ իր հարազատ ինքնութիւնն ու իւրայատուկ դիմագիծը. սուրբ միւռոնի հոգեղէն զօրութեամբ թրծեց ապրելու, պայքարելու ու ստեղծագործելու իր հաւատքն ու կամքը:

Հայ Եկեղեցւոյ սրբալոյս միւռոնը դարձաւ մեր եկեղեցւոյ միութեան ամուր շաղախը: Քիչ առաջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նոր սրբալոյս միւռոնին եկաւ միանալու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան սրբալոյս միւռոնը: Եւ նոյնպէս, որպէս մեր Եկեղեցւոյ միութեան շօշափելի արտայայտութիւն, յառաջիկայ Սեպտեմբերին Ս. Էջմիածնի մէջ տեղի

ունենալիք սրբալոյս միւռոնին օրհնութեան պիտի գայ միախառնուելու այս անգամ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան սուրբ միւռոնը, որպէս մէ՛կ եկեղեցւոյ, մէ՛կ ազգի ու մէ՛կ հայրենիքի անմակտելի միութեան գրաւական:

Հայ Եկեղեցւոյ միւռոնը դարձաւ աղբիւրը հայ ժողովուրդի հոգեւոր վերանորոգութեան: Սուրբ միւռոնի օծումով հայը զինուեցաւ Սուրբ Հոգւոյ զօրութեամբ, ամրացաւ քրիստոնէական հաւատոմով ու լուսաւորուեցաւ երկնային լոյսով:

Սուրբ միւռոնը դարձաւ նաեւ մեր ազգային վերածննդեան կենսաւորիչ ուժ: Սուրբ միւռոնով հոգեպէս հզօրացած հայը քաջօրէն դիմագրաւեց կեանքի չարերն ու չարիքները եւ քալեց խաւարէն դէպի լոյս ու մահէն դէպի կեանք:

Ահա հրաշքը սուրբ միւռոնին, հայո՛ւ միւռոնին:

Արդ, սովորական արարողութիւն մը չէ սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը: Սուրբ Հոգւոյ երկնառաք շնորհներով լեցուելու ու քրիստոնէական հաւատոմով վերանորոգուելու երկնային հրաւէր է սա պահը: Մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդի պատմութեան հետ հաղորդուելու պահ է նաեւ միւռոնի օրհնութիւնը: Սրբալոյս այս միւռոնին մէջ ներկայ է մեր ողջ պատմութիւնը: Միւռոնի ճամբով մենք կը միանանք մեր սուրբերուն ու նահատակներուն, մեր հայրապետներուն ու հերոսներուն, հայ մտքի ու հոգիի մեծերուն ու հաղորդ կը դառնանք անոնց սրբակենցաղ ու հերոսական կեանքին, անոնց ապրումներուն ու տագնապներուն, անոնց խոյանքներուն ու երազներուն: Սրբալոյս միւռոնը կը կենսաւորէ ու կը վերանորոգէ մեզ մեր հոգեւոր ու բարոյական արժէքներով, մեր սրբութիւններով ու ձգտումներով ու կ'առաջնորդէ մեր ազգի լոյս ապագային:

Ներկայ տարին տարբեր է մեր ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան մէջ. տարբեր իր խորհով ու նպատակով, տարբեր իր իմաստով ու պատգամով: Մեր ժողովուրդը Հայաստանէն մինչեւ Սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները իր պահանջատիրական կամքը կը շարունակէ արտայայտել՝ ամուր կամքով ու միասնական ոգիով:

"Յիշելը, յիշեցնելը ու պահանջել"ը դարձուցինք մեր հաւաքական կեանքին նշանաբանը: Այս ոգիով ու տեսլականով գործեցինք: Մեր մէկուկէս միլիոն նահատակները սրբացուցինք. մեր ժողովուրդին անհերքելի իրաւունքները պահանջող ազգային հոչակագիր յայտարարեցինք. մեր բոլոր գաղութներէն ներս զանազան կերպերով ու շեշտերով նահատակներու կտակին մեր հաւատարմութիւնը վերահաստատեցինք եւ ուխտեցինք մեր պահանջատիրական պայքարը շարունակել վերանորոգ յանձնառութեամբ:

Սրբալոյս միւռոնին օրհնութիւնը հրաւէր մըն է մեր ժողովուրդի զաւակներուն՝ իրենց քրիստոնէական հաւատքը խորացնելու, սէրը ամրապնդելու ու պահանջատիրական կամքը պրկելու:

Սրբալոյս միւռոնին օրհնութիւնը կոչ մըն է մեր ժողովուրդի զաւակներուն՝ մեր պահանջատիրական պայքարը միւռոնի հոգեւոր զօրութեամբ թրծելու:

Միւռոնի բոյրով օծուն այս խորհրդալից պահուն, դա՛րձեալ մեր աղօթքը կը բարձացնենք առ Աստուած, ըսելով.–

Ո՛վ Տէր, Սուրբ Հոգւոյ զօրութեամբ օրհնուած սրբալոյս այս միւռոնը մեր ժողովրդի զաւակներուն համար թող դառնայ բալասան՝ ցաւերու, բուժում՝ վէրքերու, յաջողութիւն՝ գործոց, ճանապարհ՝ մոլորելոց, պահապան՝ կենաց:

Թող այս միւռոնը դառնայ դրոշմը անմիւռոն մնացած մեր հազարաւոր մանուկներուն, որոնք Հայ Եկեղեցւոյ միւռոնը չտեսած զոհը դարձան ցեղասպանի եաթաղանին:

Թող այս սուրբ միւռոնով օծուող մեր զաւակներուն կեանքը երկնային շնորհներով զարդարուի, աստուածային բարիքներով լուսազարդուի:

Թող այս սուրբ միւռոնով օծուող մեր եկեղեցիները պայծառանան իրենց հաւատացեալ ժողովուրդով, իրենց հաւատքի կեանքով ու վկայութեամբ:

Թող այս սուրբ միւռոնով օծուող հայ եկեղեցւոյ սպասաւորները կոչումի խոր գիտակցութեամբ ծառայեն Աստուծոյ, մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին:

Թող այս սուրբ միւռոնի օրհնութեամբ առաւել հզօրանայ մեր ազգն ու հայրենիքը:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100–ԱՄԵԱԿԻ ՆՇՈՒՄ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՅԱՋՈՐԴԱԲԱՐ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ ԱՆԹԻԼԻԱՍ ԺԱՄԱՆԱԾ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐԸ

Ուրբաթ, 17 Յուլիս 2015-ը, յատկանշական եւ յիշատակելի օր եղաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան համար։ Որովհետեւ, Շաբաթ 18 եւ Կիրակի 19 Յուլիս 2015-ի վրայ երկարող, Կաթողիկոսարանին կողմէ կազմակերպած Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակի ձեռնարկներուն եւ Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութեան հրաւիրուած եկեղեցիներու պատրիարքները եւ հոգեւոր պետերու ներկայացուցիչները ժամանեցին Անթիլիաս։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս, ամբողջ օրուան ընթացքին յաջորդաբար ընդունեց Ն.Ս. Մաթեէոս Ա. Եթովպիոյ Պատրիարքը, Ն.Ս. Թէոդորոս Բ. Աղեք-

սանդրիոյ Յունաց Պատրիարքը, Ն.Մ. Ֆրանսիս Պապի ներկայացուցիչ՝ Կարտինալ Քըրթ Քոխը, Ն.Ա. Խրիսոսթոմոս Բ. Կիպրոսի Արքեպիսկոպոսը, Ն.Մ. Պասիլիոս Մարթոմա Փաուլոս Բ. Հնդկաստանի (Մալաբար) Կաթողիկոսը եւ Ն.Մ. Թաուատրոս Բ. Ղպտիներու Պատրիարքը, իրենց պատուիրակութիւններով։

Հանդիպումները առիթ հանդիսացան քննարկելու եկեղեցիները յուզող զանազան հարցեր։ Հոգեւոր պետերը չնորհաւորեցին Վեհափառ Հայրապետը Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութեան առիթով, եւ չնորհաւորեցին հայ ժողովուրդին համար այնքան նուիրական այս պատմական դէպքը։ Նշենք, որ անոնք նաեւ հայ ժողովուրդին իրենց զօրակցութիւնը յայտնեցին Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին առիթով։

Յայտնենք, որ ամբողջ օրուան ընթացքին Անթիլիաս ժամանեցին տարբեր եկեղեցիներու ներկայացուցիչները՝ արեւելքէն եւ արեւմուտքէն, ինչպէս նաեւ զանազան միջ-եկեղեցական խորհուրդներու եւ կազմակերպութիւններու ընդհանուր քարտուղարներն ու պատասխանատուները։

ԲԱՑՈՒՄ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ «ԱՐԱՄ ՊԷԶԻՔԵԱՆ» ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Շաբաթ, 18 Յուլիս 2015-ի առաւօտեան ժամը 11:00-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս, ընկերակցութեամբ Լիբանան ժամանած օտար եկեղեցիներու հոգեւոր պետերուն, ներկայացուցիչներուն եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմակալ առաջնորդներուն ու միաբան հայրերուն, ժամանեց Կաթողիկոսութեան խնամքին ներքեւ գործող «Թռչնոց Բոյն» հաստատութիւնը (Ժըպէյլ), կատարելու Հայոց Ցեղասպանութեան Որբերու «Արամ Պէզիքեան» թանգարանի բացումը։

Բացման հանդիսութեան ներկայ էին նաեւ Մարոնի Եկեղեցւոյ Բայի Պատրիարքը, Լիբանանի քրիստոնեայ համայնքները ներկայացնող չարք մը հոգեւոր առաջնորդներ, Հայաստանի Հանրապետութեան Սփիւռքի Նախարար՝ Հրանուշ Յակոբեանը, պետական անձնաւորութիւններ, Ժըպէյլի քաղաքապետ՝ Զիյատ Հաուաթը, թանգարանի բարերար՝ Պէզիքեան ընտանիքի անդամներ, ազգայիններ, «Թռչնոց Բոյնի» մէջ պատսպարուած նախկին որբեր եւ հոծ թիւով հայ ժողովուրդի գաւակներ։

Բացման խօսքը արտասանեց «Թռչնոց Բոյն»ի խնամակալութեան ատենապետ՝ Տիկ. Սեդա Խտրչեան։ Ան հակիրճ կերպով ներկայացուց պատմականը դանիական եկեղեցիներու նախաձեռնած մարդասիրական հիմնարկին, անդրադառնալով «Թռչնոց Բոյն»ի հիմնադիր Մարիա Ճէյգըպսընի՝ «Մամա»ին որբահաւաքի անճնուէր առաքելութեան ու անոր թողած մեծ վաստակին հայ որբախնամութեան աշխատանքին մէջ եւ բացատրութիւն տուաւ թանգարանին իրագործուած աշխատանքներուն ու նպատակին մասին։

Թանգարանի բարերար Ալեքքօ Պէզիքեան խօսք առնելով յայտնեց, թէ իր հայրը Հայոց Ցեղասպանութեան արհաւիրքէն ճողոպրած հազարաւոր որբերէն մին եղած է, որ պատսպարուած է այս մարդասիրական հաստատութենէն ներս։ Ցուգումնախառն ձայնով ըսաւ, թէ իրեն համար բարոյական պարտաւորութիւն էր այս բարերարութեան ճամբով նախ իր երախտագիտութիւնը յայտնելու հաստատութեան բոլոր անճնուէր ծառայողներուն, եւ ապա իր հօր յիշատակին ընդմէջէն յարգելու բոլոր որբերը, որոնց դերը հսկայական եղաւ հայ ժողովուրդի գոյատեւման մէջ։

Ժբպէյլի քաղաքապետ Զիյատ Հաուաթ խօսեցաւ «Թռչնոց Բոյն» հաստատութեան կարեւորութեան մասին եւ դրուատիքով արտայայտուեցաւ չրջանէն ներս ապրող հայ ժողովուրդին բերած ներդրումին՝ պատմական Պիպլոս (Ժիպէյլ) քաղաքի զարգացման ու բարգաւաճման գործին։ Քաղաքապետը նաեւ վստահեցուց, թէ նորակառոյց այս թանգարանը յատուկ տեղ պիտի գրաւէ Ժբպէյլի զբօսաչրջիկութեան ծրագիրներէն ներս։

Լիբանանի Մշակոյթի Նախարար Տիար Ռոնի Արայժիի ներակայացուցիչը ընթերցեց նախարարին խօսքը, որուն յաջորդեց Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահ Տիար Սերժ Սարգսեանի խօսքը, զոր ընթերցեց Հայաստանի Հանրապետութեան Սփիւռքի Նախարար՝ Հրանուշ Յակոբեանը։

Մարոնի Եկեղեցւոյ Բայի Պատրիարքը, որ նախքան պատրիարք ընտրուիլը երկար տարիներու առաջնորդն էր Ժբպէյլի Մարոնի համայնքին, յայտնեց թէ ինք լաւ կը ճանչնայ այս հաստատութիւնը եւ անոր տարած մարդասիրական գործունէութիւնը, չէչտելով թէ մարդասիրական ծրագիրներու հովանաւորութիւնը եկեղեցւոյ առաքելութեան անբաժան մասն է։ Պատրիարքը նաեւ անդրադարձաւ Լիբանանի հայ համայնքին կարեւորութեան՝ իբր անբաժան մասը լիբանանեան ընկերութեան, եւ իր ունեցած եղբայրական յարաբերութեան Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին հետ։ Վերջապէս, Պատրիարքը յիշեց Հայոց Ցեղասպանութիւնը, նշելով թէ Լիբանանի ժողովուրդը անմասն չէր մնացած Օսմանեան պետութեան սփռած արհաւիրքէն եւ ան եւս ենթարկուած էր սովի ու կոտորածներու։ Պատրիարքը եզրափակեց ըսելով, թէ դժբախտաբար այսօր եւս պատմութիւնը ինքզինք կը կրկնէ Միջին Արեւելքէն ներս։

Վեհափառ Հայրապետը խօսք առնելով գնահատեց «Թռչնոց Բոյն»ի առաքելութեան հաւատացող բոլոր անձնուէր ծառայողները եւ բարերարները։ Ապա, անդրադարձաւ Հայոց Ցեղասպանութեան Որբերու «Արամ Պէզիքեան» թանգարանի իւրայատկութեան, վստահեցնելով թէ թանգարանի բացումը պարզապէս սկիզբը մըն է։ Արխիւներու հաւաքման աշխատանքները պիտի չարունակուին եւ

մեր յաջորդ քայլը պիտի ըլլայ ստեղծել ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան յատուկ կեդրոն մը։ Ան գնահատեց Պէգիքեան ընտանիքը եւ բոլոր ճարտարապետներն ու մասնագէտները որոնք իրականացուցին այս արդիական եւ պատուաբեր թանգարանի իրագործումը։ Ողջունելով հոգեւոր պետերու եւ եկեղեցական ներկայացուցիչներու, դեսպաններու եւ պետական ու քաղաքական հիւրերու ներկայութիւնը, Նորին Սրբութիւնը իր գնահատանքը յայտնեց ըսելով, որ անոնք մաս նակից կը դառնան Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին, գործնապէս իրենց զօրակցութիւնը յայտնելով հայ ժողովուրդի պահանջատիրական պայքարին։ Եւ ապա, անդրադառնալով 100-ամեակի իմաստին ու պատգամին, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ, թէ ան մեր ժողովուրդին համար կոչ մըն է յիշելու մեր նահատակները ու իր հաւատարմութիւնը վերանորոգելու անոնց սրբազան կտակին նկատմամբ, միանգամայն՝ յիշեցնելու համայն մարդկութեան, թէ Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումը ու դատապարտումը հրամայական է՝ կանխելու համար այլ ցեղասպանութիւններ, ինչպէս նաեւ արդարութիւն պահանջելու ցեղասպան Թուրքիայէն։

Խօսելով թանգարանին մասին, Նորին Սրբութիւնը Հայոց Ցեղասպանութեան որբերուն նուիրուած այս թանգարանը նկատեց կենդանի յիշատակարան մը մեր

մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնք գոհը դարձան Օսմանեան Թուրքիոյ կողմէ ծրագրուած ու գործադրուած ցեղասպանութեան։ Ան աւելցուց ըսելով թէ

«Թանգարանը նաեւ կենդանի յուշարար մըն է հազարաւոր որբերու, որոնք Լիբանանի մէջ խնամք ու դաստիարակութիւն ստացան՝ ամերիկեան, զուիցերիական ու դանիական մարդասիրական կազմակերպութիւններու կողմէ։ Թանգարանը խօսուն վկայութիւն մըն է այն նշանակալից դերին, զոր Լիբանանը ունեցաւ հայ ժողովուրդի վերածննդեան մէջ։ Արդարեւ, Թուրքիոյ մէջ մեր ժողովուրդը ատելութիւն ու ջարդ

տեսաւ. սակայն, ընդհանրապէս արաբական աշխարհի ու յատկապէս Լիբանանի մէջ ան սէր ու կեանք գտաւ: Ահա թէ ինչու Լիբանանը դարձաւ սիրտը սփիւռահայութեան: «Թռչնոց Բոյն»ի եւ Լիբանանի այլ որբանոցներուն մէջ պատսպարուած մեր որբերը իրենց գործօն մասնակցութիւնը բերին հայ ժողովուրդի վերածննդեան՝ Լիբանանէն սկսեալ մինչեւ ի Սփիւռս աշխարհի»:

Եզրակացնելով իր խօսքը, Վեհափառ Հայրապետը ըսաւ, թէ Թռչնոց Բոյնին մէջ խնամուած ու դաստիարակուած որբերէն Արամ Պէզիքեանի գաւակը Ալեքօ Պէզիքեանը, ահաւասիկ այս թանգարանին բարերարութիւնը ստանձնած է, որպէս յիշատակ իր հօր եւ երախտագիտութիւն՝ Լիբանանին նկատմամբ:

Հանդիսութեան աւարտին, բոլոր հիւրերը ուղղուեցան թանգարանին մուտքը, ուր Նորին Սրբութիւն հատելով ժապաւէնը բացումը կատարեց թանգարանին: Ապա, ներկայ պատրիարքները եւ հիւրերը Վեհափառ Հայրապետին ընկերակցութեամբ մօտէն ծանօթացան թանգարանէն ներս ցուցադրուած իրերուն եւ նկարներուն:

Երեւան, 13 Յուլիսի 2015 թ.

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ ԱՌԱՋԻՆԻՆ

Վեհափա՛ռ Տէր,

Ջերմեռանդ հաւատով շնորհաւորում եմ Ձեզ «Թոչնոց Բոյն» հաստատութեան վերանորոգման եւ թանգարանի ստեղծման, ինչպէս նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնում Ձեր գահակալութեան 20-րդ տարեդարձի եւ սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան արարողութեան առթիւ:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Սուրբ Աթոռը դարեր շարունակ իր սրբազան պարտքն է կատարել առ Աստուած, առ Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցի, առ Հայրենիք եւ համայն հայութիւն:

Ձեր հովուապետութեան բաւական տարիները համընկան Հայաստանի անկախութեան կերտման պատասխանատու, բարդ եւ դժուար տարիներին:

Դուք Ձեր անխոնջ ծառայութեամբ, մեր հայրենասէրի, հոչակաւոր գիտնականի, առաջադէմ հայագէտի եւ ականաւոր կրօնագէտի իմաստութեամբ, հոգեւոր առաջնորդի Ձեր անմնացորդ նուիրումով էք առաջնորդում աշխարհասփիւռ հաւատացեալ Ձեր հօտին:

Համաշխարհայնացման այս բարդ դարում Ձեր կերպարով զգոնութիւն եւ ուժ էք հաղորդում հայկական համայնքային կառոյցներին, նպաստում հայ ազգային աւանդոյթների պահպանմանը՝ կամուրջներ հաստատելով հայութեան տարբեր հատուածների միջեւ՝ յանուն հաւատաւոր հայ ժողովրդի բարօրութեան, Հայաստան-Արցախ-Սփիւռք կուռ եռամիասնութեան ամրապնդման, Հայոց պետութիւն-եկեղեցի կապերի զարգացման, մեր ազգային նպատակների իրականացման:

Ձեր առաջնորդութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը դարձել է նաեւ Հայ դատի պաշտպանութեան հզօրագոյն կեդրոն:

Ցեղասպանութեան 100-րդ տարելիցի առթիւ Ձեր բազում նախաձեռնութիւնների շարքում առանձնայատուկ նշանակութիւն է ձեռք բերել հայ ժողովրդի իրաւունքներին աննկուն կամքով հետամուտ լինելու ջանքերը:

Ձեր օրհնութեամբ եւ հովանաւորութեամբ իրականութիւն դարձան նաեւ Հայոց ցեղասպանութեան զոհերի յիշատակին նուիրուած Պիճֆայայի յուշարձանի վերանորոգման եւ բարեկարգման, ինչպէս նաեւ Տէր Ձօրից բերուած աճիւն-

ներն իր մէջ ամփոփող Նահատակաց մատուռի հիմնովին վերանորոգման աշխատանքները: Հիացնող է Պիֆֆայայի դպրեվանքը, որ Հայ Առաքելական Եկեղեցու սպասաւորների դաստիարակման հզօր դարբնոց է: Նրա սաների առաքինի վարքի եւ նուիրումի շնորհիւ է սփիւռքի մեր հայրենակիցիներին յաջողւում լինել բնակութեան երկրի օրինակելի բաղաքացի եւ մնալ հայ:

Շնորհակալ ենք Լիբանանի պետութեանը, հիւրընկալ ժողովրդին, որ պայմաններ ստեղծեցտին եւ զօրավիգ եղան հային ինքնահաստատուելու եւ զօրաւոր հայկական համայնք դառնալու համար:

Հայ ժողովուրդի չի կարող երախտագիտութեամբ չյիշել, բարի կամքի տէր միսիոներներին, մասնաւորապէս դանիացի Մարիամ Յակոբսենին, որի ջանքերի շնորհիւ ստեղծուաց «Թոչնոց Բոյնը»: Մահուան ու սպանդի համատարած ովկիանոսում այն դարձաւ իւրօրինակ փրկօղակ հարիւրաւոր հայ որբերի համար: Այսօր Մարիա Յակոբսենի յիշատակը յաւերժացնելու լաւագոյն միջոցներին մէկն էլ այս թանգարանն է՝ վերանորոգուած եւ նորովի իմաստաւորուած «Թոչնոց Բոյնը»:

Հայ ժողովրդի լաւագոյն զաւակներ՝ յայտնի բարերարներ Ալեքօ եւ Անի Պեզիքեաններն այս ձեռնարկը ոչ միայն որդիական տուրք է ցեղասպանութիւնից մազապուրծ եղած վեցամեայ մանկան՝ իրենց հօր՝ Արամ Պեզիքեանի յիշատակին, այլեւ ապացոյցը հայի արտասովոր կենսունակութեան եւ ապրելու անխախտ հաւատի: Այս օրերին Պէյրութում կազմակերպուած Ձեր ձեռնարկները մէկ անգամ եւս աշխարհի ուշադրութիւնն են բեւեռում Հայոց ցեղասպանութեան իրողութեան, հայ ժողովրդի օրինական իրաւունքների վերականգնման անհրաժեշտութեան վրայ:

Ձեր սրբազան աջով եւ Հայրապետական օրհնութեամբ արարուող սրբալոյս միւռոնով թող բազում հայորդիներ օծուեն՝ ի փառս համայն հայութեան եւ Մայր Հայրենիքի:

Թող Երկնային Տէրը Ձեզ պարգեւի երկար տարիների բաջառողջ կեանք, անսպառ ուժ ու կորով՝ ի փառս Հայ Եկեղեցու եւ հայ ժողովրդի, ի շահ Հայ դատի եւ հայ պահանջատիրութեան:

ՍԵՐԺ ՍԱՐԳՍԵԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՍՐԲԱԼՈՅՍ ՄԻՒՌՈՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՏԱՐԵՑ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԸ ԽՈՐՀՐԴԱՆՇՈՂ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՎԱՆՔԻ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԱՌՋԵԻ

Հայ Եկեղեցւոյ ամէնէն նուիրական ու հոգեթով արարողութիւնը՝ սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը, որ աւանդութեան համաձայն եօթ տարին անգամ մը կը կատարուի, հոգեւոր վերանորոգութիւն կ՚առթէ եւ Սուրբ Հոգւոյ չնորհաբաշխ ներկայութեամբ կը հզօրացնէ Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը։ Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին տեղի ունեցած սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը իր յատուկ նշանակութիւնը ունեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ու մեր ժողովուրդի զաւակներուն համար, որոնք 100 տարիներ չարունակ աղաղակող ձայնը հանդիսացան անպատիժ մնացած այս անմարդկային ոճիրին։ Եւ ահաւասիկ, Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակի սրբալոյս միւռոնի օրհնութիւնը եկաւ օծելու հարիւր հազարաւոր անմիւռոն մնացած մանուկներու եւ մէկ ու կէս միլիոն նահատակ սուրբերու յիշատակը եւ վերանորոգելու մեր արդար դատին պայքարի չարունակութիւնը։

Շաբաթ, 18 Յուլիս 2015-ին, երեկոյեան ժամը 8։00-ին, սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան Հայրապետական թափօրը ծայր առաւ Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին Վանքի Վեհարանէն եւ ուղղուեցաւ դէպի Վանքի չրջափակին մէջ գտնուող Հայոց Ցեղասպանութեան յուշարձանը, որուն առջեւ տեղի ունեցաւ սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան արարողութիւնը։ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի Աջը պահպանող պատմական արկղը չալկող երկու եպիսկոպոսներ, Ս. Էջմիածնի միւռոնը, հին միւռոնը, բալասանը եւ վարդի իւղը բռնող եպիսկոպոսներ, առաւել տասներկու զգեստաւորուած եպիսկոպոսներ առաջնորդեցին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը։ Հազարաւոր ուխտաւորներ, որոնք եկած էին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմերէն՝ հեռաւոր հիւսիսային ու հարաւային Ամերիկաներէն, Եւրոպայի գանագան երկիրներէ, Իրանէն, Արաբական երկիրներէ ողողած էին Ս. Աստուածածին Վանքի հսկայ չրջափակը։ Հոծ թիւով հաւատացեալներու ներկայութիւնը պերճախօս վկայութիւն մըն էր, մեր ժողովուրդի ամուր կապուածութեան ու հաւատարմութեան հանդէպ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ անոր հաւատքի առաքելութեան։

Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութեան արարողութեան նախագահեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը։ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան թեմակալ առաջնորդներու չարքին, սրբազան արարողութեան իրենց մասնակցութիւնը բերին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ՝ Գերչ. Տ. Վազգէն Եպս. Միրզախանեան եւ Գերչ. Տ. Վարդան Եպս. Նաւասարդեան։ Կ.Պ. Հայոց Պատրիարքութեան ներկայացուցիչներն էին Պատրիարքական Ընդհանուր Փոխանորդ Գերչ. Տ. Արամ Արք. Ազիչեան եւ Գերչ. Տ. Սահակ Եպս. Մաշալեան։

Արարողութեան ներկայ գտնուեցան եւ աղօթակից դարձան զանազան եկեղեցիներու՝ Ղպտի Ուղղափառ, Հապէչ Ուղղափառ, Հնդիկ Մալապարա, Ասորի Ուղղափառ, Մարոնի, Յոյն Ուղղափառ, Ռուս Ուղղափառ, Կաթոլիկ, Յոյն Կաթոլիկ, Ասորի Կաթոլիկ, Հայ Կաթոլիկ, Քաղդէացի, Աւետարանական, Հայ Աւետարանական համայնքներու պետեր եւ բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Լիբանանի մէջ Պապական Նուիրակը եւ Վատիկանէն Ֆրանսիս Պապին անձնական ներկայացուցիչ կարտինալը։ Ներկայ էին նաեւ պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, դեսպաններ եւ կաթողիկոսարանի օտար թէ հայ բարեկամներ։ Զանազան եկեղեցիներու պետերը որոնք չկրցան անձամբ եւ կամ ներկայացուցիչներու միջոցաւ ներկայ գտնուիլ արարողութեան, այս առիթով շնորհաւորական նամակներ յղեցին Վեհափառ Հայրապետին։

Արարողութիւնը ընթացաւ Աստուածաշնչական եւ աղօթքներու ընթերցումներով՝ Վեհափառ Հայրապետին ու մասնակից եպիսկոպոսներուն կողմէ, աղերսելով աստուածային օրհնութիւնն ու Սուրբ Հոգիին ներգործութիւնը։ Սրբալոյս միւռոնի պատմական կաթսային կափարիչը բացուեցաւ եւ արարողապետ Հոգշ. Տ. Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեանին հրաւէրով եպիսկոպոսներ Վեհափառ Հայրապետին մատուցեցին անուշաբոյր վարդի իւղը եւ բալասանը, որ Նորին Սրբութիւնը խառնեց նոր միւռոնին։ Ապա, Նորին Սրբութիւնը նոր միւռոնին խառնեց Սուրբ Էջմիածնի մէջ օրհնուած սուրբ միւռոնը, ի նշան Հայ Եկեղեցւոյ անքակտելի միութեան եւ վերջապէս միւռոնաթափ աղաւնիին մէջէն Վեհափառ Հայրապետը հեղուց հին միւռոնը՝ ապահովելով չարունակականութիւնը Ս. Թադէոս Առաքեալի Հայաստան բերած բժշկարար իւղին եւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչի կողմէ օրհնուած միւռոնին։

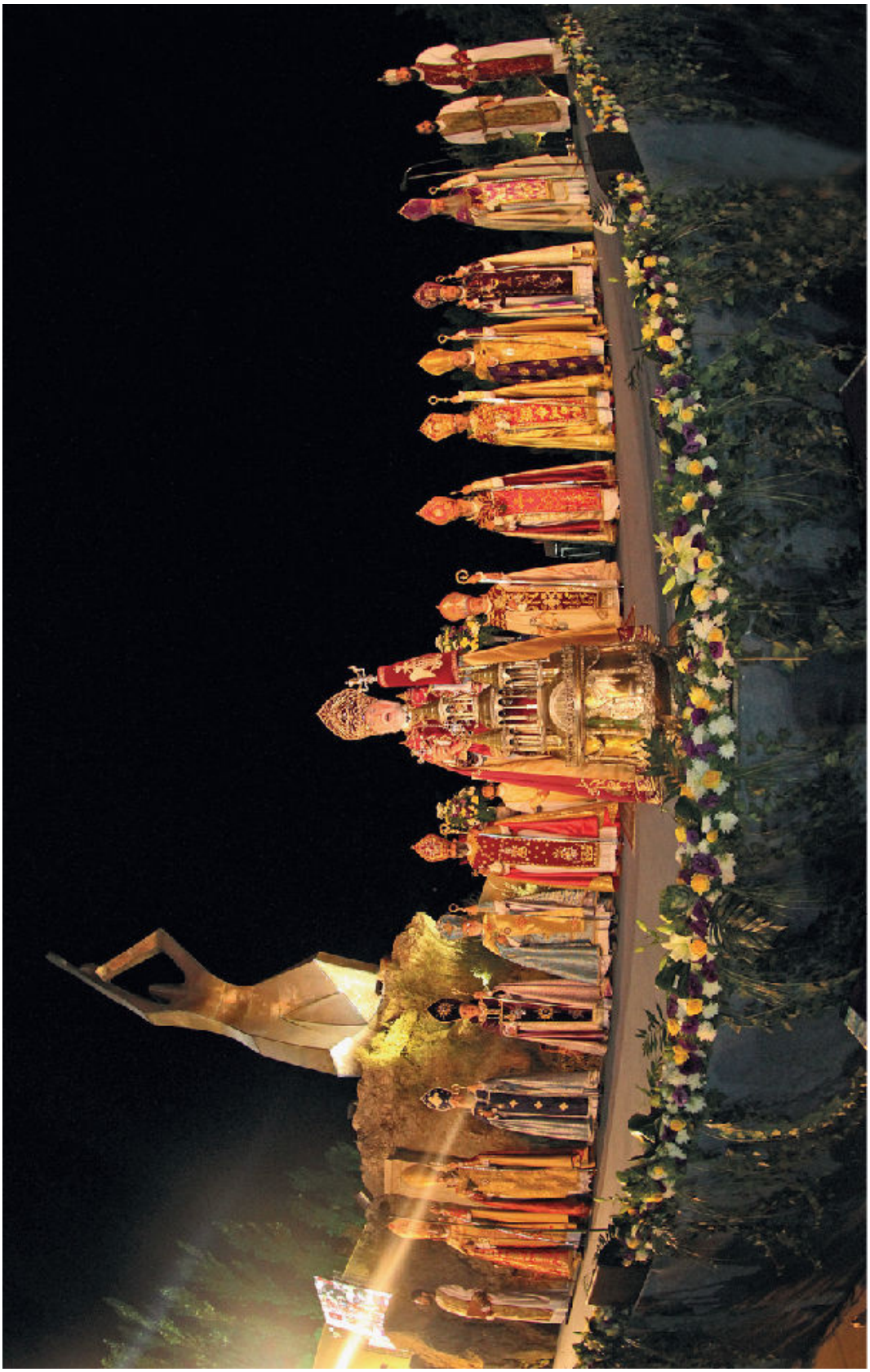

Սուրբ Էջմիածնի ներկայացուցիչ Սրբազանը կարդաց Ամենայն Հայոց Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի խօսքը, որուն մէջ եղբայրական սիրով կ՚ողջունէր Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսը։ Գարեգին Բ. Վեհափառ Հայրապետը իր յղած խօսքին միջոցով ըսաւ. «Սրբացեալ մեր ննահատակները եւ բոլոր սրբերի բարեխօսութեան աղերսով այժմ միաւորւում ենք մեր աղօթքները Սուրբ Միւռոնի օրհնութեան առիթով՝ հայցելով, որ Տէրը նրանով պարգեւի մեզ հոգեւոր խաղաղութիւն, դէպի Աստուած անսայթաք ընթացք եւ մեր կեանքը պահպանի խաղաղութեան ու բարօրութեան մէջ: Միւռոնօրհնութեան այս սրբազան արարողութիւնը վերստին հրաւէր է մեզ առ Աստուած հաւատքի եւ ուխտի նորոգութեան, նախանձախնդրութեան հոգեւոր ու ազգային մեր ինքնութեան հանդէպ, հրաւէր՝ միաբան ու միասնական մեր ջանքերը ներդնելու ի սպաս մեր Եկեղեցու պայծառութեան, մեր հայրենիքի շենացման ու հզօրացման, ի Սփիւռս աշխարհի ազգային մեր կեանքի զօրացման»:

Արարողութեան ամէնէն նըւիրական պահը եղաւ երբ Հայ Եկեղեցւոյ «Հաւատքի Հօր» Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի Ձեռվ վեհափառ Հայրապետը խառնեց եւ օծեց նոր Միւռոնը։

Արարողութեան երգեցողութիւն կատարեց Կաթողիկոսարանի «Շնորհալի» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հոգշ. Տ. Գաբրեգին Վրդ. Շխրտմեանի։ Միւռոնօրհնէքի կնքահայրութիւնը ստանձնած էր Սպահան-Իրանէն Տիար Վարուժ Մինասեան։ Հայրապետական «Ամպ հովանի»ն բռնելու պատիւը տրուեցաւ Կաթողիկոսարանի բարերարներէն՝ Տոքթ. Տրդատ Մանկիկեանի (Միացեալ Նահանգներ), Տիարք Ալեքքօ Պէգիքեանի (Ջուխցերիա), Հրայր Սողոմոնեանի (Ա.Մ. Էմիրութիւններ), Արա Խանոյեանի (Ա.Մ. Էմիրութիւններ), Գրիգոր Մահսէրէճեանի (Ա.Մ. Էմիրութիւններ), Հենրիկ Տէր Ղուկաս-

եան (Իրան), Սուրէն Սարգիսեանի (Լիբանան) եւ Ատոմ Թնճուկեանի (Անգլիա)։

Հոգեպարարր արարողութեան աւարտին, Սուրբ Աթոռոյս Գահակալ Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս իր Հայրապետական հոգեշունչ պատգամը յղեց ներկայ եւ արբանեակային ուղղակի հեռաստուգումի ճամբով աշխարհի չորս կողմերուն արարողութեան հետեւող հայ ժողովուրդի զաւակներուն։

Վեհափառ Հայրապետը իր պատգամին սկիզբը նախ ողջունեց Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Երուսաղէմի ու Պոլսոյ Պատրիարքական Աթոռներու Գահակալները, Հայաստանի Հանրապետութեան Նախագահը, աշխարհի բոլոր կողմերէն ժամանած հոգեւոր պետերը, եկեղեցիներու ու միջեկեղեցական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչները եւ զանազան գաղութներէն ժամանած ուխտաւոր ժողովուրդը։ (Վեհափառ Հայրապետին պատգամը տե՛ս՝ «Փոխան Խմբագրականի)։

(18 Յուլիսի, 2015 թ.)

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ. ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՈՒՂԵՐՁԸ ԱՆԹԻԼԻԱՍՈՒՄ ՄԻԽԻՒՆՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹԻՒ

Ցանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն:

Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութեան հոգեւորոգ արարողութիւն է: Աստուածակառոյց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից եղբայրական սիրով ողջոյնի ենք յղում Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.-ին, իսկ եկեղեցիների բարձրապատիւ ներկայացուցիչներին, պատուարժան բարձրաստիճան այրերին եւ Մեր օրհնութիւնը բերում Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նուիրեալ եկեղեցականաց դասին ու հաւատաւոր բարեպաշտ Մեր զաւակներին:

Գոհութիւն ենք վերառաքում Երկնաւորին, որ սուրբ Միւռոնի օրհնութեամբ արժանացնում է մեր ժողովրդին Իր շնորհներին ու Ամենազօր Իր Աջի պահպանութեանը եւ հաստատուն պահում Քրիստոսով փրկութեան ճանապարհին:

Սրբալոյս Միւռոնի օրհնութիւնն այսօր կատարւում է մեր ժողովրդի համար նուիրական տարում, երբ ազգովի ոգեկոչում ենք 100-րդ տարելիցը Հայոց Ցեղասպանութեան: Ամիսներ առաջ Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում Մեր հոգեւոր եղբօր՝ Արամ Ա. Կաթողիկոսի հետ, մասնակցութեամբ հայոց պետական աւագանու, իսկ եկեղեցիների Պետերի ու ներկայացուցիչների եւ աղօթակցութեամբ մեր ողջ հոգեւոր դասի ու հաւատաւոր ժողովրդի, կատարեցինք սրբադասումը յընթացս Ցեղասպանութեան վասն հաւատոյ եւ վասն հայրենեաց նահատակուած մեր ժողովրդի զաւակների: Սրբացեալ մեր նահատակների եւ բոլոր սրբերի բարեխօսութեան աղերսով այժմ միաւորում ենք մեր աղօթքները սուրբ Միւռոնի օրհնութեան առիթով՝ հայցելով, որ Տէրը նրանով պարգեւի մեզ հոգեւոր նորոգութիւն, դէպի Աստուած անսայթաք ընթացք եւ մեր կեանքը պահպանի խաղաղութեան ու բարօրութեան մէջ:

Սրբալոյս Միւռոնը Սուրբ Հոգու ներկայութիւնն է մեր կեանքից ներս, որ Աստծոյ օրհնութիւնն ու կենդանարար շնորհներն է բաշխում մեզ՝ դրոշմի սուրբ խորհրդով պարգեւելով հոգեւոր նոր ծնունդ եւ Քրիստոսով նոր կեանք: Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին հետեւեալ վկայութիւնն է բերում ասելով, որ սուրբ Միւռոնը՝ փրկութեան լոյսով կատարեալ այս իւղը, յեղուելով մեզ վրայ՝ օծում է երեւու-

թապէս մեր արտաքին խորանը, այլեւ աներեւոյթ կերպով, ծածկապէս մտնում է հոգուց ներս եւ ներքին մարդուն նոր կենդանութիւն պարգեւում (Մատեան ողբերգութեան, Բան ՂԴ 3)։ Միւռոնով դրոշմուած ենք՝ մենք կազմում ենք հոգեղէն եկեղեցին, որոնց հաւատքի վէմի վրայ հաստատուած ենք որպէս Սուրբ Հոգու տաճար։ Միւռոնի դրոշմը տէրունապարգեւ նշանն է Քրիստոսին եւ Սուրբ Եկեղեցուն մեր պատկանելիութեան, յանձնառութիւն է անբասիր ու արդար կեանքով ապրելու, եւ ընկալեալ շնորհները աւետարանական մշակների պէս շարունակ արդիւնաւորելու։ Սրբալոյս միւռոնի կնիքով մենք հաստատւում ենք Քրիստոսապատուէր սիրոյ մէջ, զօրանում սրբութեան ու կատարելութեան ճանապարհին, լուսաւորուած տեսնում մեր առջեւ փրկութեան ուղին, ամրապնդւում տէրունապատգամ եղբայրսիրութեան ոգով։ Միւռոնի դրոշմով մեր ժողովրդի զաւակաց միջեւ հաստատւում է զօրաւոր ու անխզելի այն հոգեւոր կապը, որը միաւորում է մեզ եւ պահպանում իբրեւ մէկ ազգ ու ժողովուրդ։

Միւռոնօրհնութեան այս սրբազան արարողութիւնը վերստին հրաւէր է մեզ առ Աստուած հաւատքի եւ ուխտի նորոգութեան, նախանձախնդրութեան հոգեւոր ու ազգային մեր ինքնութեան հանդէպ, հրաւէր՝ միաբան ու միասնական մեր ջանքերը ներդնելու ի սպաս մեր Եկեղեցու պայծառութեան, մեր հայրենիքի շէնացման ու հզօրացման, ի սփիւռս աշխարհի ազգային մեր կեանքի զօրացման։

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի Միածնաէջ Սուրբ խորանի առջեւ աղօթում ենք, որ Աստուած սրբալոյս Միւռոնի շնորհաբաշխ օրհնութիւնը առատօրէն յեղի հոգեւոր եւ ազգային մեր անդաստաններին, անուշաբոյր Միւռոնի կենարար զօրութեամբ մշտավառ պահի հաւատքը Մեր զաւակաց հոգիներում, հաստատուն ու անվրդով պահպանի մեր Եկեղեցին՝ նուիրապետական իր Աթոռներով, խաղաղ ու բարօր՝ մեր հայրենիքը եւ պայծառ աշխարհասփիւռ հրիստոսասէր մեր ժողովրդի կեանքը։

Թող Աստծոյ շնորհներով խաղաղութիւն հաստատուի Մերձաւոր Արեւելքում եւ աշխարհի տարբեր շրջաններում պատերազմական դժուարութիւնները կրող բոլոր ժողովուրդների կեանքում։

Թող Տիրոջ շնորհները, սէրն ու խաղաղութիւնը այսօր եւ միշտ լինեն մեզ հետ եւ ամէնքի։ Ամէն։

ԳԱՐԵԳԻՆ Բ.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԱՂՕԹՔ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻՆ ՄԷՋ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի, 19 Յուլիս 2015-ի առաւօտուն, Ս. եւ Անմահ Պատարագ մատուցուեցաւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին։ Պատարագին ներկայ էին, սրբալոյս Միւռոնի օրհնութեան եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան 100-ամեակի ձեռնարկներուն հրաւիրուած եկեղեցիներու հոգեւոր պետեր եւ եկեղեցական բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ, պետական անձնաւորութիւններ, Լիբանան ժամանած ուխտաւորներ եւ հոծ թիւով հաւատաւոր ժողովուրդ։

Օրուան պատգամը փոխանցեցին Ղպտի եկեղեցւոյ հոգեւոր պետ Ն.Ս. Թաուատրոս Բ. Պատրիարքը, որմէ ետք Ն.Ս. Ֆրանսիս Պապի ներկայացուցիչ Կարտինալ Քըրթ Քոխը ընթերցեց այս առիթով Պապին յղած յատուկ պատգամը։ Ցանուն բոլոր եկեղեցական հիւրերուն անոնք ողջունեցին ու չնորհաւորեցին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, չնորհակալութիւն յայտնելով իրենց տրուած հրաւէրին եւ այս յատուկ պատիւին։ Անոնք իրենց հոգեւոր ցնծութիւնը

արտայայտեցին Հայ Եկեղեցւոյ հռչակած Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներուն սրբադասման համար։

Պատարագի աւարտին, նոր օրհնուած սրբալոյս միւռոնով կատարուեցաւ ջրօրհնէքի արարողութիւն։ Եւ ապա, ներկայ բոլոր հոգեւոր պետերու եւ եկեղեցական ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ միջ-եկեղեցական աղօթք, նուիրուած Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակ սուրբերուն։

Եկեղեցական արարողութեանց աւարտին, բոլոր եկեղեցականները թափօրով ուղղուեցան Անթիլիասի Սրբոց Նահատակաց մատուռը, ուր ծաղիկներ գետեղեցին նահատակ սուրբերուն մասունքներուն առջեւ։ Ներկայ ժողովուրդը խնդրելով նահատակ սուրբերուն բարեխօսութիւնը անգամ մը եւս վերանորոգեց Աստուծոյ եւ Հայ Եկեղեցւոյ իր հաւատարմութեան ուխտը։ Հաւատացեալները նաեւ բաժին ունեցան օրհնուած ջուրէն, որոնք իրենց տուները տանելով՝ ընտանիքի բոլոր անդամները հաղորդակից դարձուցին սուրբ միւռոնէն ժայթքող օրհնութեան։

ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի, 19 Յուլիս 2015-ի երեկոյեան ժամը 8:00-ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան 100-ամեակին նուիրուած սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան, եկեղեցական արարողութիւններուն եւ ձեռնարկներուն համար աշխարհի չորս կողմերէն Լիբանան ժամանած ուխտաւորները եւ Լիբանանի երաժշտասէր հանրութիւնը լեցուցած էին Պիքաֆայայի Սուրբ Աստուածածին վանքի շրջափակը։ Անոնք եկած էին ունկնդրելու եւ ըմբոշխնելու հայ երաժշտութիւնը։

Հանդիսութիւնը կը հովանաւորէր Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսը եւ կը նախագահէր Ազգային Բարերար Տէր եւ Տիկ. Ալեքքօ Պէզիքեանը։ Ներկայ էին Կաթողիկոսութեան 100-ամեակի ձեռնարկներուն հրաւիրուած եկեղեցիներու հոգեւոր պետերը եւ ներկայացուցիչները, որոնք ժամանած էին, Միջին Արեւելքէն, Եւրոպայէն, Ափրիկէէն, Հիւսիսային ու Հարաւային Ամերիկաներէն եւ Հնդկաստանէն։

Պէյրութի սիմֆոնիք նուագախումբը ղեկավարութեամբ մայստրօ Յարութ Ֆազլեանին մեկնաբանեց Արամ Խաչատուրեանի եւ այլ հայ երաժիշտներու գործերը։ Երեկոն յատուկ հմայք ստացաւ երբ աշխարհահռչակ սոփրանօ Յասմիկ

Պապեան եւ պաս Բարսեղ Թումանեան իրենց թովիչ ձայներով հմայեցին հանդիսականները։ Սուրբ Աստուածածին Վանքի Հայոց Ցեղասպանութեան երկնասլաց յուշարձանը, որուն հովանիին տակ տեղի ունեցաւ համերգը, կարծէք միջնորդ կը հանդիսանար դէպի երկինք փոխանցելու Հայոց Ցեղասպանութեան նահատակներու յիշատակը պանծացնող հայ հանճարներուն ստեղծագործութիւնները։ Արդարեւ, պատմութիւնը վկայ եղաւ, որ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ոգին է, որ յաղթահարեց ու կը շարունակէ յաղթահարել պատմութեան բոլոր ոսոխներուն։ Շուրջ մէկ ու կէս ժամ տեւող համերգի աւարտին ներկայ հազարաւոր ժողովուրդը յոտընկայս ծափողջոյններով գնահատեց նուագողներուն ու մենակատարներուն բացառիկ կատարողութիւնը։

Երաժշտական երեկոյին փակումը կատարելով, Վեհափառ Հայրապետը իր գնահատանքը յայտնեց սիմֆոնիք նուագախումբի ղեկավար մայստրօ Յարութ Ֆազլեանին, աչխարհահռչակ երգչուհի եւ երգիչ Յասմիկ Պապեանին եւ Բարսեղ Թումանեանին, ինչպէս նաեւ նուագախումբի բոլոր անդամներուն, որոնք հայ երաժշտութեան առթած յուզմունքներով ու խոյանքներով լիցքաւորեցին ներկաները։

Ապա, Նորին Սրբութիւնը բեմ հրաւիրեց Սուրբ Աստուածածին Վանքի «Նահատակաց ու վերածննդեան» յուշարձանի համալիրի, «Թռչնոց Բոյն»ի Հայոց Ցեղասպանութեան «Արամ Պէզիքեան» Որբերու թանգարանի եւ Անթիլիասի «Նահատակաց մատրան» բարերար Տէր եւ Տիկին Ալեքքօ եւ Անի Պէզիքեանը, ընտանիքի անդամներով։ Բարձր գնահատելէ ետք Պէզիքեան ընտանիքի իշխանական բարերարութիւնը՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ճամբով հայ

ժողովուրդին, «Ասպետ»ի կարգի շքանշանով պարգեւատրեց Տիար Զարեհ Պէզիքեանը (յայտնենք որ մի քանի տարիներ առաջ Վեհափառ Հայրապետը «Իշխան»ի կարգի շքանշանով պարգեւատրած էր Տիար Ալեքքօ եւ Անի Պէզիքեանը)։ Նորին Սրբութիւնը նաեւ գնահատանքով անդրադարձաւ Կաթողիկոսարանի Կալուածոց յանձնախումբի կատարած աշխատանքին, որոնք մօտէն եւ կամաւոր

կերպով հետեւած էին ընդհանրապէս Կաթողիկոսարանի չինարարական աշխատանքներուն եւ յատկապէս վերոնշեալ չինարարութիւններուն, եւ ապա, «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» չքանչանով պարգեւատրեց ճարտարապետներ Վահէ Գալինճեանը եւ Վագգէն Զէքիճեանը (յայտնենք որ Վեհափառ Հայրապետը պարգեւատրած էր նոյն յանձնախումբի անդամներէն ճարտարապետ Յակոբ Աթէչեանը եւ 2006-ին ճարտարապետ Յակոբ Շամլեանը)։

ՅԻՇԵԼ, ՅԻՇԵՑՆԵԼ ԵՒ ՊԱՀԱՆՋԵԼ, ԲԱՑՑ ՆԱԵԻ՝ ՅԱՂԹԱՀԱՐԵԼ 1915-Ը

«ՈՒՎ ԱՍՏՈՒԱԾ, ԱՅՍ ՄԻՒՌՈՆՈՎ ԲԺՇԿԻ ԱՆՄԻՒՌՈՆ ՄՆԱՑԱԾ ԵՒ ՄԵՐ ԿԵԱՆՔԻՑ ՀԵՌԱՑԱԾ ՄԵՐ ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԸ»

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Բազմութեան մէջ լսուեցին հառաչանքի եւ լացի ձայներ, երբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.-ն՝ շրջապատուած Մայր Աթոռի, Անթիլիասի կաթողիկոսութիւնների ու Պոլսոյ հայոց պատրիարքութեան եպիսկոպոսներով, հայեացքն ուղղելով դէպի Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին վանքի Նահատակների յուշարձանը եւ առաջին ունենալով օրհնուած սուրբ միւռոնը, աղօթք յղեց առ Աստուած՝ ի յիշատակ Հայոց Ցեղասպանութեան մանուկների, ովքեր ընկան 1915-ի մահուան ճանապարհին։

«Ո՛վ Աստուած, fo ներկայութեամբ օրհնիր այս միւռոնը, որպէսզի այս միւռոնը մեր ժողովրդի համար դառնայ բալասան վէրքերի, առողջութիւն շնորհիր հիւանդներին, լուսաւորի ճամբաները մեր խաւար կեանքի, յաջողութիւն պարգեւի մեր բարի գործերին։ «Ո՛վ Աստուած, այնպէս արա, որ մեր զաւակները, մեր մանուկները, որոնք 1915–ին առանց միւռոն տեսնելու խեղդամահ եղան Եփրատի ջրերի մէջ, մահացան Տէր Զօրի աւազների վրայ, ո՛վ Աստուած, այս միւռոնով բժշկի անմիւռոն մնացած եւ մեր կեանքից հեռացած մեր հազարաւոր մանուկները»,– ***Պիքֆայայի վերանորոգուած Նահատակների հրապարակում հաւաքուած բազմութեանը դիմեց Արամ Ա.-ն։***

Նոյն օրը՝ Յուլիսի 18-ի առաւօտեան, Միջերկրականին նայող «Թռչնոց բոյն» անունը կրող նախկին որբանոցի տարածքում Արամ Ա.-ն բացումն էր կատարել Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանի։ Դա այն չէնքերից մէկն էր, որտեղ ապաստան էին գտել հայ որբերը։

ՏԱՌԱՊԱՆԴԻ, ԲԱՑՑ ՆԱԵԻ ՎԵՐԱՊՐՈՒՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆՈՒՄ

«Այս թանգարանը մի ողջ ժողովրդի սպանութեան մասին յիշեցնում է, բայց նաեւ հայ ժողովրդի վերապրումի ու վերածնունդի յիշեցնում է», ***դիմելով ներկաներին, որոնց թւում՝ Արեւելեան ուղղափառ եւ Կաթոլիկ եկեղեցիների պատրիարքներ, Ցոյն եւ Ռուս ուղղափառ եկեղեցիների ներկայացուցիչներ, Լիբանանի եւ Հայաստանի նախարարներ ու պատգամաւորներ, աշխարհի բազմաթիւ երկրներից ժամանած հարիւրաւոր հայեր ու լիբանանահայեր, ասաց Արամ Ա. Վեհափառը։***

Աւելի քան տասը տարի առաջ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի մօտ միտք յղացաւ Լիբանանի Ծովեզերեայ Ժիպէյլ քաղաքի «Թռչնոց բոյն» որբանոցի չէնքերից մէկը՝ ամենահինը, վերածել Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանի։ Այսօր՝ 2015-ի Յուլիսի 18-ին, կատարուեց թանգարանի բացումը։ Այդ միջոցառումը Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեայ տարելիցի բազմաթիւ ձեռնարկների շարքում կ'ունենայ իւրայատուկ իմաստ ու նշանակութիւն եւ իւրայատուկ ուղերձ կը լինի համաշխարհային հանրութեանը։

«Սա սովորական թանգարան չէ այդ բառի ընդունուած իմաստով։ Այս թանգարանը յիշեցնում է, որ սպանուել են մէկուկէս միլիոն հայեր։ Այս թանգարանը կենդանի յիշեցնում է, որ Հայոց Ցեղասպանութեան հազարաւոր որբեր հասել են այս հողը, այստեղ գուրգուրուել, կերակրուել ու կրթութիւն ստացել օտար՝ դաւիաց, ամերիկացի, գուիցերիացի միսիոներների կողմից», *ասաց Արամ Ա.-ն։*

«Թռչնոց բոյն»-ը սպաննուեց Արեւմտեան Հայաստանում, հայերը «Թռչնոց բոյն» կառուցեցին Լիբանանի հողում», *չարունակեց վեհափառը, ապա հայեացքն ուղղելով բազմութեան առաջին չարքերին՝ կրօնական ու աշխարհիկ առաջնորդների, չեչտեց.* «Ձեր ցաւատակները մեր ցաւատակներն են, իսկ մեր ցաւատակները՝ ձեր ցաւատակները»։

Իր հակիրճ, ազդու, բայց սուր ու համոզիչ ոճով Արամ Ա. Կաթողիկոսը երեք բառով բնորոշեց Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեայ տարելիցն ու համայն հայութեան հետագայ քայլերը՝ յիշել, յիշեցնել եւ արդարութիւն պահանջել։

«Թռչնոց բոյն»-ի տարածքում գտնուող որբանոցի չէնքերից ամենահինը վերածուեց Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանի։ Այս աշխատանքի ֆինանսական մասը ստանձնել են Ալեքքօ եւ Անի Պէզիքեան ամուսինները։ Ալեքքոյի հայրը՝ Արամը, Հայոց Ցեղասպանութեան հազարաւոր այլ որբերի պէս, տարիներ է անցկացրել «Թռչնոց բոյն»-ում։ Թանգարանը կրում է հէնց նրա անունը։

Բարերար Ալեքքօ Պեզիքեանը յիշեցրեց ներկաներին, որ իր հայրը 1915-ի արհաւիրքից ճողոպրած հայ որբ էր, ով իր տունը գտաւ «Թռչնոց բոյն»-ում, հետեւաբար իր համար բարոյական պարտաւորութիւն էր այս թանգարանի կերտումը։

ՎԵՐԱՊՐՈՒՄԻ ՍԻՄՖՈՆԻԱ. «ՀՐԱԺԵՇՏ ՄԱՐԻԱՅԻՆ»

Այս որբանոցը տուել է համաշխարհային նշանակութեան հայի՝ Լոնտոնում բնակուող յօրինող Վարդան Մելքոնեանին։ 2014-ին նա Թագաւորական Ֆիլհարմոնիկ Նուագախմբի կատարմամբ ձայնագրեց «Հրաժեշտ Մարիային» սիմֆոնիք ստեղծագործութիւնը, որի վրայ յօրինողը աշխատել էր երկար տարիներ։ Իր կեանքի առաջին քառորդ դարը մանկատներում ու Պէյրութի փողոցներում անցկացրած յօրինողի սիմֆոնիան նուիրուել էր հազարաւոր հայ որբերի մօրը՝ դանիացի միսիոնարուհի Մարիա Ճէյքըպսընին, սակայն իրականութեան մէջ դա իր եւ «Թռչնոց բոյն»-ում վերապրած բազմաթիւ հայերի հաւաքական կեանքի պատմութիւնն է։

Հայոց Ցեղասպանութիւնից յետոյ այսօրուայ Լիբանանը դարձաւ փրկութեան ափ հազարաւոր հայ որբերի համար։ Դանիական, գուիցերիական, ամերիկեան եւ

չուէյտական մարդասիրական կազմակերպութիւնները հիմնեցին որբանոցներ ու օգնութեան կենտրոններ։

«Թռչնոց բոյն»-ը ամենամեծ որբանոցներից էր, որը հիմնադրել էին դանիացի միսիոնարները։ Այնտեղ է հազարաւոր հայ որբերի կերակրել, դաստիարակել ու մեծացրել «Մամա»-ն՝ դանիուհի Մարիա Ճէյքըպսընը, որի չիրիմը նաեւ ուխտավայր է Ժիպէյլում եւ Հայոց Ցեղասպանութիւնը խորհրդանշող վկայութիւններից մէկը։

Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանի մուտքին Մարիա Ճէյքըպսընի դամբարանն է։ Դու կարող ես կանգնել դանիացի այս կնոջ գերեզմանի դիմաց, անդադար նայել նրա նկարին, բայց վերջիվերջոյ չհասկանալ ու չըմբռնել, թէ ի՛նչն է ստիպել այդ մարդուն թողնել իր երկիրը, տունը, ծնողներին ու օգնութեան չտապել հայ որբերին։

Թանգարանը ունի երեք բաժին՝ նուիրուած Հայոց Ցեղասպանութեանը, որբերի կեանքին եւ հայ ժողովրդի վերածննդին։

Թանգարանում գետեղուել են նկարներ, տեղեկութիւններ եւ իրեր։

Սա աշխարհի այն թանգարաններից է, որի ներսը՝ պատերը, բառերով դժուար է նկարագրել։

Սա աննկարագրելի թանգարան է, ուրեմն՝ զգալու եւ 1915-ն ու հետագայ տարիները մտովի անցնելու համար պէտք է այցելել։

Սա այն թանգարանն է, որտեղից մարդ հեռանում է տարօրինակ զգացումով։

Սա Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանն է։

Բացման ելոյթում «Թռչնոց բոյն»-ի խնամակալութեան ատենապետ Սեդա Խտըչեանը ասաց, որ այս թանգարանում ամփոփուած է տառապանքի, բայց նաեւ վերապրումի ու վերածնունդի պատմութիւնը։

«Այս թանգարանը նաեւ հարցադրում է աշխարհին առ այն, որ Թուրքիան շարունակում է անպատիժ մնալ։ Այս թանգարանը նաեւ պատասխանելու է հարցին, թէ ինչպէս հայերը վերապրեցին»,*– ասաց Խտըչեանը։*

Ելոյթներ ունեցան նաեւ թանգարանի աշխատանքների ֆինանսաւորումը ստանձնած Ալեքքօ Պէգիքեանը, Հայաստանի Սփիւռքի նախարարը, Ժիպէյլի քաղաքապետը, Լիբանանի մշակոյթի նախարարն ու մարոնի Պչարա Ռայի պատրիարքը։

«Նման թանգարանի կառուցումը ապացոյցն է հայութեան զարթօնքին եւ ցեղասպանութիւնից աւելի հզօր լինելուն։ Աշխարհի համար փաստ է, որ հայ ժողովուրդը ցեղասպանութիւնից ուժեղ է, քանի որ Հայոց Ցեղասպանութիւնից ճողոպրածներով հայ ազգը կարողացաւ կերտել եկեղեցի ու պետութիւն», ասաց Ռայի պատրիարքը։

«ԱՅՍ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ՄԵԶ ՀԱՄԱՐ ԱՆԼՈՒԵԼԻ ԶԱՆԳԱԿԱՏՈՒՆ Է»

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանի բացումից յետոյ, երեկոյեան, Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին վանքի չրջափակից ներս, նորոգուած եւ ընդարձակուած Նահատակների հրապարակում հայ հոգեւորականները Արամ Ա. Վեհափառի նախագահութեամբ կատարեցին սրբալոյս միւռոնի օրհնութեան արարողութիւն՝ նուիրուած Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերի յիշատակին, նրանց չարքում այն մանուկների, ովքեր ընկան մահուան ճանապարհին։

«Սովորական պահ չէ այս պահը,– դիմելով բազմութեանը ասաց Արամ Ա.–ն.– այս յուշարձանը մեզ համար անլռելի զանգակատուն է: Մեր ժողովրդի զաւակները ուր որ էլ գտնուեն, միշտ պէտք է պահանջեն մեր ազգային իրաւունքները»։

Արարողութիւնը ընթացաւ Արամ Ա.-ի ու մասնակից եպիսկոպոսների՝ Աստուածաշնչի ու աղօթքների ընթերցումներով, որով հայ հոգեւորականները աղերսում էին աստուածային օրհնութիւնն ու Սուրբ Հոգու ներգործութիւնը։ Բացուեց սրբալոյս միւռոնի կաթսայի կափարիչը եւ արարողապետ Թորգոմ Վրդ. Տօնոյեանի հրաւէրով եպիսկոպոսները Վեհափառ Հայրապետին մատուցեցին անուշաբոյր վարդի իւղն ու բալասանը, որ յատուկ աղօթքների ընթերցումով նորին սրբութիւնը խառնեց նոր միւռոնին։ Ապա Արամ Ա.-ն միւռոնին խառնեց Սուրբ Էջմիածնի մէջ օրհնուած միւռոնը՝ ի նշան Հայ Եկեղեցու անքակտելի միութեան։ Եւ վերջապէս, միւռոնաթաւ աղաւնուց Վեհափառը հեղեց հին միւռոնը՝ ապահովելով Թաղէոս առաքեալի՝ Հայաստան բերած բժշկարար իւղի եւ Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի կողմից օրհնուած միւռոնի չարունակականութիւնը։

Արամ Ա.-ն միւռոնն օրհնեց Սուրբ Լուսաւորչի ձեռով՝ իր չուրջն ունենալով 12 եպիսկոպոսների։ Մայր Աթոռի միաբաններից Վարդան Եպս. Նաւասարդեանը կարդաց Ամենայն Հայոց Հայրապետ Գարեգին Երկրորդի գիրը՝ եղբայրական սէրը առ Արամ Ա.։

ԱՂՕԹՔ ՈՒ ԵՐԳ 1915–Ի ԶՈՀԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Միւռոնօրհնէքի յաջորդ օրը՝ Յուլիսի 19-ի առաւօտեան, Անթիլիասի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարում, նախագահութեամբ Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետի, մատուցուեց Սուրբ եւ Անմահ Պատարագ, որի աւարտին նոր օրհնուած սրբալոյս միւռոնով կատարուեց ջրօրհնէքի արարողութիւն։ Ապա աշխարհի տարբեր անկիւններից Անթիլիաս ժամանած եկեղեցիների հոգեւոր պետերի ու եկեղեցական բարձրաստիճան ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ տեղի ունեցաւ միջ-եկեղեցական աղօթք՝ ի յիշատակ Հայոց Ցեղասպանութեան զոհերի։

Նոյն օրը երեկոյեան հոգեւոր պետերը, պաշտօնեաներ ու բազմաթիւ լիբանանահայեր կրկին բարձրացան Պիքֆայա, բայց երկնքի տակ լսելու հայ ժողովրդի ձայնը։

Սուրբ Յասմիկ Պապեանի եւ պաս Բարսեղ Թումանեանի հոգեթով ձայնը

լիբանանահայ երաժշտասէր հասարակութեանը ստիպեց երկարատեւ ծափահարութիւններ ու «պրաւօ»-ներ։ Յաճախ չէ լիբանանահայ համայնքը հնարաւորութիւն ունենում կենդանի ունկնդրել համաշխարհային բեմեր նուաճած նման բարձրակարգ երգիչների կատարումներ։

Երաժշտական երեկոն՝ նուիրուած Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին, ներառել էր ամենատարբեր կատարումներ՝ Կոմիտասից, Սայաթ Նովայից, Էդգար Յովհաննիսեանից, Առնօ Բաբաջանեանից, Տիգրան Ջուխաջեանից եւ Արամ Խաչատրեանից։

Երգացանկում ներառուել էին «Հայրենիքիս հետ», «Երեւան-Էրեբունի» (գուգերգ), ինչպէս նաեւ մեներգներ՝ «Իմ չքնաղ հայրենիք», «Ես կը ցանկամ», «Իմ հայրենիք», «Սարդարապատ» (Բարսեղ Թումանեան), «Քելէ քելէ, հոյ նազան», «Ես քո դիմեմն», «Հայաստան», «Կիլիկիա» (Յասմիկ Պապեան)։

Վերջին երգը Պապեանը կատարեց երեկոյին ներկայ հանդիսատեսների մի մասի ընկերակցութեամբ, որոնց թւում՝ Մեծի Տան Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Արամ Ա.-ն։

Համերգը կայացաւ Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին վանքի շրջափակից ներս՝ բաց երկնքի տակ, մասնակցութեամբ Պէյրութի սիմֆոնիկ նուագախմբի եւ գեղարուեստական դեկավար, խմբավար Յարութ Ֆազլեանի։

Երաժշտական երեկոյի աւարտին Արամ Ա.-ն գնահատանքի խօսքեր ուղղեց համաշխարհային մակարդակի երգիչներ Յասմիկ Պապեանին ու Բարսեղ Թումանեանին, նոր բեմեր նուաճող Յարութ Ֆազլեանին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան երկարատեւ տարիների բարերարներ Պէգիկեան ընտանիքի անդամներին, Հայոց Ցեղասպանութեան Նահատակի հրապարակի եւ «Թուչնոց բոյն»-ի Հայոց ցեղասպանութեան որբերի թանգարանի ճարտարապետներին։

Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակի տարելիցին Հայաստանում եւ աշխարհի տարբեր երկրներում տեղի ունեցան յիշատակի բազմաթիւ ձեռնարկներ ու արարողութիւններ։ Շատ բան կարող է եւ չյիշուել։

Ժիպէյլի Հայոց Ցեղասպանութեան որբերի թանգարանը լինելու է հայ ժողովրդի տառապանքի ու վերապրումի տունը, հետեւաբար այն յաւերժ է։

Հարիւրամեակի մխիթարեան ու միջ-եկեղեցական աղօթքը մնալու է մեր եկեղեցու եւ պատմութեան մէջ՝ հաւատացեալ հայ ժողովրդի յիշողութեան մէջ։

Մենք յիշելու ենք նաեւ Յասմիկ Պապեանի ու Բարսեղ Թումանեանի ձայնը։ Դա հայ ժողովրդի՝ սրտի խորքից ժայթքող ձայնն է։

Յիշելու ենք այն մարդկանց, ովքեր առատաձեռն բարեգործութեամբ կանգնած են Հայ Եկեղեցու եւ նրա ձեռնարկների կողքին։

ԹԱԹՈՒԼ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԿՈՆԴԱԿՆԵՐ

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՅԱՐԴ ՀՐԱՊԱՐԱԿԱԾ ԿՈՆԴԱԿՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՐԵՐՈՒՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ*

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տիար Վրէժ-Արմէն Արթինեանին
«Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշան տուչութեան առիթով)

Հայրապետական օրհնութեամբ եւ քրիստոնէական ջերմ սիրով կ՚ողջունենք Ձեզ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մայրավանքէն։

Հոգեկան խոր գոհունակութիւն է Մեզի համար իմանալ, թէ Քանատայի Հայոց թեմի Ազգային Իշխանութիւնը որոշած է մեծարանքի յատուկ հանդիսութեամբ լուսարձակի տակ բերել Ձեր մշակութանուէր ծառայութիւնը թեմէն ներս։

Բարձր կը գնահատենք երկար տարիներու Ձեր նուիրումն ու ծառայութիւնը հայ մշակոյթին՝ գրական-խմբագրական Ձեր աշխատանքներուն ճամբով։ Արդարեւ, Ձեր մտաւորական վաստակով դուք կը նկատուիք սփիւռքահայ գրականութեան անդաստանի անխոնջ մշակներէն մին։ Թող յարատեւ գործէ Ձեր գրիչը՝ ի խնդիր հայ գիրին ու գրականութեան յաւերժացման։

Արդ, ընդառաջելով Քանատայի Հայոց թեմի Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Խաժակ Արք. Յակոբեանի խնդրանքին, եւ անոր միացնելով Մեր բարձր գնահատանքը, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ՇՔԱՆՇԱՆ

Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ Ձեզի, Ձեր Տիկնոջ ու Ձեր հարազատներուն շնորհէ կատարեալ առողջութիւն, յարատեւ յաջողութիւն եւ ամբողջական երջանկութիւն։

---

* Յունուար 2010-ի թիւով սկսաւ հրատարակել Ս. Աթոռոյս Վեհափառ Հայրապետ՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսի Կոնդակներու հաւաքածոն, սկսեալ 1995 թուականէն։ Սոյն շարքը շարունակութիւնն է ընդհանուր հաւաքածոյին։ ԽՄԲ.։

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

Տուաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս
Ի դուռն Մայր Տաճարիս Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 4-ն Հոկտեմբերի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՂ.

❁ ❁ ❁

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տքթ. Վաղարշ Էիրամճեանին
«Իշխանի Կարգի» շքանշան տուչութեան առիթով)

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մայրավանքէն հայրապետական օրհնութեամբ եւ քրիստոնէական ջերմ սիրով կ՚ողջունենք Զեզ:

Հոգեկան խոր գոհունակութիւն է Մեզի համար իմանալ, թէ Քանատայի Հայոց թեմի Ազգային Իշխանութիւնը որոշած է մեծարանքի յատուկ հանդիսութեամբ լուսարձակի տակ բերել երկար տարիներու Ձեր նուիրեալ ծառայութիւնն ու Ձեր կատարած ներդրումը՝ ընդհանրապէս Քանատայի հայութեան կեանքի ու յատկապէս Ազգ. Առաջնորդարանի գործունէութեան ծիրէն ներս:

Արդարեւ, թէ՛ որպէս անդամ թեմի Երեսփոխանական ժողովին ու Ազգ. Իշխանութեան եւ թէ որպէս պատգամաւոր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ազգ. Ընդհանուր Ժողովներու, դուք գործօն մասնակցութիւն բերած էք թեմի ազգային-եկեղեցական գործունէութեան: Թեմական Ձեր գործունէութեան կողքին Ձեր կեանքին մէջ մնայուն ներկայութիւն եղած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան դարաւոր Սուրբ Աթոռը, որուն Ձեր զօրակցութիւնը կը մնայ միշտ Մեր բարձր գնահատանքի առարկան:

Արդ, ընդառաջելով Քանատայի Հայոց թեմի Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Խաժակ Արք. Յակոբեանի խնդրանքին, եւ որպէս արտայայտութիւն Ձեր անձին նկատմամբ Մեր ունեցած բարձր համարումին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան

ԻՇԽԱՆԻ ԿԱՐԳԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ Ձեզի, Ձեր ազնիւ Տիկնոջ ու Ձեր հարազատներուն շնորհէ առողջութեամբ, յաջողութեամբ ու երջանկութեամբ լեցուն երկար տարիներ:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն։

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս
Ի դուռն Մայր Տաճարիս Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 4-ն Հոկտեմբերի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՁԷ.

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տիար Վարուժան Սերոբեանին
«Ասպետի Կարգի» շքանշան տուչութեան առիթով)

Հայրապետական օրհնութեամբ եւ քրիստոնէական ջերմ սիրով կ՚ողջունենք Ձեզ՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Մայրավանքէն։

Հոգեկան խոր գոհունակութիւն է Մեզի համար իմանալ, թէ Քանատայի Հայոց թեմի Ազգային Իշխանութիւնը որոշած է մեծարանքի յատուկ հանդիսութեամբ լուսարձակի տակ բերել Ձեր նուիրեալ ծառայութիւնը թեմէն ներս։

Արդարեւ, Քանատայի հայոց վերջին քառասուն տարիներու պատմութեան մէջ մնայուն ներկայութիւն դարձաք դուք՝ շնորհիւ թեմի ազգային-եկեղեցական, կրթական-մշակութային ու ընկերային մարզերէն ներս երկար տարիներու Ձեր գործօն մասնակցութեան ու օգտաշատ ներդրումներուն։

Արդ, ընդառաջելով Քանատայի Հայոց թեմի Առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Խաժակ Արք. Յակոբեանի խնդրանքին, եւ անոր միացնելով Մեր բարձր գնահատանքը, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան

ԱՍՊԵՏԻ ԿԱՐԳԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ Ձեզի, Ձեր Տիկնոջ ու հարազատներուն պարգեւէ կատարեալ առողջութիւն եւ յարատեւ երջանկութիւն։

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն։

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի Կաթողիկոսարանիս
Ի դուռն Մայր Տաճարիս Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին
Որ յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 4-ն Հոկտեմբերի, 2008 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԷ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՁԹ.

ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ

(Տ. Նարեկ Քահանայ Թրթռեանին «Քահանայական Լանջախաչ»
կրելու արտօնութեան առիթով)

Ընդառաջելով Հիւսիսային Ամերիկայի Արեւելեան թեմի Առաջնորդ՝ Գերաշնորհ Տ. Օշական Արք. Չոլոյեանի խնդրանքին, այսու Հայրապետական Կոնդակաւ Ձեզի կը շնորհենք

ՔԱՀԱՆԱՅԱԿԱՆ ԼԱՆՋԱԽԱՉ

կրելու արտօնութիւն՝ յընթացս տօնական օրերու եկեղեցական արարողութեանց եւ պաշտօնական հանդիսութեանց:

Վստահ ենք որ Ձեզի շնորհուած այս պատիւը խթան մը պիտի հանդիսանայ առաւել նուիրումով շարունակելու Ձեր քահանայական ծառայութիւնը՝ Հայ Եկեղեցւոյ անդաստանէն ներս:

Կ՚աղօթենք առ Բարձրեալն Աստուած, որ հոգեպէս ու ֆիզիքապէս զօրացնէ Ձեզ պարգեւելով Ձեզի քաջառողջութիւն եւ անսպառ կորով:

Ողջ լերուք ի Տէր, զօրացեալ շնորհօք Ս. Հոգւոյն եւ յաւէտ օրհնեալ ի Մէնջ. Ամէն:

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

Տուաւ Գիրս այս ի Կաթողիկոսարանիս
Ըր յԱնթիլիաս, Լիբանան
Ի 10-ի Յունուարի, 2009 թուին Քրիստոսի, եւ
Ի թուին Հայոց ՌՆԾԸ.
Ընդ համարաւ Շ/ՅՂԱ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԳԻՐ ՕՐՀՆՈՒԹԵԱՆ*

Հայրապետական օրհնութեամբ կ՚ողջունենք Տիար Սարգիս Կիրակոսեանը, ինչպէս նաեւ ձեզ բոլորդ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան յարկին տակ: Կ՚ողջունենք Համազգայինի Շրջանային Վարչութեան այս գնահատելի նախաձեռնութիւնը՝ Սարգիս Կիրակոսեանի ***"Ականեակ Հայեր"*** հատորի հրատարակութեան առիթով կազմակերպուած:

Այս առիթով պիտի ուզէինք անձնապէս Մեր գնահատանքը յայտնել սիրելի Սարգիսին, սակայն, այս առաւօտ մեկնեցանք Ուաշինկթըն, ներկայ գտնուելու Հայոց Ցեղասպանութեան 100–ամեակի ոգեկոչման ձեռնարկներուն: Հետեւաբար, հակիրճ կերպով կ՚ուզենք մի քանի մտածումներ փոխանցել ձեզի Սարգիս Կիրակոսեանի մասին, որպէս ուսուցիչ, մտաւորական եւ գրող:

Ա) Սարգիս Կիրակոսեան ամէն բանէ առաջ ՈՒՍՈՒՑԻՉ է: Երկար տարիներէ ի վեր ան լծուած է մարդակերտումի ու հայակերտումի առաքելութեան: Իրեն համար ուսուցչութիւնը սովորական իմաստով հայոց լեզուի ու գրականութեան դասաւանդում չէ, այլ՝ ամէնօրեայ ապրում ու տագնապ. այլ խօսքով՝ գերազանցօրէն առաքելութիւն: Այսպէ՛ս եղած են մեր ուսուցիչները. գիտելիք ջամբելէ առաջ ու վեր՝ հայ գրականութեան ոգին, տագնապը ու տեսիլքը մեզի փոխանցած են: Հայ լեզուն առողջ պահելու, հայ լեզուին նկատմամբ բարձրագոյն աստիճանի նախանձախնդրութիւն ցուցաբերելու յանձնառութիւնը մեզի կտակած են մեր սի–րելի ուսուցիչները: Այսպէ՛ս է նաեւ Սարգիս Կիրակոսեան: Այսօր մենք որքա՞ն կարիքը ունինք նման ուսուցիչներու:

Բ) Սարգիս Կիրակոսեան ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆ է. հարցերը, դէպքերը, երեւոյթները կամ կացութիւնները ճիշդ կերպով, համապարփակ մօտեցումով տեսնելու, քննելու ու վերլուծելու կարողութիւն ունեցող: Ա՛յս կը պահանջուի մտաւորականէն. ոչ գրքունակ ու նեղմիտ մօտեցում, այլ՝ լայն հորիզոններու վրայ հարցերը քննարկելու ու տեսակէտներ պարզելու կարողութիւն: Ճի՛շդ է, Սարգիս Կիրակոսեան Յակոբ Օշականի նման յաճախ բարդ լեզուով ու ածականներու լայնածիր գործածութեամբ իր մտածումները կը պարզէ. սակայն իր գործածած իւրաքանչիւր բառին մէջ ան կը փորձէ մտածումէ անդին կեցուածք մը, տագնապ մը փոխանցել ուրիշին: Որպէս

---

* Յայտնենք, որ 23 Յուլիս 2015–ին, Արամ Ա. Կաթողիկոս յետ մահու Սարգիս Կիրակոսեանը պարգեւատրեց «Ս. Մեսրոպ Մաշտոց» շքանշանով:

մտաւորական Սարգիսին առաւելութիւններէն մէկն է նաեւ հայ լեզուի իր խորունկ ճանաչումին առընթեր, արաբերէն գրական լեզուին տիրապետումը։ Երեւոյթ մը, որ դժբախտաբար հազուագիւտ է մեր իրականութենէն ներս։

Գ) Սարգիս Կիրակոսեան ուսուցիչը ու մտաւորականը նաեւ ԳՐՈՂ է գերազանցօրէն։ Յաճախ ըսուած է, թէ՝ գրականութիւնը մա՛րդն իսկ է։ Երբ գրականութեան մէջ բացակայ է գրողը, ան կը դառնայ կեղծ. եւ կեղծ գրականութիւնը իրաւունք չունի գրականութեան աշխարհին մէջ ներկայութիւն դառնալու։ Սարգիս Կիրակոսեանի գրականութեան մէջ ներկայ է ինք, ներկայ է իր շրջապատը, ներկայ են իր շրջապատէն եկող յոյզերը, գգացումները, տագնապներն ու տեսիլները։ Սարգիս Կիրակոսեան լաւագոյն թարգմաններէն մէկն է մեր ցեղի խոյանքներուն, տագնապներուն ու երազներուն։

Սարգիս Կիրակոսեանի անձը ու վաստակը բնորոշող յիշեալ երեք հաստատումներուն վրայ կ՝ուզենք նաեւ յատուկ կարեւորութեամբ շեշտել այն առանցքային դերը, զոր ան ունեցաւ Հայաստան-Սփիւռք գրական կապերու սերտացման գծով։

Ահա Սարգիս Կիրակոսեանը այնպէս ինչպէս ճանչցանք զինք։ Մեր բարձր գնահատանքի կողքին, Մեր սպասումն է որ Սարգիսը վերանորոգ հաւատքով ու նուիրումով շարունակէ իր կոչումը՝ որպէս ուսուցիչ, մտաւորական եւ գրող։

Հայրական ջերմ սիրով,

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՑ

ՍՈՒՐԲ ԳՐԱՅԻՆ

ԱՄԵՆԱՍՐԲՈՒՀԻ ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆԻ ՅԱԻԵՐԺ ԿՈՒՍՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔ Ս. ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԵՔՍԱՆՐԴԱՑԻԻ ԵՒ Կ.ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐՏԱՐՔ՝ ՆԵՍՏՈՐԻ ՄԻՋԵՒ ՊԱՅՔԱՐԸ

Երկուքին միջեւ կայացող վէճը փիլիսոփայական վէճ մը չէր, այլ՝ փրկչական sotirlogia, ***այսինքն այն՝ ինչ կը վերաբերի փրկութեան։ Սակայն, ասիկա իր կարգին բնաւ արգելք չի հանդիսանար, որ ան աստուածային ճշմարտութիւններուն առնչուած աստուածաբանական մղիչ ազդակ մը ըլլայ, որովհետեւ այդ է առողջ հաւատքը։ Սուրբ Կիւրեղ այս ընելով, իր աստուածաբանական գիտութեան կարողութիւնը չէր որ կ'ուզէր ցոյց տալ, թէ ան կը հաւատար Բանին մարդեղութեանը, եւ կամ Բանն Աստուած ինքն էր, որ մարդացաւ եւ կամ Աստուածութիւնը բնութենական* ενωσις κατα φυσιν *եւ անճնաւորեալ* καθ' υποστασιν *միաւորում ունեցաւ մարդկային բնութեան հետ եւ բոլոր ուսուցումներուն մասին, որոնց միջոցով պաշտպանեց ճշմարիտ վարդապետութիւնը։ Այլ, վտանգաւոր կէտը, Քրիստոսի փրկագործական վարդապետութեան հարուածումն էր։ Եթէ Աստուած ինք չըլլար խաչին վրայ մեզ փրկողը, ապա ինչպէ՞ս պիտի կատարուէր փրկութիւնը։*

Ո՞վ կրնայ ամբողջ աշխարհին մեղքերը քաւել։ Ո՞վ կրնայ կործանել դժոխքը։ Ո՞վ կրնայ ճգմել մահը եւ ո՞վ կարողութին ունի յաղթել սատանային եւ անոր բոլոր զօրութիւններուն։

Քրիստոս այս ըմբռնումը չատ պարզ կերպով ներկայացուց, երբ ըսաւ. «Ո՛չ ոք կրնայ զօրաւոր մարդու մը տունը մտնել եւ անոր ստացուածքը կողոպտել, եթէ նախապէս այդ զօրաւոր մարդը չկապէ»[130] ։ ***Զօրաւոր մարդուն կապելու համար, անորմէ չատ աւելի ուժեղ եւ հզօր ըլլալու ես։ Մենք Երեքսրբեան օրհնաբանութեան մէջ կ'երգենք ըսելով.*** «Սուրբ Աստուած, Սուրբ եւ հզօր, Սուրբ եւ անմահ, որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա՛ մեզ»։

Քրիստոս իր Աստուածութեան համաձայն «չի մեռնիր», ***բայց իր մարդկային բնութեան համաձայն խաչուեցաւ, մեռաւ եւ յարութիւն առաւ։ Ատոր համար ալ***

---

[130] (*Մտ* 12.29)։

ըսուած է. «Վասնզի մեզի մանուկ մը ծնաւ, մեզի որդի մը տրուեցաւ եւ իշխանութիւնը անոր ուսերուն վրայ պիտի ըլլայ: Անոր անունը պիտի կոչուի Սքանչելի, Խորհրդակից, Հզօր Աստուած, յաւիտենականութեան Հայր, Խաղաղութեան Իշխան»[131]:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԿՈՉՈՒԵՑԱՒ

Սքանչելի կոչուեցաւ, որովհետեւ մարմինով մեռած էր, բայց կենդանի էր իր Աստուածութեան եւ մարդկային հոգիի համաձայն: Քրիստոս ըսաւ. «Ես եմ Աբրահամի Աստուածը, Իսահակի Աստուածը եւ Յակոբի Աստուածը: Ասիկա կը նշանակէ, որ Աստուած մեռելներու Աստուածը չէ, այլ ողջերուն»[132]. ***եւ վստահեցուց, որ մարդու հոգին չի մեռնիր... անչուշտ այս մահը կը տարբերի հոգեկան այն մահէն, որ յատուկ է մեղաւորներուն:***

Ան միաժամանակ թէ՛ կնոջմէ մը ծնած է եւ թէ չէ ծնած: Ան նաւակին մէջ կը քնանայ բայց միաժամանակ «Ան չի՛ ննջեր եւ չի՛ ննանար, իր ժողովուրդին պահապանն է ան»[133], ***չարչարուող եւ անչարչարելի է միաժամանակ:***

Վալերեան Եպիսկոպոսին ուղղած իր նամակին մէջ, Սուրբ Կիւրեղ հետեւեալը կը գրէ. «Բանն Աստուածը, ինչպէս ըսի, իրեն յատուկ բնութեան մէջ անչարչարելի է, բայց իրեն համար առած յատուկ մարմինին մէջ չարչարուեցաւ»:

Իսկ Էպիկդիդոսի ուղղած նամակին մէջ, Սուրբ Աթանաս Աղեքսանդրացին կ'ըսէ. «Ո՛հ, ի՛նչ զարմանալի, որ մարդացեալ Բանն Աստուածը չարչարելի եւ անչարչարելի է միաժամանակ[134]»: ***Ինչո՞ւ: Որովհետեւ ան կը չարչարուի իր մարդկային բնութեան համաձայն, եւ նոյնինքը՝ միաժամանակ, անչարչարելի կը մնայ իր աստուածային բնութեան համաձայն... Ինք է որ նախայաւիտեան ժամանակնէրէն առաջ ծնած է Հօրմէն իր Աստուածութեան համաձայն, եւ ժամանակներու լրումին ծնաւ կնոջմէն՝ իր մարդկային բնութեան համաձայն:***

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՄԵՐԺԵՆ ԱՆՈՐ (ԲԱՆՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ) ԿՈՅՍԷՆ ԾՆԻԼԸ

Անոնք որոնք կը մերժեն Սուրբ Կոյսին «Աստուածամայր» ***կոչումը, հետեւեալ հարցումը կ'ուղղենք իրենց.-***

Ինչպէ՞ս կարելի է միաժամանակ թէ՛ մեռած եւ թէ ալ կենդանի ըլլալ:

Մենք կ'ըսենք. «Սուրբ Աստուած, Սուրբ եւ Հզօր, Սուրբ եւ անմահ որ խաչեցար վասն մեր, ողորմեա մեզ...»: ***Ան որ*** «անմահ է», ***մեզի համար «խաչուեցաւ» եւ մեռաւ: Ապա կ'ըսենք***. «Սուրբ Աստուած, Սուրբ եւ Հզօր, Սուրբ եւ անմահ, որ յարեար ի մեռելոց, ողորմեա մեզ»: ***Ան որ*** «անմահ» ***է***, «մեռելներէն յարութիւն» ***առաւ, այսինքն մեռաւ բայց չմեռաւ, չարչարուեցաւ բայց չչարչարուեցաւ, կնոջ-***

---

[131] (*Ես* 9.6):
[132] (*Տե՛ս Մտ* 22.32):
[133] (*Սղ* 121.4):
[134] Nicene and Post-Nicene fathers, series 2, vol IV, Athanasius, letter to Epictetus, part 6.

մէ մը ծնաւ եւ կնոջմէ չծնաւ, այլեանքն՝ համաճայն իր մարդեղութեան կնոջմէն ծնաւ, բայց համաճայն իր Աստուածութեան՝ կնոջմէն չծնաւ, որովհետեւ Միածին Որդին համաճայն իր Աստուածութեանը, նախայաւիտեան ժամանակներէն առաջ Հօրմէն ծնած է։

Հետեւաբար, պատասխանը որ Նեստոր պէտք էր տար արհոսականներուն ուղղած հարցումին հատեւեալը պէտք էր ըլլար. «Բանն Աստուածը խաչին վրայ իր աստուածային բնութեան համաձայն չմեռաւ, բայց մեռաւ իր մարդկային բնութեան համաձայն... ինչպէս աղօթքին մէջ կ'ըսենք. "Ով Դուն, որ մեզ մեղաւորներուս համար, մարմինով մահը ճաշակեցիր"»։

Սակայն Նեստոր իր հպարտութեանը պատճառով ականջ չտուաւ ճշմարտութեան ձայնին, որով Սուրբ Կիւրեղ զգուշացուց ինք, եւ ոչ ալ՝ Եփեսոսի Ժողովին։ Նեստոր մերժեց ներկայանալ Եփեսոսի Ժողովին, հակառակ որ քաղաքին մէջ կը գտնուէր։ Անոր արտայայտութիւններէն մէկն ալ այն է (ասիկա ըսեր է այն եպիսկոպոսներուն, որոնք այցելած են գինք նախքան Ժողովը սկսիլը), թէ՝ «ես երբեք Աստուած չեմ կոչեր երկու կամ երեք ամսուան մանուկը[135]»։

ԻՆՉՊԷ՞Ս Կ'ԸՍԵՆՔ, ՈՐ ԱՍՏՈՒԱԾ ԽԱՉԻՆ ՎՐԱՅ ՄԵՌԱՒ

Ասիկա չատերու համար կրնայ գայթակղեցնող արտայայտութիւն ըլլալ, որ բացատրութեան կարիքն ունի անշուշտ։ Քրիստոսի Աստուածութիւնը չէր որ խաչին վրայ մեռաւ, որովհետեւ Աստուածութիւնը կոյսէն չծնաւ։ Այդ պատճառով ալ Աստուածութիւնը ո՛չ չարչարուեցաւ, ո՛չ մեռելներէն յարութիւն առաւ եւ ոչ ալ երկինք համբարձաւ, որովհետեւ ան ամբողջ տիեզերքը լիացնողն է եւ ամէնուրեք է։ Այսինքն, Քրիստոսի երկինք համարառնալը մարդկային բնութեան համաճայն կատարուեցաւ եւ ոչ թէ անոր աստուածային բնութեան համաճայն, ինչպէս որ Անոր չարչարանքները մարդկային բնութեան համաճայն էին եւ ոչ թէ՝ աստուածայինին։ Նոյնպէս եւ Անոր մահը մարդկային բնութեան համաճայն էր եւ ոչ թէ՝ աստուածայինին, ինչպէս նաեւ Անոր ծնունդը Սուրբ Կոյս Մարիամէն մարդկային բնութեան համաճայն էր եւ ոչ թէ՝ աստուածայինին։

Սուրբ Կիւրեղ Ալեքսանդրացի կ'ըսէ, որ Մարդու Որդին երկու ծնունդներ ունի.-

Առաջին ծնունդը Հայր Աստուծմէ, նախայաւիտեան ժամանակներէն առաջ, ըստ իր աստուածային բնութեան, իսկ երկրորդ ծնունդը, ժամանակներու աւարտին կամ լրումին, Մարիամ Սուրբ Կոյսէն, համաճայն իր անմեղ եւ անարատ մարդկային բնութեան. «Ծնելիք զաւակդ Սուրբ է եւ Աստուծոյ Որդի պիտի կոչուի»[136]։

Բանին մարդեղութեան մասին գրած իր քառասուներորդ նամակին մէջ, Սուրբ Կիւրեղ հետեւեալը կ'ըսէ. ὅτι τέλειος, ὡς θεος, τέλειος δε καὶ ὡς ἄνθρωπος. τὸν

---

[135] Hefele, C.J., vol.III, p.44, quoting Socrates, L.c; Schrockh in his kirchengesh (Bd. 18, S. 235).

[136] (Ղկ 1.35)։

πρὸ αἰώνων μὲν ἐκ τοῦ πατρος γεννηθέντα, κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ᾽ ἐσχατων δὲ τῶν ἡμερῶν δἰ ἡμᾶς, καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἐκ Μαριάς τῆς ἁγίας παρθένου, κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα. ὁμοούσιον τῷ πατρὶ τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητατ[137]. «Ան կատարեալ Աստուած եւ կատարեալ մարդ է, ևախա–յաւիտեան ժամանակներէն առաջ ծնած Հայր Աստուծմէ, համաձայն իր Աստուա–ծութեան եւ ժամանակներու լրումին, մեզի եւ մեր փրկութեան համար Սուրբ Կոյս Մարիամէն ծնաւ, համաձայն իր մարդեղութեան: Ան համաբնութենակից է Հօրը, իր աստուածային էութեանը համաձայն եւ համաբնութենակից է մեզի հետ, համաձայն իր մարդեղութեանը»:

Իսկ Անտիոքի Սուրբ Սայիրուս հետեւեալը կը գրէ. “Since the one Christ is one nature and hypostasis of God the Word incarnate from Godhead and manhood, it necessarily follows that the same is known at once as coessential with the Father as to Godhead and coessential with us as to manhood. The same is the Son and Son of man. He is not, therefore, two sons, but he is one and the same son[138]”. «Նկատի ունենալով որ մարդացեալ Բանն Աստուածը, մէկ Քրիստոսը մէկ անձ եւ մէկ բնու–թիւն է, ուստի եւ ատոր կը հետեւի այն՝ որ նոյն Ինքը միաժամանակ կը ճանչցուի որպէս համագոյակից Հօր ըստ իր Աստուածութեան եւ համագոյակից մեզի ըստ իր մարդեղութեան կամ մարդկային բնութեան. նոյնինքն Աստուծոյ Որդին եւ Մարդու Որդին է: Այս հասկացողութեամբ ալ ան երկու որդիներ չէ, այլ մէկ եւ նոյն Որդին»:

Ան գրած է նաեւ, թէ՝ “God the word is one Hypostasis. He united to himself hypostatically one particular flesh, which was endowed with a rational and intelligent soul, and which was assumed from Mary Theotokos[139]”. «Բանն Աստուածը մէկ անձ է եւ իր անձին հետ միաւորեց յատուկ մարմին մը, որ օժտուած էր բանական հոգիով, որ “Աստուածածին” Սուրբ Կոյս Մարիամէն առաւ»:

Կարեւորագոյն նկատուած երեւոյթը, որուն վրայ վերոյիշեալ Սուրբ Հայրերը չեչտը կը դնեն այն է, որ Քրիստոս մարդացմէ մէջէն մէկը չէր, որ իրեն համար առաւ, այլ կատարեալ մարդկային բնութիւն ստացաւ, հոգի եւ մարմին, բայց առանց մեղքի: Որովհետեւ Բանն Աստուծոյ անձը նոյնինքն Յիսուս Քրիստոսի անձն է:

Իր եկեղեցւոյ վարդապետութեան կապուած չորրորդ նամակին մէջ (7րդ հատուած) Սուրբ Կիւրեղ հետեւեալը կը գրէ. «Սուրբ Գիրքը չ’ըսեր, թէ Բանը մարդացմէ մէկուն իր հետ միաւորեց, այլ՝ մարդացաւ: Եւ Բանը երբ մարդ կը դառնայ, ուրիշ մէկը չըլլար: Ան մեզի նման միս եւ արիւն ստացաւ: Ան մեր յատուկ մարմինը իր սեփականը դարձուց եւ կնոջմէ մը ծնաւ առանց կորսնցնելու իր Աստ–ուածութիւնը եւ ոչ ալ Հօրէն ծնած ըլլալու էութիւնը»:

Իկոնիոնի Եպիսկոպոս Վալերիանի ուղղած իր նամակին երրորդ հատուածին

---

[137] PG 77, p.192A.

[138] V.C. Samuel, The Council of Chalcedon Re–Examined, the Senate of Serampore Cellege, Madras, India 1977, p.246.

[139] Ibid., quoting Contra Gr. I, p. 148.

մէջ, ան կը գրէ. «Մենք կ'ըսենք, որ Միածին Բանն Աստուածը Աստուծոյ նման հոգի է, Սուրբ գիրքերուն համաձայն, Ան մարդկային փրկութեան համար մարմնացաւ եւ մարդացաւ, եւ Սուրբ Կոյս Մարիամէն անարատ եւ անմեղ մարմին ստացաւ, կենդանի մարմին մը բանաւոր հոգիով, եւ այդ ձեւով յայտնեց, որ այդ մարմինը իր մարմինն է, անըմբռնելի միութեամբ, անխառն եւ անբացատրելի, ո՛չ թէ ուրիշ անձի մը մարմինին պէս մարմին է, այլ իր իսկ յատուկ սեփական մարմինն է»: ***Ինչպէս Սուրբ Աթանաս իր*** «Բանին Մարմնացումը» ***գիրքին մէջ կ'ըսէ***. «Աստուծոյ Բանը իր սեփական եւ յատուկ անձով եկաւ[140]»:

Այդ պատճառով ալ մենք կ'ըսենք, որ Բանն Աստուածը մարդոցմէ մէկուն անձը չառաւ, երբ մարդացաւ..., այլ՝ Բանն Աստուածը անձնաւորեց մարդկային բնութիւնը, որ Կոյս Մարիամէն առաւ, առանց մեղքի, Սուրբ Հոգիին ներգործութեամբ: Ան իր անձին մէջ անձնաւորեց, այսինքն՝ անոր տուաւ իր սեփական անձը (Բանն Աստուծոյ անձը): Երբ կ'ըսենք մարդկային բնութիւնը, ատիկա կը նշանակէ իրեն յատուկ եւ սեփական բնութիւնը, եւ ոչ թէ ամբողջ մարդկային ցեղը: Այդ պատճառով ալ Քրիստոս Տէրը, նոյնինքն Աստուծոյ Բանը եւ Յիսուս մարդն է, ինչպէս Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ. «Յիսուս Քրիստոս նո՛յնն է միշտ՝ երէկ, այսօր եւ յաւիտեան»[141]:

Պօղոս Առաքեալ Եբրայեցիներուն գրած իր թուղթին մէջ գեղեցիկ կերպով կ'ամփոփէ ու կը խտացնէ այդ գաղափարը, յիշելով որ Քրիստոս Աստուած է եւ Աստուծոյ օծեալ ծառան է: Ի՛նչ զարմանահրաշ: Ան հետեւեալը կը գրէ. «Աստուած իր հրեշտակներուն մասին խօսած ատեն կ'ըսէ. "Աստուած իր հրեշտակները ստեղծեց որպէս պատգամաւոր հոգիներ, եւ իրեն ծառայողները՝ կրակի բոցի պէս: Մինչդեռ **Որդիին** կ'ըսէ. 'Քու աթոռդ, ո՛վ Աստուած, յաւիտենական է. արդարութեամբ կ'իշխես թագաւորութեանդ վրայ: Արդարութիւնը կը սիրես եւ անիրաւութիւնը կ'ատես: Ահա թէ ինչու, ո՛վ Աստուած, քու Աստուածդ ուրախութեան իւղով օծեց քեզ, քու ընկերներէդ աւելի'"»[142]:

Այստեղ Պօղոս Առաքեալ համեմատութիւն մըն է, որ կ'ընէ հրեշտակներուն եւ Քրիստոսի միջեւ: Հրեշտակներուն մասին խօսած ատեն յստակ է, որ Աստուած ինքն է, որ կը ստեղծէ զանոնք, եւ անոնք հոգի են եւ ծառայող կրակի բոց, բայց «Որդիին» մասին արտայայտութիւնը, հրեշտակներէն տարբեր վիճակի մըն է, որ կը նշէ. ան կ'ըսէ «Քու աթոռդ, **ո՛վ Աստուած**», ***ասիկա կը նշանակէ, որ Որդին Աստուած է. յետոյ Քրիստոսի համար կ'ըսէ***. «Ահա թէ ինչու, ո՛վ Աստուած, քու Աստուածդ ուրախութեան իւղով օծեց քեզ»: ***Սկիզբը անոր կ'ըսէ***. «Ո՛վ Աստուած», ***եւ յետոյ***՝ «Քու Աստուածդ օծեց քեզ»: ***Առաջին արտայայտութեան մէջ*** «Աստուած» ***բառը Որդիին համար կ'ըսուի. իսկ երկրորդ արտայայտութեան մէջ՝ Հայր Աստուծոյ***:

---

[140] St. Athanasius On The Incarnation of the Word, St. Vladimir's Orthodox Theological Seminary, Crestwood, New York, 1982, chapter 13, p. 41.

[141] (*Եբր* 13.8):

[142] (*Եբր* 1.7-9)

Արդ, ինչպէ՞ս Հայրը անոր Աստուածը կ՚ըլլայ, որովհետեւ ան (Քրիստոս) ծառայի կերպարանք ստացաւ, երբ մարմնացաւ եւ ճչմարտապէս մարդ դարձաւ։

Այս արտայայտութիւնը Որդիին համար ըսուած է, որովհետեւ Ան Աստուած է ինչպէս նաեւ՝ Հօրը համար, որ Հայրն Աստուած օծեց մարդացեալ Որդիին Սուրբ Հոգիի ներգործութեամբ, Յորդանան գետին մէջ, երբ ան մկրտուեցաւ։ Որովհետեւ մարդացեալ Որդին ծառայի կերպարանք ստացաւ եւ «մարդոց պէս եղաւ եւ մարդկային կերպարանիւով ճանչցուեցաւ»[143]։ *Հայրը Որդիին օծեց մարդկային բնութեանը կողմէ։ Ատոր համար ալ, երբ Յիսուս Կափառնաումի ժողովարանին մէջ Եսայի մարգարէութեան գիրքը բացաւ եւ կարդաց, ան իր անձին մասին կարդաց ըսելով.* «Տիրոջ Հոգին վրաս է, որովհետեւ զիս օծեց...»[144]. *եւ աւելցուց* «այս մարգարէութիւնը, որ դուք լսեցիք, այսօր ահա իրականացաւ»[145]։ *Թէեւ ներկայ գտնուող հրեաներուն հաչիւին չեկաւ Յիսուս Քրիստոսի ըսած խօսքը։*

Հայրը Յիսուսին Սուրբ Հոգիով օծեց, որպէս Քահանայ, Թագաւոր ու Մարգարէ... Ինք է նաեւ «տէրերու Տէրը եւ թագաւորներու Թագաւորը»[146], *եւ ինք է Քահանայապետը*[147], *այդ պաշտօնը հաստատողը ինչպէս նաեւ մարգարէներուն առաքողը*[148]։ *Քրիստոս խոնարհութեամբ ստացաւ օծումը եւ տրուած օծումը անգերազանցելի եւ անհամեմատելի էր, որուն համար ալ կ՚ըսուի.* «Քու ընկերներէդ աւելի»։

Ամենակարեւոր բանը որ Սուրբը կիւրեղ ապացուցեց Նեստորականներուն դէմ իր պայքարին մէջ այն էր, որ Քրիստոս մարդոցմէ մէկը չէր, որ իրեն համար առաւ (իբրեւ մարմին), այլ անձամբ մարդացաւ մեր փրկութեան համար։ Ասիկա կը համընկնի Հաւատքի Հանգանակին մէջ գրուածին, որ թէեւ Նեստոր ինք ալ կը կրկնէր, բայց չէր գործադրէր. «Հաւատամք եւ ի մի տէր Յիսուս Քրիստոս Որդին Աստուծոյ՝ ծնեալն յԱստուծոյ Հօրէ, Միածին (նախքան զյաւիտեանս)»։

ԻՆՉՊԷ՞Ս ԿԱՐԵԼԻ Է ՈՐ ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ ՀԱՅՐ ԱՍՏՈՒԾՄԷ ՆԱԽԱՅԱՒԻՏԵԱՆ ԾՆԱԾ ԸԼԼԱՅ

Յիսուս Սուրբը կոյս Մարիամէն ծնաւ, եւ որովհետեւ Ան որ Հայր Աստուծմէ ծնած էր նոյն ինքն է՝ որ կոյսէն ծնաւ, ատոր համար կ՚ըսենք, Քրիստոս նախայաւիտեան ժամանակներէն առաջ Հայր Աստուծմէ ծնաւ, որովհետեւ նոյն ինքն է եւ ո՛չ թէ ուրիշ մէկը։ «Լոյս ի լուսոյ, Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէ

---

[143] (*Փլպ* 2.7)։
[144] (*Ղկ* 4.18)։
[145] (*Ղկ* 4.21)։
[146] (*Յյտ* 17.14)։
[147] (*Տե՛ս Երր* 4.14)։
[148] (*Տե՛ս Ելք* 3.2,10-15)։

ծնունդ եւ ոչ արարած (այսինքն՝ ըստ իր Աստուածութեան եւ անձին) նոյնինքն ի բնութենէ Հօր (այսինքն՝ համապատիւ է Հօր ըստ էութեան)»։ ***Այս բոլորը անչուշտ կ'ըսուի Աստուծոյ Բանին համար, ինչպէս նաեւ Քիստոսի համար, որովհետեւ Քիստոս նոյնինքն Աստուծոյ Խօսքն է***։

«Որ յաղագս մեր մարդկան եւ վասն մերոյ փրկութեան իջեալ ի յերկինից՝ մարմնացաւ, մարդացաւ, ծնաւ կատարելապէս ի Մարիամայ Սրբոյ Կուսէն Հոգւովն Սրբով»։ ***Այստեղ կը կայանայ հարցի բանալին, որովհետեւ նախայաւիտեան Հօրէն ծնածը նոյն ինքն է, որ մեր սիրոյն եւ մեզի համար մարմնացաւ, մարդացաւ եւ Սուրբ Կոյսէն ծնաւ։ Այդ պատճառով ալ Կոյսը կոչուեցաւ** «Աստուածամայր» [Theotokos-θεοτοκος]։ ***Որովհետեւ, Ան որ Կոյսէն ծնաւ՝ նոյնինքն Աստուծոյ Միածին Որդին է, Ան՝ որ նախայաւիտեան ժամանակներէն առաջ Հայր Աստուծմէ ծնաւ, նոյնինքն*** «Աստուած ճշմարիտ յԱստուծոյ ճշմարտէն» ***է, եւայլն***։

Զարմանալին այն է, որ Նեստոր ինքն ալ կը կրկնէր Նիկիոյ 325 թուականի եւ Կոստանդնուպոլսոյ 381 թուականի խմբագրուած հաւատքի հանդանակներուն բովանդակութիւնը եւ չէր մերժեր գանոնք։

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՕՐԻՆԱԿ

Դասարանին մէջ ուսուցիչը կ'ըսէ.-

Գէորգի մարմինը մտրակուեցաւ...

Ապա կը հարցնէ.-

1) ***Ի՞նչ բան մտրակուեցաւ։***

Պատասխանը կ'ըլլայ. Գէորգին մարմինը։

Յետոյ կը հարցնէ.-

2) ***Ո՞վ մտրակուեցաւ։***

Պատասխանը կ'ըլլայ. Գէորգը։

Այժմ լեզուական օրինակէն երթանք վարդապետական Աստուածաբանութեան եւ խօսինք մարդացեալ Բանին ծնունդին մասին։

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԲԱՆԻՆ ՄԱՐՄԻՆԸ ՍՈՒՐԲ ԿՈՅՍԷՆ ԾՆԱՒ

Կը հարցնենք.-

1) ***Ի՞նչը ծնաւ Մարիամ Մ. Կոյսէն.***

Կը պատասխանենք.- Աստուծոյ Բանին մարմինը։

Երկրորդ հարցումը.-

2) ***Ո՞վ ծնաւ Մարիամ Մ. Կոյսէն.***

Կը պատասխանենք.- Բանն Աստուածը։

Այս պատճառով ալ կ'ըսենք, Ան որ Մարիամ Մ. Կոյսէն ծնաւ Աստուծոյ Բանն է, այսինքն՝ Աստուծոյ Միածին Որդին։ Այս իմաստով, մենք ամբողջական հոգիով Սուրբ Կոյս Մարիամը կը կոչենք՝ «Աստուածամայր»։

ՄԱԿԱՐ ԵՊՍ. ԱՇԳԱՐԵԱՆ

(***Շար***. 13)

ՍՐԲԱԼՈՅՍ ՄԻՒՌՈՆԸ ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԻՆ ԵՒ ՄԵՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ[1]

Միւռոնի պատրաստութիւնն ու գործածութիւնը իր նախատիպը ունի Հին Կտակարանի մէջ

«*Միւռոն*» *բառը տառադարձութիւնն է Յունարէն՝* μυρον *բառին եւ կը նշանակէ՝ անուշաբոյր իւղ։ Անուշաբոյր իւղի պատրաստութիւնն ու գործածութիւնը սուրբգրային հիմք ունի։ Աստուած ինքն էր որ Մովսէս մարգարէին պատուիրեց անուշաբոյր իւղ պատրաստել, եւ նոյնիսկ թուեց այն պատուական համեմունքը զոր պէտք էր գործածուէին իւղի պատրաստութեան համար (Ելից* 30.22-25։ *Տե՛ս նաեւ* 35.8,28, *եւլն*)։ *Հին Կտակարանի մէջ պատրաստուած այս անուշաբոյր իւղը կը կոչուէր՝ «Օծման իւղ»* (*Ել* 30.25, 35.8,15,28, 39.38, *եւլն*)։ *Իւղը պէտք էր վարպետութեամբ չինուէր* (*Ել* 30.25, 37.29)։

Հին Կտակարանը ցոյց կու տայ, թէ անցեալին օծման իւղով կ՝օծուէին մարգարէները, քահանաները եւ թագաւորները։ Այսպէս, օրինակ, թագաւորներու օծման վերաբերեալ կը կարդանք, թէ Սամուէլ չհ մը իւղ հեղուց Սաւուղի գլխուն վրայ եւ գանիկա թագաւոր օծեց (*Ա.Թգ* 10.1)։ *Սամուէլ եղջիւրաիւղով թագաւոր օծեց նաեւ Դաւիթը* (*Ա.Թգ* 16.13, *հմմտ Սղ* 23.5, 45.7, 89.20)։ *Սադովկ քահանան եղջիւրաիւղով թագաւոր օծեց Սողոմոնը* (*Գ.Թգ* 1.39)։ *Մարգարէ մը թագաւոր օծեց Ցէուն* (*Դ.Թգ* 9.1-6)։ *Իսկ քահանաներու օծման մասին կը կարդանք՝ Ահարոնի եւ անոր որդիներուն օծման մասին* (*Ել* 29.7, 30.30։ *Ղւ* 6.20, 8.12,30 16.32, 21.10, *եւլն*)։ *Քահանաները օծման իւղով օծելը աստուածային հրահանգ էր* (*Ղւ* 21.10,12)։ *Վերջապէս, կը կարդանք նաեւ մարգարէներու օծման մասին. օծուեցաւ Դաւիթ* (*Ա.Թգ* 16.13). *Աստուած բոլոր մարգարէները կը կոչէ իր օծեալները* (*Ա.Մն* 16.22։ *Սղ* 105.15, *եւլն*)։

Օծման իւղը կը գործածուէր ոչ միայն մարդը օծելու համար, այլ նաեւ՝ առարկաներ օծելու համար։ Այսպէս, օրինակ, կ՝օծուէին, կ՝օրհնուէին ու կը սրբուէին քահանաներուն հագուստները (*Ել* 29.21, *Ղւ* 8.30)։ *Կ՝օծուէին վկայութեան խորանն ու տապանակը, սուրբ սեղանն ու անոր բոլոր անօթները, աշտանակն ու անոր գործիքները, խունկին սեղանը, ողջակէզին սեղանը իր բոլոր գործիքներով եւ աւազանն ու անոր խարիսխը* (*Ել* 30.26-28։ *Տե՛ս նաեւ՝* 40.9։ *Ղւ* 8.10-11, *Թւ* 7.1, *եւլն*)։

Իւղի գործածութիւնը ամենօրեայ դրութեամբ տեղի կ՝ունենար թէ՛ Աստուծոյ

---

[1] Սոյն յօդուածով մեր նպատակը չէ եղած խօսիլ միւռոնի պատրաստութեան ու օրհնութեան կերպին մասին։

տան մէջ եւ թէ՛ Աստուծոյ հաւատացող մարդոց կեանքին մէջ։ Այսպէս, օրինակ, խորանը ճրագներով լուսաւորելու եւ գանոնք մշտավառ պահելու համար՝ անոնց մէջ իւղ կը դրուէր (Ել 25.6, 35.8։ Ղւ 24.2-3)։ Կանթեղները մշտավառ պահելու համար՝ անոնց մէջ ձէթի իւղ կը լեցուէր (Ել 27.20)։ Հացի ընծայումին իւղ ալ պէտք էր ընկերանար (Ղւ 2.1,4-7, 15-16, 6.15)։ Իւղի ընծայումը կը կոչուի՝ «Տիրոջ անուշահոտ պատարագ» (Ղւ 2.2)։ Նոյնիսկ Ահարոնն ու իր որդիները, երբ քահանայ օծուէին՝ պէտք էր իւղով պատրաստուած հաց ընծայէին Տիրոջ՝ (Ղւ 6.20-21)։ Եթէ մէկը յանցանք մը գործէր եւ եթէ այդ յանցանքը քաւելու համար հաց ընծայէր՝ պէտք է անոր հետ իւղ ալ ընծայէր (Ղւ 7.10)։ Եթէ մէկը ուզէր չնորհակալութեան գոհ մատուցանել Տիրոջ՝ չնորհակալութեան այդ գոհին պէտք էր ընկերանար իւղով չաղուած անխմոր չօթեր, իւղով օծուած անխմոր լաւաչներ, եւ բարակ ալիւրէ իւղով չաղուած խառնուած չօթեր (Ղւ 7.12)։ Երբ խաղաղութեան պատարագ մատուցուէր՝ անոր հետ իւղով չաղուած հացի ընծայ ալ կը մատուցուէր (Ղւ 9.4)։ Երբ բորոտի մը մաքրուիլը պիտի յայտարարուէր՝ իւղը կը գործածուէր իբրեւ նշան եւ վկայութիւն բորոտութենէ մաքրութեան (Ղւ 14.10-29)։ Երբ անուշահոտ պատարագի համար հացի ընծայ պիտի մատուցուէր՝ անիկա պէտք էր իւղով չաղուած երկու տասնորդ բարակ ալիւրով մատուցուէր (Ղւ 23.13)։ Երբ մէկը ուխտ մը ընէր եւ ուխտի օրերը իրենց աւարտին հասնէին՝ մատուցուած այլ ընծաներու կողքին՝ պէտք էր նաեւ բարակ ալիւրէ իւղով չաղուած թթխմորի չօթեր եւ իւղով օծուած լաւաչներ մատուցուէին (Թւ 6.15)։ Երբ Իսրայէլի 12 իշխանները 12 օրերու ընթացքին խորանի սեղանին ընծաներ մատուցանեցին՝ բոլորին ընծաներուն հետ իւղ ալ կար (Թւ 7.13,19,25,31,37,43,49, 55,61,67,73,79)։ Ղեւտացիներ իրենց անձերուն սրբագործման ու նուիրագործման համար իրենց մատուցանելիք գոհերուն հետ միասին՝ պէտք էր նաեւ իւղով չաղուած բարակ ալիւր մատուցանէին (Թւ 8.7-8)։ Երբ Իսրայէլացիներ խոստացեալ երկիրը պիտի մտնէին՝ իրենց մատուցանելիք գոհերուն պէտք էր ընկերանար իւղով չաղուած ալիւր (Թւ 15.4,6,9)։ Ամենօրեայ դրուէեամբ մատուցուելիք անուշահոտ պարատագի ողջակէզին հետ իւղով չաղուած բարակ ալիւր ալ պէտք էր ըլլար (Թւ 28.5). նոյնն էր պարագան Շաբաթ օրով մատուցուելիք ընծային (Թւ 28.9-10), ամսագլխու ընծային (Թւ 28.12), Բաղարջակերաց տօնի ընծային (Թւ 28.20), հունձքի տօնի ընծային (Թւ 28.29), ամանորի տօնի ընծային (Թւ 29.4), քաւութեան օրուան ընծային (Թւ 29.10), Տաղաւարահարաց տօնի ընծային (Թւ 29.15)։

Յատուկ քահանայ մը վերակացու կը նշանակուէր իւղին վրայ (Թւ 4.16։ Տե՛ս նաեւ՝ Ա.Մն 9.29)։ Ո՛չ միայն իւղը, այլ իւղին համար գործածուող ամաններն անգամ խնամքով կը պահպանուէին (Թւ 4.9-10)։ Քահանայական օծման իւղը անարգելը կամ անոր հանդէպ անտարբեր ըլլալը՝ կրնար մահուան առաջնորդել քահանան (Ղւ 10.6-7)։ Աստուած կը պատուիրէ որ մէկը չհամարձակի օծման իւղին բաղադրութիւնը ունեցող իւղ չինել ու այլ բաներու համար գործածել, եւ կը սպառնայ մահուամբ պատժել նման բան ընող մարդը (Ել 30.31-33)։

Անցեալին, իւղին պակասը կամ բացակայութիւնը՝ աստուածային օրհնու-

թեան պակաս կ'ենթադրէր (Յվ 1.10։ *Անգ* 1.10-11), *մինչդեռ իւղին առատ ներկայութիւնը՝ աստուածային օրհնութիւն կը նկատուէր։ Արդարեւ, իւղը Աստուծոյ կողմէ մարդոց տրուած օրհնութիւններէն մին կը նկատուէր (Ովս* 2.8,21-22։ *Յվ* 2.19,24)։ *Աստր ամենէն գեղեցիկ վկայութիւնը այն է՝ որ Եղիա մարգարէն օգնելու համար Սարեփթացի աղքատ որբեւայրիի մը՝ աստուածային հրաշքով մը այնպէս ըրաւ որ կուժի մը մէջ անոր ունեցած քիչ մը իւղը չսպառի մինչեւ որ երկրի վրայ անձրեւ տեղալու սկսէր (Գ.Թգ* 17.8-16)։ *Եղիսէ մարգարէն օգնելու համար իր վրայ պարտքեր ունեցող խեղճ որբեւայրիի մը, անոր կը հրամայէ որ իր ունեցած պնակ մը իւղէն՝ լեցնէ իր ունեցած միւս պնակները եւ դրացիներէն առած իր պնակները եւ երթայ իւղը ծախէ ու պարտքերը վճարէ (Դ.Թգ* 4.1-7)։ *Եզեկիա թագաւորը կրօնական կեանքը վերակազմելու համար, Երուսաղէմի մէջ բնակող ժողովուրդին կը պատուիրէ որ քահանաներուն տան անոնց բաժինը. տրուածնեբուն չարքին էր նաեւ իւղը (Բ.Մն* 31.1-6։ *Հմմտ Նե* 10.36-39, 13.5,12)։ (*Յաւելեալ յղումներու համար տե՛ս նաեւ՝ Բ.Օր* 7.13, 8.8, 11.14, 12.17, 14.23, 18.4, 33.24։ *Դ.Թգ* 18.32։ *Ա.Մն* 12.40, 27.28։ *Բ.Մն* 2.10,15, 11.11, 32.28։ *Եզր* 3.7, 6.9, 7.22։ *Նե* 5.11։ *Յոր* 29.6։ *Սղ* 92.10, 104.15։ *Առ* 21.20։ *Եր* 31.12, 40.10, 41.8։ *Եզ* 16.9,13, 32.14, 45.14,25,24,25, 46.5,7,11,14,15)։

Իւղն ու իւղի գործածութիւնը Նոր Կտակարանի մէջ

Քրիստոսի երկրաւոր կեանքի ընթացքին սովորութիւն էր իւղով օծել թանկագին հիւրերուն գլուխները ու ոտքերը։ Այսպէս, օրինակ, կը տեսնենք թէ ինչպէս երբ «Յիսուս Բեթանիայի մէջ բորոտ Սիմոնին տան մէջ սեղան բազմած էր, կին մը եկաւ, որ ագնիւ եւ սուղ նարդոս իւղի շիշ մը ունէր, եւ շիշը կոտրելով՝ իւղը թափեց Յիսուսի գլխուն» (Մր 14.3։ *Մտ* 26.6-7)։ *Առիթով մը երբ Յիսուս Բեթանիա կը գտնուէր՝ Ղազարոսի տան մէջ, Ղազարոսի քոյրը՝ Մարիամ ընթրիքի առեն «շիշ մը ագնիւ եւ սուղ նարդոսի իւղ առնելով՝ օծեց Յիսուսի ոտքերը եւ իր մազերով սրբեց գանոնք» (Յհ* 12.3)։ *Երբ Յիսուս Փարիսեցի Սիմոնին տան մէջ կը գտնուէր, պոռնիկ կին մը եկաւ եւ սկսաւ արցունքներով անոր ոտքերը թրջել, մազերով սրբել, համբուրել եւ իւղով օծել գանոնք (Ղկ* 7.38)։ *Դրուագի գրեթէ աւարտին, Յիսուս Սիմոնին ըսաւ. «Դուն գլուխս իւղով չօծեցիր, մինչ ասիկա ոտքերս օծեց անուշահոտ իւղով» (Ղկ* 7.46)։ *Յիսուսի այս խօսքը ուղղուած Սիմոնին, յստակօրէն ցոյց կու տայ, թէ այն առեն թանկագին հիւրերուն գլուխները ու ոտքերը իւղով օծելը սովորութիւն էր։ Յիշենք որ ծոմապահ մարդը նաեւ կրնար ինքնիր գլուխը օծել. «Երբ դուն ծոմ կը պահես, օծէ՛ գլուխդ…» (Մտ* 6.17)։ *Այսօր ծոմապահներ իրենց գլուխները իւղով օծելու սովորութիւնը չունին։ Մեր եկեղեցւոյ* 11-րդ *դարու հայրերէն՝ Անանիա Սանահնեցի, կը խօսի «մեր գլուխները սրբութեամբ օծել»ու մասին, իսկ «մեր գլուխները սրբութեամբ օծել», կը նշանակէ «հաղորդ եւ կցորդ ըլլաս Քրիստոսի»*[2]։

---

[2] Անանիա Սանահնեցի, «Մեկնութիւն Մատթէի Աւետարանի», Էջմիածին, 2007, էջ՝ 163։

Տիրոջ մարդեղութեան օրերուն հիւանդները իւղով օծելն ալ իրական սովորութիւն մըն էր, եւ ասիկա նոյնինքն Տիրոջ կողմէ տրուած հրահանգ մըն էր։ Օրինակ, կը տեսնենք թէ ինչպէս երբ Յիսուս տասներկու աշակերտները առաքելութեան ղրկեց, անոնք «գացին եւ սկսան ժողովուրդին քարոզել որ ապաշխարեն։ Բազմաթիւ չար ոգիներ կը հանէին, շատ մը հիւանդներ իւղով կ'օծէին եւ գանոնք կը բժշկէին» (*Մր* 6.12-13)։ *Վստահաբար աշակերտները ինքնագլուխ կերպով չէկըսան իւղի գործածութեան։ Ատիկա անպայմանօրէն Տիրոջ կողմէ իրենց տրուած պատուէր մըն էր։ Ս. Գրիգոր Նարեկացին խօսելով Մր* 6.12-13 *համարներուն մասին՝ կ'ըսէ. «Առաքելական գոյգերը, չրջած աւեթնին, ձէթ ունէին իրենց հետ, ինչպէս կը գգացնէ Աւետարանիչն Մարկոս, այս բանը [ձէթը], գոր կարծես քու աստուածային ձեռքովդ կը գործածէին, վասնզի առանց մարդկային ուրիշ հնարքներու, միայն իւղով կ'օծէին եւ քու անունովդ կը բժշկէին։ Որովհետեւ ինչպէս խաւարը՝ լոյսին, ցաւը՝ առողջութեան, գիշերը՝ ցերեկին, եւ մահը կեանքին հետ չեն կրնար միասին ըլլալ, այնպէս եւս աստուածապարգեւ իւղին առջեւ կը խափանուին եւ բնաջինջ կ'ըլլան չարին բոլոր գործերը»*[3]։

Հիւանդները իւղով օծելու Տէրունական այս պատուէրը, հետագային առաքելական պատուէր ու հրահանգ դարձաւ։ Յակոբոս իր նամակին վերջին գլուխին մէջ կ'ըսէ. «Մէկը հիւանդացա՞ւ՝ թող կանչէ եկեղեցւոյ երէցները, որպէսզի իր վրայ աղօթեն եւ իւղով օծեն զինք, Տիրոջ անունով» (*Յկ* 5.14)։ *Մտաբերենք որ Յիսուս Բարի Սամարացիին առակին մէջ ինքզինք կը ներկայացնէ վիրաւոր մարդուն վէրքերուն վրայ ձէթ ու գինի դնող անձ իբրեւ* (*Ղկ* 10.34)։ *Այս օրինակը ցոյց կու տայ մեզի՝ հետագային հիւանդները իւղով օծելու Տէրունական հրամանը։*

Քրիստոսի երկրաւոր կեանքի օրերուն, ո՛չ միայն թանկագին հիւրերուն գլուխներն ու ոտքերը, ինչպէս նաեւ հիւանդները իւղով օծելը գոյութիւն ունեցող սովորութիւն մըն էր, այլ նաեւ՝ մեռելներուն մարմինները իւղով օծելն ալ սովորութիւն էր։ Օրինակ, երբ Յիսուս մեռաւ, կը տեսնենք թէ ինչպէս քանի մը բարեպաշտ կիներ գացին օծելու անոր մարմինը (*Մր* 16.1)։

Քիչ եռք պիտի տեսնենք թէ ինչպէս թէ անցեալին կ'օծուէին մարգարէները, քահանաները եւ թագաւորները։ Քրիստոս թէ՛ մարգարէ էր (*Բ.Օր* 18.15,18), *թէ՛ քահանայ էր* (*Սղ* 110.4), *եւ թէ՛ թագաւոր* (*Ես* 9.6-7), *եւ արդէն «Քրիստոս» բառն իսկ կը նշանակէ՝ օծեալ։ Եւ եթէ մենք քրիստոնեայ կը կոչուինք՝ սա կը նշանակէ թէ մենք եւս օծեալներ ենք։ Մենք «քրիստոնեայ» կը կոչուինք ո՛չ միայն որովհետեւ Քրիստոսի կը հաւատանք ու կը հետեւինք, այլ նաեւ՝ որովհետեւ սուրբ միւռոնով օծուած ու կնքուած ենք։ Յիշեցնենք որ «քրիստոնեայ» բառը կը նշանակէ՝ օծեալ, եւ մենք քրիստոնեայ, այսինքն՝ օծեալ կը կոչուինք՝ Սուրբ Հոգին խորհրդանշող միւռոնին օծութիւնը ունենալնուս համար։*

Հետեւաբար, իւղը խորհրդանիշ է Սուրբ Հոգիին։ Ոմանք Սուրբ Հոգիին օծութիւնը, այլ խօսքով՝ հպումը կը ստանային կատարելու համար Աստուծոյ կողմէ իրենց յանձնուած յատուկ պաշտօն մը, իսկ ուրիշներ՝ իւղով կ'օծուէին կատա-

---

[3] Ս. Գրիգոր Նարեկացի, «Նարեկ», Հալէպ, 2005, Բան Ղե, մաս՝ ԺԴ., էջ 464–465։

րելու համար Աստուծոյ կողմէ իրենց յանձնուած յատուկ պաշտօն մը. բայց երկու պարագաներուն ալ՝ թէ՛ Սուրբ Հոգիին կողմէ օծուածը եւ թէ՛ իւղով օծուածը՝ կը կոչուէին՝ «Աստուծոյ օծեալները», եւ Աստուած կ'արգիլէ անոնց դպչիլը՝ անոնց վնաս հասցնելու նպատակով. «Իմ օծեալներուս մի՛ դպչիք, ու իմ մարգարէներուս չարութիւն մի՛ ընէք» (Ա.Մն 16.22։ Մղ 105.15)։ Թէ Աստուած կ'արգիլէ իր օծեալներուն դպչիլը՝ բացայայտ կը դառնայ երբ կը կարդանք Յայտնութեան գիրքին 6-րդ գլուխը։ Երբ Գառնուկը երրորդ կնիքը կը բանայ՝ հանդէս կու գայ սեւ ձի մը, որուն հեծեալը իր ձեռքին ունէր կշիռք մը, եւ որուն կը հրամայուի որ ձէթին եւ գինիին վնաս չտայ (Յյտ 6.5-6)։ «Ըստ մեկնութեան սրբոց վարդապետաց աստուածաբանից եկեղեցւոյ», հոս յիշուած հեծեալը կը ներկայացնէ Հռոմի Տիտոս գօրավարը, իսկ ձէթն ու գինին՝ Քրիստոսի հաւատացեալները, որոնք Քրիստոսի սիրոյն գինիով եւ անոր ողորմութեան ձէթով փրկուեցան։ Արդարեւ, երբ Տիտոս գօրավար Երուսաղէմ պիտի յարձակէր զանիկա կործանելու համար, Աստուած դրդեց քրիստոնեաներուն սիրտերը որ դուրս գան Երուսաղէմէն, եւ անոնք դուրս եկան եւ ազատեցան ջարդէն[4]։ Տուեալ հատուածը կը պարզէ, թէ ձէթը եկեղեցւոյ հայրերուն գրականութեան մէջ Աստուծոյ ողորմութեան նշանակ նկատուած է։

Նոր Կտակարանին մէջ հոն ուր օծել, օծում կամ օծութիւն բառերը փոխաբերական իմաստով գործածուած են՝ զանոնք չեն յիշած։

Իւղը՝ մեր հայրերու գրականութեան մէջ

Վերեւ յիշեցինք Յակոբոսի հետեւեալ պատուէրը. «Մէկը հիւանդացա՞ւ՝ թող կանչէ եկեղեցւոյ երէցները, որպէսզի իր վրայ աղօթեն եւ իւղով օծեն զինք, Տիրոջ անունով» (Յկ 5.14)։ Մեր եկեղեցւոյ 12-րդ դարու հայրերէն՝ Սարգիս Շնորհալի Վրդ. խօսելով սոյն պատուէրին մասին, կը հաստատէ, թէ քահանաները հոգեւոր բժիշկներ են, եւ իրենց գործածած բժշկութեան դեղը՝ իւղը նաեւ հոգեւոր է եւ աստուածային։ Ան կ'ըսէ. «Փոխանակ նոյն եւ մէկ իւղին որ կը կազմուէր ու կը պատրաստուէր Օրէնքին համաձայն, եւ որով կ'օծուէին, քահանաները, թագաւորները եւ մարգարէները, առաքեալներուն ձեռքով բազում իւղեր չնորհուեցան եկեղեցւոյ։ Առաջին եւ մեծ իւղը՝ մկրտութեան աւազանին իւղն է, որ կը պատկերացնէ Սուրբ Հոգիին չնորհքները, եւ զոր կ'անուանենք՝ "Սուրբ Մեռոն", այսինքն՝ մեռուցիչ բոլոր ախտերուն, որով մեղքի մէջ մեռած մարդիկը մեծ պատիւ կը բարձրանան եւ Աստուծոյ զաւակները կը կոչուին։ Կայ նաեւ ուրիշ իւղ մը որ կը չնորհուի երախաներուն քահանաներուն օրհնութեամբ։ Տակաւին, կայ հիւանդներուն համար գործածուող իւղը, եւ վախճանածներուն համար գործածուող իւղը»[5]։

Իւղի գործածութիւնը կարեւոր է, բայց պէտք չէ մոռնալ որ զայն պէտք է

---

[4] «Գիրք Մեկնութեան Ցայտնութեան Սրբոյ Յոհաննու Աւետարանչի», Ի Լաթինացւոց Թարգմանեցեալ ի Հայ բարբառ ի Պետրոսէ Վարդապետէ Թիֆլիզեցւոյ, էջմիածին, 1700–1701 թ., էջ՝ 56։

[5] Սարգիս Շնորհալի Վրդ., *«Գիրք Մեկնութեան Եօթն Թղթոցն Կաթուղիկէից»*, էջ՝ 208–209»։

գործածել Յիսուսի անունով, որովհետեւ Յիսուսի անունն է որ հիւանդները կը բժշկէ եւ ո՛չ թէ լոկ իւղը։ Իւղը քսելու արարողութեան՝ պէտք է ընկերանայ Յիսուսի անունը տալու արարողութիւնը։ Յմռռնանք որ Յակոբոս առաքեալ 5.14-ին մէջ կը պատուիրէ որ հիւանդները Տիրո՛ջ անունով օծենք։ Այս մասին Սարգիս Շնորհալի Վրդ. կ՛ըսէ. «Տիրո՛ջ անունով օծելը՝ առաքելական օրէնք է։ Բժշկութիւնները գոր առաքեալները կ՛ընէին՝ Տիրոջ անունով կ՛ընէին։ Այսպէս, օրինակ, «Յիսուս Քրիստոսի անունով՝ ե՛ւ եւ քայէ» ըսին ի ծնէ կաղին (Գրծ 3.6)։ Անդամալոյծ Ենէասին Պետրոս ըսաւ «Ենէա՛ս, Տէրը՝ Յիսուս Քրիստոս կը բժշկէ քեզ. ե՛ւ, եւ դուն ինքդ չահէ անկողինդ» (Գրծ 9.34)։ Տէր Յիսուս Քրիստոսի անունով էր որ Պետրոս առաքեալ յարութիւն տուաւ Տաբիթային (Գրծ 9.40)։ Եւլն։ Այսպէս, առաքեալները ամէն տեղ Յիսուսի անունով էր որ կը բժշկէին հիւանդները։ Հոս ալ, Յիսուսի անունով օծել կը պատուիրէ առաքեալը։ Բացայայտ է, հետեւաբար, ինչպէս ես կը խորհիմ, թէ իւղը չէր որ առողջութիւն կու տար հիւանդին, այլ՝ Յիսուսի անունը»[6]։

Մեր եկեղեցւոյ 12-րդ դարու հայրերէն՝ Սարգիս Կունդ Վրդ. ունի Ընդհանրական եօթը նամակներուն վերաբերեալ մեկնութիւն մը, գոր կը վերագրուի Աթանաս Աղեքսանդրացիին։ Ան խօսելով Յկ 5.14-ին մասին՝ կ՛ըսէ. «Անոնք որոնք կը տկարանան իրենց ուղղափառ հաւատքին մէջ, պէտք է կանչեն եկեղեցւոյ քահանաները, որպէսզի իրենց աղօթքով օգնական ըլլան իրենց հաւատքին մէջ երկբայութիւն, այսինքն՝ կասկած ունեցողներուն։ Որովհետեւ, քահանաները իրրեւ հովիւներ, կոչուած են արածել Տիրոջ բանաւոր հօտը, բորոտները սրբել, կաղերը փաթթել, մոլորեալները դարձի բերել, եւ օրհնեալ իւղով օծել զանոնք Տիրոջ անունով, ինչպէս առաքեալները կ՛օծէին իւղով»[7]։

Վերեւ հաստատեցինք թէ ձէթը եկեղեցւոյ հայրերուն գրականութեան մէջ Աստուծոյ ողորմութեան նշանակ նկատուած է։ Ս. Գրիգոր Նարեկացին խօսելով ձէթին նիւթեղէն զանգուածին մասին՝ կ՛ըսէ. «Այս նիւթեղէն զանգուածը պանծալի պատկերն է երկինքի արարիչիդ. իւղ՝ կը նշանակէ ողորմութիւն. Աստուած ողորմութիւն է ինքնին։ Իմաստուն կոյսերը, որոնք իւղէն օգտուեցան, քու ողորմութեանդ չնորհն էր որ շահեցան, ու դուն, իրրեւ գովեստ քեզի, ընդունէ ամենէն աւելի այս խօսքը. "Ես ողորմած Տէր եմ"»։ Եւ ինչպէս սէր կը կոչուի աւելի կատարեալ անունով մը, նոյնպէս եւ մասնակի առումով կ՛անուանուի ողորմած. զի մարդեղութեան խորհուրդին համեմատ, իրրեւ գուարթարար իւղ գիլար եւ նկարուեցար մեր բնութեան մէջ»[8]։

Ս. Գրիգոր Նարեկացին կը վկայէ թէ միւռոնը Աստուծոյ «փառքէն անսպառաբար մեր մէջ սրսկուած օրհնութեան կաթումն է»։ Ան կը հաստատէ, թէ միւռոնը Աստուծոյ արարածներուն մէջ ամենէն նախաստեղծ տարրն է, ինչպէս նաեւ պատկերակիցն է Արարիչին։ Նարեկացին կը չարունակէ իր բացատրութիւնը միւռ-

---

[6] Նոյնը, էջ՝ 209»։

[7] Սարգիս Կունդ Վրդ., «Մեկնութիւն Կաթողիկեայ Թղթոց», Էջմիածին, 2003, էջ՝ 46։

[8] Ս. Գրիգոր Նարեկացի, «Նարեկ», Հալէպ, 2005, Բան Ղե, մաս՝ Դ., էջ 448-449։

ռոնին մասին ըսելով. «Միւռոնը կը կոչուի յոյս՝ որով մեղքին խաւարը կը հալածես։ Կը կոչուի նոյնպէս հուր, որովհետեւ ամէն տարրի մէջ կը գտնուի, ծածուկ կամ անծանօթ, լոին կամ յայտնի, ու մինչեւ որ հակառակ բանէ մը չընդհատուի՝ ինքնին չի վառիր, չի ցոլար. կը կոչուի նաեւ օծում, իրրեւ արքայական նշանակ, որով օծեալները Հօրդ որդեգրելով՝ քեզի ժառանգակից կ՚ընես գանոնք։ Ու անուշով եւ ներգործութեամբ քու ողորմութեանդ նմանակից այս իւղին անեղծօրէն մեր մէջը նկարուելովը պիտի փայլինք հանդերձեալ փառքին մէջ։ Կը կոչուի դարձեալ հոգի, որպէսզի բանսարկուին խարէութեան փորձանքները անհետացնելով՝ նոր հոգիով եւ ճշմարտութեամբ երկրպագենք քու երկնաւոր Հօրդ, ո՛վ ամենապարգեւ, հաւատքով եւ յոյսով քեզի հետ միացած»[9]։

«Հուսապարար եւ խնկալից իւղը», կ՚ըսէ Նարեկացին, Աստուծոյ երկնաւոր սիրոյն նկարն է[10]։ *Ան կ՚ըսէ նաեւ, թէ «այս յուսակիր նիւթը» Աստուծոյ ձեռքին պաշտելի պարգեւատուութիւնն է*[11]։

Միւռոնը խորհրդանիշն ու խորհուրդն է Սուրբ Հոգիին

Այս մասին Ս. Գրիգոր Նարեկացին չատ գեղեցիկ կերպով կ՚ըսէ. «Ինչպէս ցորենին ալիւրը քու արարչական գօրութեամբդ մարմին ըլլիր քեզի, իրապէս եւ ո՛չ ձեւապէս, ո՛վ օրհնաբանեալ Որդի Աստուծոյ, ու խաղողին արիւնը՝ կայլակ կողիդ, եւ ջուրը՝ արգանդ հոգեւոր ծննդեան, մխեւնոյն կերպով ալ Սուրբ Հոգին, գոր առաքեալներուն վրայ փչեցիր, ձկնոյ արդիւնագործեցիր»[12]։

Միւռոնը Սուրբ Հոգիին խորհուրդը ըլլալով՝ երբ մեր ընութեան մէջ կը խառնուի, Սուրբ Հոգիով կը հոգիացնէ մեզ, կ՚ըսէ Նարեկացին[13]։

Միւռոնը, հետեւաբար, ո՛չ միայն խորհրդանիշն է Սուրբ Հոգիին, այլեւ՝ խորհուրդն է Սուրբ Հոգիին, խտացեալ գօրութիւնն է Սուրբ Հոգիին, թանձրացեալ պատկերն է Սուրբ Հոգիին։

Նիւթական միւռոնը՝ աննիւթական Սուրբ Հոգիին չօշափելի ներկայութիւնն է, որ երբ համակէ մեր էութիւնը, մեր սիրտն ու հոգին՝ մեզ կ՚ազատէ նիւթին ու նիւթականին գերութենէն։

Երեւելի միւռոնը՝ աներեւելի Սուրբ Հոգիին երեւելի նշանն է, որ մարդուն մէջ աներեւելի կերպով կը գործէ, որուն արդիւնքը սակայն երեւելի կ՚ըլլայ։

Համբուրելի եւ Սուրբ Հոգիին համբոյրն է միւռոնը, որ երբ տրուի մարդուն՝ Աստուծոյ սիրոյն հպումը կը զգայ մարդը։

Սուրբ Հոգիին մշտաբորբոք լապտե՛րն է միւռոնը, որ երբ վառի մարդուն կեանքին մէջ՝ ո՛չ միայն կ՚ազատէ մարդը խաւարէն, այլեւ լո՛յս կը դարձնէ մարդը ընդդէմ խաւարին։

---

[9] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԵ., էջ 466–467։

[10] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԶ., էջ 467։

[11] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԷ., էջ 468–469։

[12] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ Ժ., էջ 458։

[13] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԻՒ., էջ 475։

Սուրբ Հոգիին ոսկեթոյր մատանի՛ն է միւռոնը, որ երբ կը դրուի հաւատացեալին մատին՝ անիկա կը դառնայ հա՛րսը երկնաւոր փեսային։

Սուրբ Հոգիին անգին գա՛նձն է միւռոնը, որ երբ յանձնուի հաւատացեալին՝ կը հարստանայ անոր հոգին։

Սուրբ Հոգիին մաքրիչ կրա՛կն է միւռոնը, որ երբ դպչի մարդուն՝ կը մաքրէ զանիկա ու կը դարձնէ մաքուր բնակարանը՝ Մաքրամաքուրին։

Սուրբ Հոգիին գոհարագարդ թա՛գն է միւռոնը, որ երբ գետեղուի մարդուն գլխուն՝ անիկա կը դառնայ թագաւորագուն գաւակը թագաւորներու Թագաւորին։

Սուրբ Հոգիին ողորմութեան դո՛ւռն է միւռոնը, որ երբ բաղխուի ու բացուի՝ մարդը Ողորմածին ողորմութեան պտուղը կ՚ըլլայ։

Սուրբ Հոգիին առագա՛ստն է միւռոնը, ուր երբ մտնէ մարդը՝ կը դառնայ ըմբոշխնիչն ու երգիչը Աստուծոյ սիրոյն։

Սուրբ Հոգին Երրորդութեան անձերէն մին է, համագոյ ու համապատիւ Հօրը եւ Որդիին, անոնց կատարելապէս հաւասար, եւ ուստի, միւռոնը Սուրբ Հոգիին խորհուրդը ըլլալով՝ բնականօրէն խորհուրդն է նաեւ Հօրը եւ Որդիին։ Ս. Գրիգոր Նարեկացին կը հաստատէ, թէ իւղին մէջ Աստուծոյ հոգիին գօրութիւնը կայ[14]*, եւ խօսքը ուղղելով Որդիին կ՚ըսէ. «Դուն ինքդ խառնուեցար այս երկնային ճչին մաքրութեան մէջ»*[15]*։*

Երբ կ՚օրհնուի միւռոնը…

Ս. Գրիգոր Նարեկացի հանգամանօրէն կը բացատրէ, թէ «երբ Սուրբ Երրորդութեան ներգործութիւնը կը խառնուի միւռոնին մէջ. անիկա կ՚ըլլայ չնորհաց ճառագայթ. որ կը շքաւորէ մեր դէմքը, կը գեղեցկացնէ երեսը, կը բարեճեւէ առոմները, կը լուսաւորէ աչքը, կը տեառնագրէ բիրերը, կը վայելչացնէ այտերը, կը գարդարէ կերպարանքը, կը պահպանէ չրթունքը, կը ճեւաւորէ բարեպաշտութիւնը, կը բարեկարգէ վարքը, կը չաղկապէ հաւաքումները, կը գօրացնէ հոգիները, կ՚ուժովցնէ յարձակումներուն դէմ, կը խափանէ յոռութիւնները, կը քակտէ հմայեկները, կը նահանջեցնէ ճեռնածումները, կը խայտառակէ կախարդները, երեւան կը հանէ ադանդները, կը հալածէ դեւերը, կը փարատէ ցաւերը, մկրտուածներն ու կնքեալները կատարելութեան կը տանի, տենչալի կը դառնայ երախանեռուն, անգնելի կը մնայ արտաքիններուն, կը հիացնէ հեթանոսները, նախանձ կ՚ազդէ անհաւատներուն, կը մերկացնէ գաղտնիքները, յարգելի կ՚ընէ խեղճերը, կը փառաւորէ սուրուկները, կը պճնէ կիները, կ՚ամեցնէ տղաները, կը բերկրեցնէ ծերերը, կը ճեռնադրէ նուիրեալները, գգուչութիւն մըն է մաքուրներուն համար, պսակն է թագաւորներուն, ճոխութիւն՝ իշխաններուն, յառաջացում՝ կայսրերուն։ Վասնզի ինչպէս որ ամանին կնքուած ըլլալը կը նշանակէ պարունակութեան մեծագին ըլլալը, նոյնպէս աստ գեղեցկօրէն կը ծանուցուի, Տէ՛ր Յիսուս

---

[14] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ Թ., էջ 456։

[15] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԱ., էջ 460։

Քրիստոս Աստուած, քու անունովդ մեր մէջ ծածկուած չնորհին գերագանցութիւնը»[16]։

Միւռոնը ձէ՛թ է, բայց երբ կ՚օրհնուի Ամենասուրբ Երրորդութեան անունով եւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի աջով՝ կը դառնայ բժշկարար ձեռքը Սուրբ Հոգիին, որմէ եթէ բռնենք հաւատքով՝ հոգեւոր բժշկութիւն ձեռք կը ձգենք։

Միւռոնը ծաղիկներու ամբողջութի՛ւն մըն է, բայց երբ կ՚օրհնուի՝ կը դառնայ ամբողջութիւնը Սուրբ Հոգիին կողմէ պարգեւուած առաքինութիւններու, զոր եթէ ընդգրկենք՝ մեր կեանքը կը գեղեցկանայ առաքինութեանց առինքնող ծաղիկներով։

Միւռոնը համեմներու հաւաքածո՛յ մըն է, բայց երբ կ՚օրհնուի՝ կը դառնայ համն ու համեմը, եւ բոյրն ու բուրմունքը Սուրբ Հոգիին, զոր եթէ ընկալենք աներկբայ հաւատքով՝ կը դառնայ համը մեղքով անհամացած մեր կեանքին, եւ բոյրն ու բուրմունքը՝ մեղքով գարշահոտած մեր կեանքին։

Միւռոնը սրբարար զօրութեան կը վերածուի՝ երբ Տիրոջ սրբարար անունովը կ՚օրհնուի։

Միւռոնը կենդանարար աղբիւրի կը վերածուի՝ երբ Սուրբ Հոգիին կենդանարար ներգործութիւնը կ՚ապրի։

Միւռոնը ազատարար խորհուրդի կը վերածուի՝ երբ ազատարար խաչին նշանովը կ՚օրհնուի։

Միւռոնը կեա՛նք կը դառնայ՝ երբ կը հեղուի յաւիտենական կեանքի կարօտ հոգիի մը մէջ։

Միւռոնը հո՛ւր կը դառնայ՝ երբ կը լեցուի Տէր Յիսուսի հուր սիրովը լեցուն սրտի մը մէջ։

Միւռոնը նորոգութի՛ւն կը դառնայ՝ երբ կը հանդիպի նորոգութեան ծարաւ հնամաշ կեանքի մը։

Միւռոնը բժշկութի՛ւն կը դառնայ՝ երբ հոգեւոր բժշկութիւն որոնողի կը մատակարարուի։

Առաջին եկեղեցին եւ զայն իւղով օծողը

Եկեղեցւոյ հայրերուն կողմէ՝ եկեղեցին բազմաթիւ անգամներ կոչուած է «Աստուծոյ տունը» եւ «երկինքի դուռը»։ Երկու այս բացատրութիւններն ալ սուրբգրային են, եւ առաջին անգամ գործածուած են Յակոբ Նահապետին կողմէ։ Աստուած երազով մը Բեթէլի մէջ անոր կը յայտնուի եւ կը խօսի։ Յակոբ առաւօտ կանուխ արթննալէ ետք՝ վախով ըսաւ. «Ի՜նչ ահաւոր է այստեղը. այս ուրիշ բան չէ՝ բայց միայն Աստուծոյ տունը։ Այս է երկինքի դուռը»։ Այս խօսքէն ետք՝ ան «իր գլխուն տակ դրած քարը առաւ եւ զանիկա իբր արձան կանգնեցուց ու անոր գլուխը իւղ թափեց, եւ այն տեղին անունը՝ Բեթէլ, այսինքն՝ «Աստուծոյ տունը» դրաւ» (Ծն 28.17-19, 35.14)։ *Յակոբի կանգնեցուցած այս քարը՝ կը հանդիսանայ*

---

[16] Նոյնը, Բաց Ղե, մաս՝ ԺԸ., էջ 470–471։

առաջին եկեղեցին, որուն օծումը Յակոբ ինք կատարեց, եւ հետագային, քրիստոնէական եկեղեցին, եկեղեցիները օծելու սովորութիւնը կամ աւանդութիւնը Յակոբ նահապետի այս արարքէն թելադրուելով է որ կատարեց ու կը կատարէ։

Երբ եկեղեցի մը միւռոնով կ'օծուի՝ կը դադրի քարեղէն կառոյց ըլլալէ եւ կը դառնայ սիրով բաբախող սիրտը Աստուծոյ, որ սէր կը տածէ՝ երկնային մաքուր սիրոյն կարօտով տոչորող մարդուն հանդէպ. կը դառնայ դուռը երկինքին՝ երկնասէր երկրաւորին դիմաց բացուող. կը դառնայ ձեռքը Աստուծոյ՝ անտերունչին կարկառուող. կը դառնայ ուսը Քրիստոսի՝ յոգնած ոչխարները իր վրայ առնող։ Միւռոնը Սուրբ Հոգիին ներկայութիւնն է Հայ Եկեղեցւոյ մէջ, եւ իբր այդպիսին միշտ դիտուած է եւ պէտք է դիտուի, յարգուի ու մեծարուի սուրբ միւռոնը։

Միւռոնը եւ Միւռոնօրհնութեան աւանդութիւնը ի՞նչպէս հասած է Հայաստան

Մեր ազգի կեանքին մէջ միւռոնօրհնութեան կապուած երկու աւանդութիւններ կան.-

ա) Հնագոյն ձեռագրի մը մէջ կը կարդանք, թէ առաջին անգամ Թադէոս առաքեալը ինք միւռոն բերած է Հայաստան, եւ կը հաստատուի թէ այս միւռոնը պատրաստուած է ուղղակիօրէն Մովսէս մարգարէին կողմէ, Սինա լերան վրայ։ Հրեաներ զայն իրենց հետ Քանան կը տանին։ Կը մտածեն թէ ո՛ւր կրնան գետեղել միւռոնը, եւ կ'որոշեն զայն գետեղել Երուսաղէմի տաճարին մէջ[17]*։ Երբ տաճարը կործանումի կ'ենթարկուի, Զաքարիա քահանային կինը՝ Եղիսաբէթ, իւղը կամ միւռոնը կը պահէ ժայռի մը մէջ. հետագային զայն կը յանձնէ իր որդիին՝ Յովհաննէսին, որ իր կարգին զայն կը յանձնէ Մարիամ Մագդաղենացիին, եւ Մարիամ ալ՝ Թադէոս առաքեալին։ Թադէոս Հայաստան եկած ատեն՝ միւռոնը հետը կը բերէ. անով կը բուժէ Աբգար թագաւորը եւ ապա միւռոնը կը պահէ ծառի մը տակ։ Հետագային, տեսիլքով մը Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին կը յայտնուի միւռոնին տեղը. Գրիգոր կ'երթայ ու զայն կ'առնէ եւ անով կը բուժէ Տրդատ թագաւորը։*

բ) Երկրորդ աւանդութեան մը համաձայն, հայկական միւռոնը օրհնուած է նոյնինքն մեր Տիրոջ՝ Յիսուսի ձեռքով, եւ անոր առաքեալներուն կողմէ Հայաստան բերուած է, ինչպէս կը հաստատէ Մաղաքիա Արք. Օրմանեան (Հայոց Եկեղեցին, 1993, էջ՝ 168)։ Արիստակէս Լաստիվերցի եւ Մատթէոս Ուռհայեցի կը վկայեն, թէ երբ Պետրոս Ա. Գետադարձ Կաթողիկոսը Աստուածայայտնութեան տօնին առիթով ջրօրհնէքին միւռոն կը հեղու գետին մէջ՝ չուրջը լոյս կը փայլատակէ, եւ իբրեւ ապացոյց հայկական միւռոնի սրբութեան՝ գետին հոսանքը պահուան մը համար կանգ կ'առնէ[18]*։*

---

[17] Ըստ որոշ մէկ աւանդութեան, Մարիամ Մագդաղենացին այս հանգրուանին կ'առնէ միւռոնը եւ անով կ'օծէ Յիսուսի ոտքերը, Աւագ Երուշաբթի օր։

[18] «Քրիստոնեա Հայաստան Հանրագիտարան», Երեվան, 2002, էջ՝ 751։

Միւռոնը մեր ներկան կը զօդէ մեր անցեալին

Վերոյիշեալ երկու աւանդութիւնները նկատի առնելով, մէկ բան յստակ կը դառնայ, որ Հայ Եկեղեցին միւռոնի պատրաստութիւնն ու գործածութիւնը առաքելական ժամանակներէն առած է։ Աւանդութիւնը մեզի կ՚ըսէ, թէ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ օրհնած է միւռոն[19]*։ Հետեւաբար, կրնանք ամենայն վստահութեամբ ըսել, թէ ներկայ միւռոնը պատրաստուեցաւ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հաւատքի կրակով. այդ կրակը վառ մնաց Հայոց հաւատուսոյց կաթողիկոսներու սրտին մէջ, որոնք, սերունդէ սերունդ, իւրաքանչիւրը իր հերթին, սրբալոյս միւռոնը իրենց սրտի սկիհով փոխանցեցին դարերու մրրիկներուն դիմաց առկայուն մնացած ու մնացող Հայ Եկեղեցիին։ Այսօրուան միւռոնին մէջ, հետեւաբար, ներկա՛յ է հաւատքի հո՛ւրը եւ միւռոնահեղ քրտինքն ու արցունքը ո՛չ միայն Ս. Գիրգոր Լուսաւորիչ Հայրապետին, այլեւ մեր պատմութեան բոլոր հայրապետներուն ու հայրերուն, մեր պատմութեան բոլոր հսկաներուն, որոնք դարձան փարոսները մեր եկեղեցիին, մեր հայրենիքին ու մեր ազգին։*

Այսօր նոր միւռոնին կը խառնուի հին միւռոնը, եւ հինին խառնուելովը ու միանալովը նորին՝ մե՛նք է որ կը միանանք մեր անցեալին, անոնց հետ ու անոնցմէ մեզի եկող հաւատքի գօրութեամբ կազմելու ու կերտելու համար ապագան մեր եկեղեցիին ու մեր ազգին։

Հին միւռոնին խառնուելովը նոր միւռոնին՝ ամրակուռ կամո՛ւրջ մըն է որ կը հաստատուի մեր ու մեր այն հայրերուն միջեւ՝ որոնք մեր ազգն ու եկեղեցին երկինքին կամրջեցին։

Տակաւին, հին միւռոնին խառնուելովը նոր միւռոնին, ներկաներս՝ եկեղեցական թէ աշխարհական կը չաղկապուինք հիններու հաւատքին, մեր անցեալի հայրապետներուն ու հայրերուն յոյսին. այն յոյսին՝ որ կեանքին մէջ, կեանքին դէմ ու կեանքին համար պայքարիլ կը սորվեցնէ մեզի։

Վերջապէս, հին միւռոնին խառնուելովը նոր միւռոնին, ո՛չ միայն հինն է որ կը նորոգենք, այլ նաեւ ու մանաւանդ, մե՛նք է որ հինով ու հիներով կը նորոգուինք, եւ այդ ձեւով, միւռոնը կը դառնայ մեր կեանքին մէջ գործող մշտանորոգ, անցեալանորոգ ու ինքնանորոգ զօրութիւնը Սուրբ Հոգիին։

Միւռոնը մեզ կը զօդէ մեր հայրերու հաւատքին

Իր ճակատին միւռոն կրող հայ մարդը՝ պէտք է հաւատարիմ հետեւորդը ըլլայ ու մնայ Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի հաւատքին։

Իր ճակատին միւռոն կրող հայ մարդը՝ պէտք է հաւատարիմ մնայ Մեսրոպակերտ իր ազգային ինքնութեան։

Իր ճակատին միւռոն կրող հայ մարդը՝ պէտք է հաւատարիմ մնայ քաջն Վարդանի հայրենասէր հոգիին։

---

[19] Համաձայն Յովհաննէս Գ. Օձնեցիի հաստատած կանոնին, միւռոնը օրհնելու իրաւունքը վերապահուած է կաթողիկոսին։

Իր ճակատին միւռոն կրող հայ մարդը՝ պէտք է հաւատարիմ մնայ իր մայրենի հոգեկիրթ եկեղեցիին։ Արդարեւ, ինչպէս իր մարմնաւոր մայրը լքողը՝ ուրացո՛ղ կը նկատուի, այնպէս ալ, իր հոգեւոր մայրը՝ եկեղեցին լքողը, ուրացողներու չարքին կը դասուի։

Երբ խաչքարը կամ խաչափայտը միւռոնով կ՚օծուի ...

Երբ խաչքարը միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դադրի անշունչ խաչքար մը ըլլալէ եւ կը դառնայ չունչը խաչեալին. այո՛, միւռոնաօծ խաչքարը չունչն է խաչեալին բոլոր անոնց՝ որոնք փորձութեանց ճամբուն վրայ չնչահեղձ ըլլալու վտանգը կ՚ապրին։

Երբ փայտակերտ խաչը միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դադրի փայտակերտ խաչ ըլլալէ եւ կը փոխակերպուի Աստուածակերտ կենսատու քառաթեւ խաչի՝ աչխարհի չորս կողմերուն կեանք պարգեւող։

Անկենդա՛ն է նիւթը խաչին, բայց երբ միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դառնայ կենդանարար նիւթ, եւ կեանք կը չնորհէ մեղքի մէջ մեռած մարդուն։

Անհոգի է նիւթը խաչին, բայց երբ միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դառնայ հոգեպարգեւ ու հոգենորոգ աստուածային զօրութիւն։

Արդարեւ, երբ խաչին նիւթը միւռոնով կ՚օծուի՝ Աննիւթականին զօրութիւնը կը զգենու, եւ այդ զօրութեամբ կը զգեցնէ հաւատքով իրեն դիմողը։

Մարդուն ձեռքով չինուած խաչը՝ աստուածայինի ու մարդկայինի խառնուրդ մը կ՚ըլլայ երբ միւռոնով կ՚օծուի։ Սուրբ Գրիգոր Նիւսացին խաչը կը նկատէ աստուածայինի ու մարդկայինի խառնուրդ մը[20]։ Միւռոնով է որ խաչին վրայ Աստուծոյ ներկայութիւնը հանդէս կու գայ։

Երբ սրբապատկեր մը միւռոնով կ՚օծուի ...

Երբ սրբապատկեր մը միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դադրի լոկ նիւթական պատկեր մը ըլլալէ եւ կը դառնայ աննիւթական ճչմարտութեանց ճառագայթարան, սուրբերու բարեխօսութեանց բնակարան, սրբութեան խորան եւ երկինք երկրամերձ։

Երբ սրբապատկեր մը միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դառնայ Քրիստոսի մչտավառ պատրոյգը՝ երկնային լոյսի կարօտ մարդոց համար։

Եթէ սուրբը երկրի վրայ Աստուծոյ չնորհքին վստահած ու Աստուծոյ չնորհքով ապրած ու գործած է, անոր երկինք մեկնումէն ետք՝ անոր միւռոնաօծ սրբապատկերը չնորհաբաշխ զօրութիւն կը ստանայ։

Սուրբը Աստուծոյ փառքն է, իսկ միւռոնաօծ սրբապատկերը՝ պզտիկ մէկ նշոյլը այդ փառքին։

Սուրբը հարազատ պատկերն է Աստուծոյ, իսկ միւռոնաօծ սրբապատկերը՝ արտացոլացումը Աստուծոյ պատկերին։

---

[20] Գրիգոր Նիւսացի, «Քրիստոնեական», Էջմիածին, 2007, էջ՝ 95։

Սուրբը բնակիչն է վերին Սիոնի, իսկ միւռոնաօծ սրբապատկերը՝ ճանապարհացոյց ճրագն է վերին Սիոնի։

Միւռոնաօծ սրբապատկերը երկնապարգեւ նշխար մըն է, որուն եթէ հաւատքով մօտենանք՝ սրբութիւն ձեռք կը ձգենք։

Միւռոնաօծ սրբապատկերը սուրն է սուրբին, զոր եթէ հաւատքով գործածենք՝ Աստուծոյ պաշտպանութիւնը կը վայելենք։

Միւռոնաօծ սրբապատկերը խորան մըն է, ուր Աստուծոյ ներկայութիւնը կրնանք գտնել եւ ըմբռչխնել եթէ հաւատքով մերձենանք։

Միւռոնաօծ սրբապատկերը երկնաէջ սիւն մըն է, որուն եթէ կռթնինք՝ հաստատ կը մնանք կեանքի դժուարին պահերու դիմաց։

Միւռոնաօծ սրբապատկերը կենսատու Հացի բաշխիչ սեղան մըն է, որուն չուրջ եթէ բոլորուինք՝ կրնանք Քրիստոսը ճաշակել։

Միւռոնաօծ սրբապատկերը փոքրիկ մատուռ մըն է՝ մեզ Անհպելիին սիրոյն հպումը պարգեւող։

Միւռոնուած եկեղեցականը

Սուրբ միւռոնով օծուող եկեղեցականը՝ Սուրբ Հոգիին օծումն է որ կը ստանայ, իսկ Սուրբ Հոգիին օծութիւնը ստացող մարդը՝

կը նորոգուի ու կը դառնայ պատմիչը Քրիստոսի բերած նորոգութեան,

կը լուսաւորուի ու կը դառնայ ջահակիրը երկնային լոյսին,

կ՚ոռոգուի ու կը դառնայ ոռոգիչը խոպան հոգիներու,

կը զօրանայ ու կը դառնայ զօրացուցիչը տկար ձեռքերու,

կը սրբուի ու կը դառնայ ծանուցիչը Քրիստոսի պարգեւած սրբութեան,

կը քաւուի ու կը դառնայ յայտարարիչը Քրիստոսի խաչով իրագործուած քաւութեան։

Երբ եկեղեցականը միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դադրի մարդուն մարդը ըլլալէ եւ կը դառնայ Աստուծոյ մարդը. կը դադրի աչխարհի մարդը ըլլալէ եւ կը դառնայ երկինքի մարդը։

Երբ միւռոնով կ՚օծուի՝ կը դառնայ Աստուծոյ խօսնակը՝ Աստուծոյ կենսատու խօսքին ծարաւ մարդկութեան համար։

Միւռոնը հրացանն է եկեղեցականին, որով եկեղեցականը ինքզինք պաշտպանելէ եւս՝ պէտք է յարձակողականի դիմէ ընդդէմ աներեւոյթ թշնամիին։

Միւռոնուած մարդը կամ մանուկը

Ս. Գրիգոր Նարեկացին կը վկայէ թէ երբ մարդը Քրիստոսի անունով միւռոնով կը կնքուի՝ Սուրբ Հոգիին ընծայուած կ՚ըլլայ եւ երկնաւոր Հօր հարազատ որդի կը դառնայ[21]։ *Ան կ՚ըսէ նաեւ, թէ միւռոնը կաթը մակարդող դեղին պէս, իր*

---

[21] Ս. Գրիգոր Նարեկացի, «Նարեկ», Հալէպ, 2005, Բան Ղե, մաս՝ ԺԲ., էջ 461–462։

ընութեան կը փոխարկէ մեր ցիրուցան վայրագութիւնը եւ աղբերահոս հեղեղումները[22]։

Մանուկը մկրտելէ անմիջապէս ետք՝ Հայ Եկեղեցին գանիկա կը դրոշմէ միւռոնով։ Դերենիկ Եպիսկոպոս կը հաստատէ, թէ «Դրոշմը Սուրբ Հոգիի ընդունելութեան խորհուրդն է։ ... Դրոշմին միջոցաւ է որ մկրտեալ մանուկը Սուրբ Հոգիին չնորհն ու պարգեւները կը ստանայ»[23]։

Ս. Գրիգոր Տաթեւացին կ՛ըսէ. «Ջուրով մկրտուելով՝ Քրիստոսի մահուան հաղորդակից կը դառնանք եւ Աստուծոյ գաւակներ կ՛ըլլանք, իսկ միւռոնով կնքուելով՝ Սուրբ Հոգիին չնորհքներուն կը միանանք»[24]։

Տաթեւացին կ՛ըսէ նաեւ, թէ «Միւռոնով մանուկը դրոշմելն է որ կը հաստատէ մկրտութեան խորհուրդը. միւռոնը կը տրուի՝ որպէսզի Սուրբ Հոգիին միջոցաւ զօրացուի ու քաջութեամբ լեցուի մանուկը։ Միւռոնը մկրտութեան ժամանակ տրուած Սուրբ Հոգին է, որով կը քաւուի մեր մեղքերը»[25]։

Երբ եկեղեցւոյ արգանդէն ծնած մանուկը միւռոնով կ՛օծուի՝ կը դադրի լոկ իր երկրաւոր ծնողին գաւակը ըլլալէ եւ կը դառնայ գաւակը իր երկնաւոր ծնողին՝ Աստուծոյ. կը դադրի երկրաւորին ժառանգատէր ըլլալէ եւ կը դառնայ ժառանգորդ երկնայինին։

Սրբալոյս միւռոնին էջքը հայ մանուկին վրայ՝ Սուրբ Հոգիին էջքն է անոր սրտին մէջ։ Ս. Գրիգոր Տաթեւացին կ՛ըսէ. «Ինչպէս Քրիստոսի մկրտութեան ժամանակ՝ Սուրբ Հոգին իջաւ անոր վրայ, նոյնպէս ալ, երբ մկրտենք մեր մանուկները՝ կը դրոշմենք գանոնք միւռոնով իբրեւ նշան Սուրբ Հոգիի էջքին իրենց վրայ»[26]։

Երբ հայ մանուկը միւռոնով կ՛օծուի՝ կը դառնայ հա՛րսը Սուրբ Հոգիին. կը դառնայ անդա՛մ Քրիստոսի մարմինին. կը դառնայ հարազա՛տ գաւակ երկնաւոր Հօր։

Երբ կը մկրտենք հայ մանուկը եւ գանիկա կ՛օծենք Սուրբ Հոգիին խորհրդալից ներկայութիւնը նշանակող միւռոնով՝ անիկա Աստուծոյ ներկայութեան հետ հաղորդութեան մէջ է որ կը մտնէ։

Մկրտութեան պահուն, միւռոնաբոյր ջուրով կը մկրտուի մանուկին մարմինը, իսկ դրոշմի պահուն, միւռոնով կը մկրտուի ու իր վերածննդունդը կ՛ապրի մանուկին հոգին։ Եւ հետեւաբար, միւռոնը հոգեթափանց զօրութիւն է, եւ ուստի՝ միւռոնադրոշմը՝ հոգիի մկրտութիւնն իսկ է։ Այս մասին խօսելով Սուրբ Գրիգոր Նարեկացին՝ կ՛ըսէ. «Ինչպէս չօրհնուած հասարակ ձէթը մարմնական աչքին տեսութիւնը կը լուսաւորէ, նոյնպէս նաեւ քոյինաչունչ չնորհիդ անիմանալի ներգործութեամբ մաքրուած ձէթը հրաշափառապէս կը պայծառաւորէ մեր

---

[22] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԹ., էջ 471։

[23] Դերենիկ Եպիսկոպոս, «Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ Խորհուրդները», Պէյրութ, 1957, էջ՝ 19։

[24] Գրիգոր Տաթեւացի, «Գիրք Հարցմանց», 1993, էջ՝ 593։

[25] Նոյնը։

[26] Նոյնը։

աներեւոյթ հոգիները՝ անտեսիդ մեզի հետ միանալովը։ Վասնզի, ինչպէս որ լուսաւոր աուրը աւազանին մէջ մկրտուելով կը հաւատանք թէ մարմնի լուացումով հոգիի սրբացում կ՚ընդունինք, նոյնպէս նաեւ իւղով օծման առեն կը պարարինք այն յոյսով, եւ աներկմտօրէն կը հաւատանք թէ կը գօրանայ մեր հոգին։ Եւ ինչպէս ախտաժէտները բժշկած առենդ նախ անոնց մեղքերը կը քաւէիր, իրրեւ իրենց ախտերուն պատճառները, իսկ առոր չհաւատացողները իրենց աչքին առջեւ կատարուած հրաշալի բժշկութեան մը վկայութեան առջեւ կը դնէիր, նոյնպէս նաեւ այս լուսապարար եւ փրկաւէտ իւղը նախ մեր մարմինին արտաքին խորանը կ՚օծէ, եւ յետոյ իր աներեւոյթ գօրութիւնը ծածկաբար ներքին մարդուն մէջ ներգործելով ի նորոյ կը կենդանացնէ գայն»[27]։

Երբ հայ մանուկին ճակատը կը միւռոնուի՝ անոր մէջ կը վերականգնի պատկերը անպատկեր Աստուծոյ ու կը դառնայ Քրիստոսապատկեր ու Քրիստոսապատկան։

Երբ հայ մանուկին աչքերը կը միւռոնուին՝ անիկա անտեսանելի Աստուծոյ փառքը տեսնելու կարողութեամբ կ՚օժտուի, երեւելի այս աշխարհէն անդին՝ աներեւելի աշխարհը տեսնելու ատակութեամբ կը զարդարուի։

Երբ հայ մանուկին ականջները կը միւռոնուին՝ անիկա Քրիստոսի հովուական սրինգին քաղցրահունչ ձայնը լսելու զգայնութեամբ կը թրծուի, եւ Սուրբ Հոգիին ձայնը աշխարհի ձայնէն զանազանելու պարգեւով կը յատկանշուի։

Երբ հայ մանուկին քիթը կը միւռոնուի՝ անիկա Քրիստոսի անճառելի սիրոյն ու գուարճացուցիչ քաղցրութեան բոյրը հոտոտելու զօրութիւնը կը գտնու եւ կը սկսի կենդանարարին ներկայութիւնը փնտռել։

Երբ հայ մանուկին բերանը կը միւռոնուի՝ անիկա Քրիստոսի փառքը պատմող եւ անոր փրկութեան համար վկայելու առատահոս աղբիւրի կը վերածուի։

Երբ հայ մանուկին ձեռքերը կը միւռոնուին՝ անիկա կը դառնայ մշտագործ ու բարեգործ ձեռքը Յիսուսի, եւ մշտաշարժ ու քաղցրաշարժ ձեռքը անշարժ Աստուծոյ՝ ղէպի աղքատը չարժող։

Երբ հայ մանուկին սիրտը կը միւռոնուի՝ անիկա կը դառնայ տուն՝ տնազուրկ Աստուծոյ, գահ՝ Աստուծոյ անգահակից Որդիին, եւ տաճար՝ անմահարար Սուրբ Հոգիին։

Երբ հայ մանուկին կռնակը կը միւռոնուի՝ անիկա աներեւոյթ թշնամիին յարձակումներուն դէմ անպարտելի թիկնապահ կ՚ունենայ զօրքերու հզօր Տէրը եւ Արարիչը երկինքներուն ու երկրին։

Երբ հայ մանուկին ոտքերը կը միւռոնուին՝ անիկա սրբութեան, արդարութեան ու ճշմարտութեան ճամբէն քալելու կարողութեամբ կ՚օծուի եւ կը դառնայ ճանապարհորդակից երկինքի ճամբուն՝ Քրիստոսի։

Թող որ միւռոնօրհնութեան առիթով՝ օրհնուի կեա՛նքը մեր եկեղեցւոյ, կեա՛նքը մեր ազգին ու կեա՛նքը մեր հայրենիքին՝ կենսապարգեւ Աստուծոյ փառքին համար։ Ամէն։

---

[27] Ս. Գրիգոր Նարեկացի, «Նարեկ», Հալէպ, 2005, Բան Ղե, մաս՝ Գ., էջ 448։

Միւռոնին պաշտպանարար դերը մեր կեանքին մէջ

Սուրբ միւռոնը պահպանարար ներգործութիւն ունի, որովհետեւ անիկա հաւատացեալին հոգին բռնած Սուրբ Հոգիին պահպանող ձեռքն է։ Սուրբ միւռոնը պաշտպանարար զօրութիւն ունի, որովհետեւ անիկա Սուրբ Հոգիին զօրութիւնն է։ Ս. Գրիգոր Նարեկացին խօսելով միւռոնի պահպանարար ու պաշտպանարար զօրութեան մասին՝ կ՚ըսէ. «Բազմաթիւ եւ զարմանալի ներգործութիւններ կը տեսնուին ձէթին թէ՛ նիւթին եւ թէ՛ խորհուրդին մէջ։ Ըստ որում, ինչպէս չիւղուած փայտեղէնը դիւրաւ կը հերձուի եւ անօգուտ ու անպէտք կը դառնայ, նոյնպէս եւ չօծուած մարդը դիւրաւ կը խորտակուի իր կեանքին մէջ, եւ քեզմէ հեռու ապրելով՝ անլոյս կը մնայ։ Այս օրհնեալ իւղը քու հրաշագործ մատդ է, Քիսո՛ւս, որ իրրեւ անգծելի կազմուրեամբ կարծր պահպանակ մը, ամէն կողմերէ զգուշաւոր պաշտպանութեամբ կը պահպանէ օծեալը՝ օտարոտի եւ եկամուտ ազդեցութիւններէ, այնպէս որ, ասով թաթաւուածը ո՛չ արիւնով կը ներկուի եւ ո՛չ տխրատեսիլ գոյներով կ՚այլայլի։ Մանաւանդ որ հոգեւոր թափանցումով մը մեր գոյութեան մէջ կը մտնէ, վասնզի երբ Սողոմոնին անէծքը, ձէթին պէս, ամբարիշտին ոսկորներուն մէջ կը ներմուծուի, որչափ եւս աւելի քու Հոգիդ այս լուսաւոր ճարպին միջոցաւ կրնայ ողջնցնելով կենագործել ներքին անտեսանելի վէրքերը, չնչափողէն միջեւ ոտնամատները զօրացնելով եւ բոլորովին մոռցնելով մահուան մտածումը. վասնզի քու կենդանարար եւ ահաւոր զօրութիւնդ միշտ միացած է, Տէր Քիսուս Քրիստոս, այս օծումին հետ եւ անոր մէջ կը բնակի»[28]*։ Միւռոնը մեզ միայն փորձութեանց դէմ չէ որ կը պաշտպանէ, այլ նաեւ՝ Սատանային ու անոր դեւերուն յարձակումներուն դէմ՝ մեզ յաղթող դարձնելով անոնց դէմ։ Այս մասին Ս. Գրիգոր Նարեկացին կ՚ըսէ. «Դեւերու ախտերու դէմ հակամարտ ահարկու զօրութիւն մըն է անիկա [միւռոնը]»*[29]*։ Իսկ քիչ մը անդին կ՚ըսէ. «Ինչպէս գգուելի ճանճերուն, սարդերուն եւ ունկնամուտ գեռուններուն համար մահադեղ է ձէթը, այնպէս նաեւ օրհնութեան չնորհով գօրացած այս իւղը կը վանէ այսերը, կը ջրէ չարիքի մուրհակները եւ կը պատռէ մահուան վճիռը»*[30]*։*

ՎԱՂԻՆԱԿ Ծ. ՎՐԴ. ՄԵԼՈՅԵԱՆ

---

[28] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺՒ., էջ 462։

[29] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԳ., էջ 463։

[30] Նոյնը, Բան Ղե, մաս՝ ԺԴ., էջ 465։

ՊԱՏՄԱ–ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՍՈՒՐԲ ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՄԻՏՔԵՐՈՒ

ԱՐՏԱՇԷՍ ԹԱԳԱՒՈՐ ԳԱՀԸՆԿԷՑ
ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՊԱՇՏՕՆԱՆԿ

Տիգրոնի մէջ հայ նախարարները Արտաշիրի դէմ իրենց ունեցած գանգատներու մասին արքայից արքան տեղեակ պահեցին արքունիքի հազարապետ՝ Սուրէն Պահլաւի եւ այլ պարսիկ մեծամեծներու միջոցով։ Որպէսզի կատարուած բողոքները ամբաստանեալներու ներկայութեան քննուին, Վռամ կարգադրեց որ Արտաշիր թագաւորն ու Սահակ Կաթողիկոսը անյապաղ կանչեն Տիգրոն։

Ան նախ անձամբ հարցաքննեց երկուքն ալ եւ ապա փորձեց հազարապետ Սուրէնի միջոցով սիրաչահիլ Սահակ կաթողիկոսը անոր խոստանալով գանգան պատիւներ, որպէսզի իր հոգեւոր պետի բարձր հեղինակութեամբ հաստատէ նախարարներու կողմէ կատարուած ամբաստանութիւնները։ Սահակի տուած պատասխանը չատ յստակ էր,- ես չեմ կրնար նախարարներու քաղաքական ամբաստանութիւնները հաստատել, որովհետեւ ես երբեք չեմ լսած որ Արտաշիր մտադրութիւն ունեցած ըլլայ Պարսկաստանի դէմ ապստամբելու եւ յոյներուն միանալու։ Ուստի այդ կապակցութեամբ ես որեւէ պատճառ չեմ տեսներ գինք դատելու։

Ինչ կը վերաբերի անոր կնամոլութեան, անառակ կեանքին, թէեւ անիկա քրիստոնէական մեր կրօնի տեսակէտէն դատապարտելի է, սակայն ըստ Ձեր կրօնի նման վարք ու բարք ոչ թէ միայն յանցանք չի համարուիր, այլ արժանի է գովասանքի եւ մեծարանքներու։

Երբ Սահակ կաթողիկոսի այս տեսակէտները փոխանցուեցան Վռամ արքային, ան սաստիկ զայրացած, հրամայեց անմիջապէս «բազմամբոխ ատեանի առաջ հարցաքննել հայոց նախարարներն ու Արտաշէսը»[31]։

Հայոց աշխարհի իշխանները իրենց թագաւորի վրայ բարդեցին ոչ թէ միայն իր անառակ կեանքի մեղքերը, այլ թշնամութեամբ լեցուած, յաւելեալ այնպիսի սուտ յանցանքներ, որոնց դէմ կը բողոքէր Արտաշէս, սակայն գինք լսող չկար, քանի որ, ինչպէս Փարպեցի կը վկայէ, անոնք որոշած էին վերացնել Պարսկահայաստանէն Արշակունեաց տոհմի թագաւորութիւնը։

---

[31] Փարպեցի, անդ, Գլ. ԺԹ., էջ 56–57։

Վռամ արքան սիրով կը լսէր չարախօսողերուն ըսածները, մանաւանդ Սուրմակի աղտեղի խօսքերը, որովհետեւ Խորենացի կ'ըսէ, Արտաշէրի հանդէպ թշնամաբար տրամադրուած նախարարները անոր խոստացած էին եպիսկոպոսապետութեան աթոռը. ուստի ինքնասիրութենէն դրդուած իր լեզուն սատակիչ սուրի վերածած էր[32]:

Վերջապէս Վռամ մեծապէս ուրախացաւ երբ ինք եւ պարսկական արքունիքի ամբողջ աւագանին լսեցին Արտաշէսը ամբաստանողներու չրթներէն հետեւեալ արտայայտութիւնը,- մեզ բնաւ ալ պէտք չէ այս թագաւորը, թող պարսիկ իշխան մը գայ Հայաստան եւ մեր վրայ վերակացու ըլլայ, որպէսզի անձամբ յայտնէ Զեզի, մեզմէ ո՛վ հպատակ է (հաւատարիմ է) արքայից արքային եւ ով չէ:

Արդէն Վռամի ուզածն ալ այդ էր. այն ինչ որ իր հեռաւոր նպատակն էր իրագործուած տեսնել Պարսկահայաստանի մէջ, այժմ հայ նախարարները որպէս խնդրանք կը ներկայացնէին իրեն:

Ուստի Վռամ հրամայեց անմիջապէս գահընկէց ընել Արտաշէսը եւ անոր ամբողջ ունեցուածքը յարքունիս գրաւել. թագաւորին հետ պատժուեցաւ նաեւ Սահակ հայրապետ. առնուեցաւ անկէ Կաթողիկոսական Աթոռը եւ տրուեցաւ Սուրմակի. նոյնպէս յարքունիս գրաւուեցաւ «գաթոռն կաթողիկոսական», որովհետեւ ան մերժած էր միաբանիլ հայոց նախարարներուն հետ եւ չէր հաստատած անոնց Արտաշէսի դէմ կատարած ամբաստանութիւնները: Գահընկէց Արտաշէսին եւ Սահակ կաթողիկոսին թոյլ չտուին վերադառնալ Հայաստան. այլ արգելափակուեցան Պարսկաստանի մէջ, թէեւ ժամանակի պատմագիրները չեն յիշած ո՛ւր եւ ի՞նչ պայմաններու մէջ պահուեցան անոնք:

Ինչ կը վերաբերի նախարարներուն, անոնք «Պարսից թագաւորէն ստացան պատիւներ ու մեծարանքներ» իբրեւ վարձք Արտաշէսը մատնած ըլլալնուն համար: Իսկ Արտաշէսի փոխարէն նոր թագաւոր չնշանակուեցաւ, այլ ամն Վեհմիհրշապուհ դարձաւ Մարզպան Հայաստանի, որ կառավարէ երկիրը: Այս կերպով Արտաշէսի թագաւորութեան վեցերորդ տարին, 428 թուին վերացաւ Արշակունեաց տոհմի թագաւորութիւնը եւ այնուհետեւ «Հայաստանը վերջնականապէս ու ամբողջութեամբ ինկաւ անօրէն պարսիկներու տիրապետութեան լուծին տակ»[33]:

Այս բոլորէն եառք կարելի է պատկերացնել Սահակ կաթողիկոսի ապրած հոգեկան վիճակը: Երկկ կաթողիկոս ամենայն հայոց, այսօր պաշտօնանկ, աքսորական, անարգուած եւ լքուած իր իսկ հարազատներուն՝ հայ աշխարհի մեծամեծներուն կողմէ:

Շուրջ քառասուն տարիներ Հայ Եկեղեցւոյ ծառայելէ, հայ ժողովուրդի ընդհանրական չահերը պաշտպանելէ եւ Հայ Եկեղեցւոյ զաւակներուն միաքերու լուսաւորութիւնը իրագործելէ ետք, ահա այս էր իրեն բաժին ինկած վարձատրութիւն,- որպէս յանցագործ դատուիլ եւ դատապարտուիլ, այն ալ հայոց աշխարհի ազատներու մատնութեամբ:

---

[32] Խորենացի, անդ, Գլ. ԿԴ:

[33] Փարպեցի, անդ, Գլ. ԺԵ., էջ 58–59: Արշակունեաց հարստութիւնը գոյատեւած է Հայաստանի մէջ 362 տարի՝ 66-էն մինչեւ 428:

Ան իր կաթողիկոսական Աթոռը կորսնցուցած ըլլալուն համար չէ որ այնքան կը ցաւէր, այլ իր Եկեղեցւոյ եւ հայրենիքի ճակատագիրը տնօրինելու իրաւունքը անօրէն օտարին յանձնուած ըլլալուն համար։ Անչուշտ, որ հայ նախարարներուն ցուցաբերած ապերախտութիւնը դառնօրէն վչտացուցած էր զինք, այսուհանդերձ ան ունէր խղճի հանգստութիւնը, որ չէր դաւաճանած քրիստոնէական վեհ սկզբունքներուն եւ ազգանուէր նպատակներուն։ Ո՛չ նախարարներու սպառնալիքները եւ ո՛չ ալ արքայից արքայի չռայլ խոստումները կրցած էին ընկճել արիասիրտ հայրապետի՝ յանուն Հայ Եկեղեցւոյ եւ Հայաստան աշխարհի անկախութեան անոր մղած պայքարի ոգին։

Անոր աքսորական վիճակը ի Պարսկաստան պիտի տեւէր չուրջ չորս տարի։ Այնուհետեւ պիտի գային ժամանակներ երբ հայրենիք վերադարձած Սահակ կաթողիկոսին առջեւ գոյնւմով ծունկի պիտի գային նոյն նախարարները՝ աղերսագին խնդրելու որ վերադառնար կաթողիկոսական գահին, սակայն ան պիտի մերժէր։ Այս մասին մենք կ՚անդրադառնանք յաջորդող էջերու մէջ։ Ինչ որ կ՚ուզէինք այս հանգրուանին կարեւորութեամբ ընդգծել հետեւեալն է։

Արշակունեան թագաւորութեան վերացումով առնուած էր ազգակործան առաջին քայլը։ Ուշ կամ կանուխ հայ նախարարներուն վստահուած պաշտօններն ու լիազօրութիւնները պիտի ջնջուէին. իսկ քրիստոնէութիւնը ամբողջութեամբ վերացնելու փորձը պիտի կատարուէր Ցազկերտի կողմէ։ Պարսկաստանի հեռաւոր նպատակները պարզ էին. զանոնք գործադրելու խնդիրը լոկ ժամանակի հարց էր։ Վարդանանց Պատերազմը այդ նպատակներու իրագործման դէմ մղուած սրբազան պայքարի լաւագոյն օրինակն է։

ՍՈՒՐՄԱԿ, ԲՐՔԻՇՈՑ ԵՒ ՇԱՄՈՒԷԼ՝ ՀԱԿԱԹՈՌ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԱՔՍՈՐԷ ՎԵՐԱԴԱՐՁԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Վերադառնալով Վաղարշապատի մէջ տիրող կացութեան, ինչպէս արդէն յիշեցինք, փառամոլ Սուրմակ՝ ի դիմաց նախարարներուն մատուցած իր ծառայութեան, ստացաւ արքայից արքայէն Հայրապետական Գահը։ Ճիշդ է, որ ան տիրացաւ յարքունիկ գրաւեալ հայրապետանոցին եւ անոր կալուածներուն, յաչս Տիգրոնի արքունիքի ան էր Պարսկահայ կաթողիկոսը, սակայն Հայ Եկեղեցւոյ հոգեւորականութեան եւ հաւատացեալ ժողովուրդին կողմէ ան ընդունելութիւն չգտաւ։

Ըստ Խորենացիի վկայութեան, Սահակի եւ Մեսրոպի դաստիարակած եկեղեցականներու սերունդը, ըլլան անոնք եպիսկոպոս, վանական կամ քահանայ, մնացին հաւատարիմ իրենց սիրելի ուսուցիչներուն։ Թէեւ չկար Սահակ հայրապետը, սակայն կար անոր տեղակալը, անկէ անբաժան գործակիցը՝ Մեսրոպ Մաշտոցը, որուն չուրջ համախմբուած էին անոնք Վաղարշապատի մէջ։ Ուստի, անոնց համար Հայ Եկեղեցւոյ իսկական հոգեւոր պետը կը համարուէր Սահակ կաթողիկոսը։

Ինչ կը վերաբերի Սուրմակի, ըստ երեւոյթին ան չկրցաւ բաւարարութիւն տալ գինք չահագործած նախարարներուն ակնկալութեանց. հազիւ տարի մը մնալէ

ետք այդ պաշտօնին վրայ, զինք կաթողիկոսական աթոռին բարձրացուցած նոյն նախարարներու կողմէ հալածուեցաւ եւ վար առնուեցաւ աթոռէն։ Հայ նախարարները դարձեալ ներկայացան Վռամ արքային եւ խնդրեցին Սուրմակի փոխարէն նոր կաթողիկոս մը նշանակել։ Վռամ այս անգամ անոնց տուաւ ազգով Ասորի, Բրքիչոյ անունով մէկը, որ եկաւ Հայաստան, իր հետ բերելով իր ազգակիցները, իրենց տանտիկիններով։

Փարպեցի կը յիշէ, որ Բրքիչոյ քրիստոնէական կրօնի գործադրութեան մէջ թոյլ նկարագրի տէր մարդ էր։ Ո՛չ ինք եւ ո՛չ ալ իր հետ բերած գործակիցները կ՚ապրէին ըստ Գրիգոր Լուսաւորչի կողմէ հաստատուած սուրբ եւ անբիծ հաւատքի օրէնքներով։ Բնականաբար անոնք հետաքրքրուած չէին Հայ Եկեղեցւոյ պայծառութեամբ, հայ ժողովուրդի բարօրութեամբ, հոգեւոր ու մշակութային զարգացումով։ Բրքիչոյ կ՚ապրէր անժուժկալ եւ գեղխ կեանքով. հետաքրքրուած էր միայն հարստութիւն դիզելով, վախճանած եպիսկոպոսներու վիճակները (թեմերը) յափշտակելով։

Այդ պատճառով հայոց աշխարհի մեծամեծներն ու պարզ ժողովուրդը զգուանքով լեցուեցան Բրքիչոյի եւ իր հետ եկած մարդկանց նկատմամբ։ Յատկապէս այս վիճակէն դժգոհ էին եւ անմխիթար կը հեծէին, կ՚ըսէ Փարպեցին, այն հոգեւորականները որոնք ձեռնադրուած էին «առաքելանման սուրբ Սահակ Հայրապետի ձեռով։ Ուստի չկարողանալով երկար հանդուրժել անոնց չուայտ եւ անարժան կենցաղին, վռնտեցին զինք հայոց քահանայապետութենէն»[34] եւ դարձեալ դիմեցին Վռամ արքային։ Սակայն այս անգամ պարսկասէր եւ յունասէր նախարարներու միջեւ կարելի չեղաւ համաձայնութիւն գոյացնել։ Նաեւ մեծ էր թիւը անոնց, որոնք կ՚ուզէին տեսնել Սահակ կաթողիկոսի վերադարձը Հայաստան եւ կրկին կաթողիկոսական գահ բարձրանալը։

Ուստի Պարսկահայաստանէն Տիգրոն եկան երկու առանձին պատուիրակութիւններ, մէկը՝ գլխաւորութեամբ Արծրունեաց Տէր Վաչէի եւ Աչոցքի Տէր Հմայեակի, որոնք նոր կաթողիկոսի ընտրութիւնը կը ձգէին արքայից արքայի հայեցողութեան, իսկ միւս պատուիրակութիւնը՝ գլխաւորութեամբ Ապահունեաց Տէր Մանէճ Ապահունիին եւ Տէր Սպանդարատ Արշարունիին, Սահակի վերադարձը կ՚ուզէր։

Յատկանշելի է որ այս կացութեան դիմաց անտարբեր չէր հայ եկեղեցւոյ նուիրապետութեան բարձրաստիճան հոգեւորականութիւնը։ Սահակի աքսորէ ազատուելու եւ Հայ Եկեղեցւոյ հովուապետութիւնը ստանձնելու խնդրանքով, կ՚ըսէ Խորենացի, Հայ Եկեղեցւոյ «եպիսկոպոսներու բազմութիւնն ալ, երանելի Մեսրոպի եւ եկեղեցւոյ բոլոր պաշտօնեաներու հետ նոյն խնդրով [Տիգրոն] ուղարկեցին Տիրուկ քահանային՝ Մովսէսիկի որդւոյն Վանանդի Զատիչատ գիւղէն»[35]։

Այս պատուիրակութիւններէն անկախ, Հայաստանի յունական բաժնի կառավարիչ գօրավար Անատոլիոս կարինէն Տիգրոն գործուղած էր Հաւուկ Կուկայա-

---

[34] Փարպեցի, անդ, Գլ. ԺԵ, էջ 60–61։

[35] Խորենացի, Գ. հատուած, Գլ. ԿԵ։

ռիճցին, խնդրելու Պարսից արքայէն, եթէ չ'ուզեր Ս. Սահակը պահել Պարսկահայաստանի մէջ, արտօնութիւն տրուի անոր անցնելու Հայաստանի յունական բաժինը։

Այս առաջարկներուն դիմաց Վռամ արքան հետեւեալ կարգադրութիւնները ըրաւ։ Նախ Բրքիչոն հեռացուց կաթողիկոսական աթոռէն։ Սահակ կաթողիկոսին արտօնեց վերադառնալ Հայաստան, զբաղուելու միայն հոգեւոր գործով, անոր չնորհեց կաթողիկոսական կալուածներէն քանի մը գիւղ, որպէսզի ապրուստի համեստ եկամուտ մը ունենայ։ Իսկ «եպիսկոպոսապետութեան աթոռի համար նչանակեց Շամուէլ անունով Ասորի մը, որպէսզի ան Մեծն Սահակին ընդմիսդիր եւ հակաթոռ ըլլայ»։ Նաեւ ճչդեց Շամուէլի պարտականութիւնները ըստ հետեւեալի.- «ընկերանալ մարզպանին, վերահասու ըլլալ պահանջուելիք հարկերու բաչխման, ինչպէս նաեւ դատաստաններուն եւ այլ աչխարհական կարգերուն»[36]*։ Ինչ կը վերաբերի Սահակ հայրապետի լիազօրութեանց, քրիստոնէական կրօնը քարոզելէ բացի, ան իրաւունք ունէր ձեռնադրութիւն կատարելու այն պարագային երբ Շամուէլ արտօնէր։*

Սակայն Վռամի իսկական մտահոգութիւնը Պարսկահայութիւնը հեռու պահելն էր Բիւզանդական Հայաստանէն եւ Բիւզանդիոնի ազդեցութենէն։ Այդ պատճառով նախքան Սահակի ազատ արձակելը հրաւիրեց զինք «բազմամբոխ ատեանի առջեւ» երդում կատարելու, առ այն որ ան հաւատարիմ պիտի մնայ Պարսկական իչխանութեան եւ ազդարարեց զինք հետեւեալ բառերով,- խարուելով քու մոլորական հաւատակիցներէդ, չըլլայ որ ապստամբութեան խորհուրդներ ունենաս, որը պատճառ կը դառնայ որ մենք Հայաստանը կորուստի մատնենք։

Խորենացի գեղեցկօրէն ամփոփած է Ս. Սահակի տուած յանդուգն պատասխանը։ Արդէն 84 տարեկան, սակայն տակաւին քաջասիրտ ու իմաստուն հայրապետը նախ յիչեցուց ներկաներուն իր մատուցած բազում ծառայութիւնները Պարսկական արքունիքին, որու փոխարէն դժբախտաբար իր նկատմամբ ցուցաբերուած էր ապերախտութիւն։ Քրիստոնէական վարդապետութիւնը յոյներու հետ «մոլորական հաւատակցութիւն» կոչած Վռամ արքային ընդիմախօսեց մեծ ճարտարութեամբ եւ խիզախութեամբ, ցոյց տալով քրիստոնէութեան իսկական էութիւնը. անվախօրէն բացատրեց անոնց կեղծաւորութիւնները, «անոյչ խօսքերն ու չար գործերը»։

Սահակ կաթողիկոս իր հռետորութեամբ մեծապէս տպաւորեց Վռամ արքան եւ ատեանի մէջ ներկայ պարսիկ պալատականները, որոնք ապչած մնացած էին լսելով անոր հրաչալի ելոյթը։ Վռամ՝ ի գնահատութիւն Սահակի պերճախօսութեան եւ համարձակութեան հրամայեց անոր չատ արծաթ տալ եւ արձակել։ Իր հերթին Սահակ ունէր իր առաջարկները արքայէ արքային։ Մերժելէ ետք որեւէ նիւթական պարգեւներ ստանալ իր անձին համար, կատարեց հետեւեալ խնդրանքները։

Առաջին՝ պարսիկ մարզպաններ պէտք չէ իրաւունք ունենան կամայականօրէն փոփոխութիւններ մտցնելու նախարարներու նուիրապետական կարգին

---

[36] Խորենացի, անդ, Գլ. ԿԵ։

մէջ կամ փոխելու անոնց պաշտօնները, այլ պէտք է պահպանուի կարգը ըստ այն «գահնամակի» (նուիրապետական կարգը ճշդող գրութեան), որ ինք անձամբ հաստատած եւ իր մատանիով կնքած է։ Երկրորդ՝ ներում չնորհուի երիտասարդ Գագաւոն իշխանին եւ գահանամակին մէջ տեղ տրուի անոր անուան։

Վերամ արքան ընթացք տուաւ այս խնդրանքներուն. նաեւ Սահակի թոռ՝ Վարդան գօրավարին վերահաստատելով Մամիկոնեան տոհմի տանուտէրութեան պաշտօնին մէջ, ուղարկեց Հայաստան[37]*։ Ահա հայրենասէր, հայ ժողովուրդի զաւակներու իսկական հայր Սահակ կաթողիկոսը, որ տակաւին ոտք չկոխած Հայաստան, կը մտածէր իր հայրենիքի ներքին անկախութեան, հայ նախարարներու իրաւունքերու պաշտպանութեան մասին։*

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԻՒՆԸ ԵՐԿՈՒՔԻ ԲԱԺՆՈՒԱԾ ՇԱՄՈՒԷԼ ՎԱՂԱՐՇԱՊԱՏԻ, ԻՍԿ Ս. ՍԱՀԱԿ ԲԱԳՐԵՒԱՆԴԻ ՄԷՋ

Արշակունեաց թագաւորութիւնը վերջ գտած էր 428-ին։ Սահակ կաթողիկոս չորս տարի մնացած էր աքսորի մէջ. ուստի 432-ին երբ Շամուէլի եւ Պարսիկ Մարզպանի հետ կը վերադառնար Հայաստան, արդէն չուրջ 85 տարեկան էր։ Քանի որ Շամուէլ հաստատուած էր Վաղարշապատի հայրապետանոցին մէջ, Սահակ հեռանալով Վաղարշապատէն, իր աթոռանիստ վայրը ընտրեց Բագրեւանդի՝ Գրիգոր Լուսաւորչի կողմէ կառուցուած տաճարը, իր չուրջ ունենալով իր աշակերտներէն մի քանի հոգի։

Շամուէլ հետեւելով Բրքիչոյի օրինակին, Հայաստան եկած էր իր աստրի ազգակիցներով եւ կիներով։ Երբեմնի սրբատեղի հայրապետանոցը լեցուած էր չուայտ ու գեղխ կենցաղով ապրող աստրիներով։ Շամուէլ եւ իր օգնականները բնականաբար անհաղորդ էին Հայ Եկեղեցւոյ ոգիին, արարողութեանց եւ առհասարակ հայկական մշակոյթին։ Ո՛չ Եկեղեցւոյ կարգն ու կանոնը եւ ոչ ալ ժողովուրդի հոգեւոր կարիքները կը հետաքրքրէին զիրենք։ Շամուէլ, ըստ Խորենացիի, ազահութեան տեսակէտէն կը գերազանցէր Բրքիչոն, քանի որ, մինչ վերջինը որ կը յափշտակէր միայն վախճանեալ եպիսկոպոսներու վիճակները, սա նաեւ ողջերու վիճակները, որովհետեւ թոյլ չէր տար Մեծն Սահակին, որ մեռածներուն տեղը նոր [եպիսկոպոսներ] ձեռնադրէ, իսկ ողջերուն պարագային, չնչին պատճառներ գտնելով արքունական հարկերու խափանման մէջ, գանոնք կը հալածէր եւ բոլորին թեմերը խլելով կը իւրացնէր»[38]*։*

Ուստի զարմանալի չէ որ Շամուէլ եւս, Բրքիչոյի նման չուտով ատելի դարձաւ բոլոր եպիսկոպոսներուն եւ ժողովուրդին կողմէ։ Իր գործած բազմաթիւ անարդարութեանց եւ չարիքներուն պատճառով, բոլոր եպիսկոպոսները խզած էին իրենց կապը անոր հետ. արհամարհելով զինք, անոր մօտ չէին երթար։ Ան այս ընթացքով ապրեցաւ հինգ տարի եւ մեռաւ Հայաստանի մէջ։

Ամբողջութեամբ նոր կացութիւն մը ստեղծուած էր հիմա, քանի որ հակառակ

---

[37] Խորենացի, անդ, Գլ. ԿԵ։

[38] Խորենացի, անդ, Գլ. ԿԶ։

յառաջացած տարիքին տակաւին կ՚ապրէր Սահակ կաթողիկոս իր Բագրեւանդի նոր հայրապետանոցին մէջ։

ՀԱՅ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՄՕՏ ԽՆԴՐԱՆՔ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱԼՈՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՇՏՕՆԻՆ

Շամուէլ մահով դարձեալ թափուր մնաց Վաղարշապատի կաթողիկոսական աթոռը։ Այս անգամ նախարարները հրաժարեցան կրկին Տիգրոն երթալու գաղափարէն։ Անդրադարձած էին այն պատմական սխալին, որ հակառակ Սահակ կաթողիկոսի կամքին անոնք կատարած էին։ Հիմա ո՞վ տէր պիտի կանգնէր հայութեան ընդհանրական շահերուն։ Արշակունեաց թագաւորութիւնը վերջ գտած էր, երկիրը կը կառավարէր Պարսիկ Մարզպանը, որուն գլխաւոր մտահոգութիւնն էր առաւելագոյն չափով հարկեր գանձել եւ Տիգրոն ուղարկել։ Իսկ Սահակի պաշտօնանկութենէն ետք, Վռամի կողմէ նշանակուած երեք յաջորդական կաթողիկոսները գիրենք յուսախաբ ըրած էին։ Ո՞վ, իր բարձր հեղինակութեամբ, հայ իշխանները իրար մօտ պիտի բերէր, անոնց միջեւ՝ գէթ համագգային նպատակներու իրագործման ի խնդիր, համագործակցութիւն ստեղծէր։ Հիմա նոր հասկցան Սահակ կաթողիկոսի, «Ես իմ հիւանդ ոչխարս օտարի առողջ գայլին հետ չեմ փոխեր», յորդորին իմաստը։ Այս տխուր վիճակին մէջ գուցէ միակ մխիթարական պարագան Մեսրոպի ներկայութիւնն էր Վաղարշապատի մէջ, որպէս տեղակալ Սահակ կաթողիկոսի, յատկապէս անոր աքսորէն վերադարձէն եւ Բագրեւանդի մէջ հաստատուելէն ետք։

Ուստի հայ նախարարները գոյալով իրենց ազգադաւ արարքներուն համար, փրկութեան ուրիշ ելք չէին գտներ, բացի Ս. Սահակի դիմելէ։ Խորենացի համառօտ կերպով, իսկ Փարպեցի աւելի մանրամասնօրէն նկարագրած են այս դէպքերը։

Խորենացի կ՚ըսէ,- «Այն ժամանակ բոլոր նախարարները հաւաքուեցան, գացին Մեծն Սահակի մօտ. խոստովանեցան իրենց յանցաւոր ըլլալը եւ աղաչեցին, որ դարձեալ դառնայ իր աթոռը. անոնք կը խոստանային, որ պարսիկներու թագաւորէն հաստատել կու տան [իր կաթողիկոսական պաշտօնը]. ուխտի գիր կու տան, որ նոյն իշխանութիւնը ժառանգաբար կը փոխանցեն իր թոռներուն։ Բայց ան յանձն չէր առներ»[39]։

Փարպեցի նոյն տեղեկութիւնները տալով կը գրէ,- «[հայ նախարարները] դարձեալ հաւաքուեցան միահամուռ, գացին-ինկան սուրբ Սահակի ոտքերը եւ աղերսագին թախանձելով եւ բազմազեղ արտասուք թափելով ճչմարիտ քահանայապետին առջեւ, ըսին. «Մեղանչած ենք երկնքի դէմ եւ քու առջեւ»։ Ներէ մեղաւորներուս Գրիգոր Լուսաւորչին նման, որ ներեց գինք անչափ տանջած ու խոչտանքած մեր նախնիներուն։

Սահակ հայրապետի պատասխանը աւելի պատճառաբանուած ձեւով կու տայ Փարպեցին այսպէս։ Նախ կը յայտնէ որ ինք ո՛չ ոքի վրայ բարկացած է, ներելը

---

[39] Խորենացի, անդ, Գլ. ԿԶ։

քրիստոնէական առաքինութեանց մաս կը կազմէ, ինչպէս Յիսուս գինք խաչ հանողներուն համար խնդրեց երկնաւոր հօրմէ ներել անոնց մեղքերը. սակայն չի կրնար հովուապետ դառնալ «ՏԻՐԱՆԵՆԳ, ՏԻՐԱՄՊԱՆ եւ ՄԱՏՆԻՋ բնակչութեան վրայ»[40]*: Այնուհետեւ կը պատմէ անոնց այն տեսիլքը, որ ունեցած էր տարիներ առաջ: «Վերին կանխագիտութիւնը, մարգարէական տեսիլքի օրինակով» ցոյց տուած էր իրեն, ապագային Հայաստանի մէջ տեղի ունենալիք աղէտները:*

Այստեղ աւելորդ կը գտնենք այդ տեսիլքի մանրամասնութեանց եւ մեկնաբանութեան մէջ մտնելը. Փարպեցի ընդարձակ կերպով անդրադարձած է այդ տեսիլքի պատմութեան:

Ս. Սահակի մեծագոյն վիշտերէն մէկը արու զաւակ չունենալն էր: Իր միակ աղջիկը՝ Սահականոյշ ունեցած էր երեք տղայ զաւակներ, որոնք դաստիարակուած էին Սահակի չունչին տակ եւ դարձած՝ իր անմիջական գործակիցները, թէ՛ կրօնական ու մշակութային եւ թէ՛ քաղաքական ու դիւանագիտական խնդիրներու լուծման մէջ: Ուստի ինք գիտէր, որ իրմով վերջ պիտի գտնէր Գրիգոր Լուսաւորչի ժառանգներուն հայրապետական գահ բարձրանալը:

Գալով նախարարներու առաջարկին, բնականաբար Սահակ կաթողիկոս խորապէս վիրաւորուած եւ վշտացած էր հայոց աշխարհի մեծամեծներուն իր նկատմամբ ցուցաբերած ապերախտութենէն, որու պատճառով կորսնցուցած էր իր վստահութիւնը անոնց նկատմամբ. անշուշտ խոր ծերութեան պատճառով իր առողջական վիճակն ալ թոյլ չէր տար իրեն կրկին ու կրկին անգամ մտնել այն ծանր բեռան տակ որ հայրապետական պաշտօնը պիտի դնէր իր ուսերուն Վաղարշապատի մէջ:

Այս հանգրուանին ան արդէն 89 տարեկան էր. նուիրուած աղօթական կեանքի, չրջապատուած էր իր քանի մը սիրելի աշակերտներով: Իր ոյժերուն ներած չափով կը զբաղուէր թարգմանական աշխատանքերով, երբեմն չրջագայելով Տարօնի մէջ, կը մխիթարէր իր հօտին զաւակները իր քարոզներով:

ՍԱՀԱԿ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԹՈՂԱԾ ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ, ԾԻՍԱԿԱՆ ՈՒ ԳՐԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԸ

Ինչպէս արդէն պատկան գլուխի տակ չեշտեցինք, Սահակ կաթողիկոս թէ՛ Գիրերու Գիւտին եւին կանգնած մղիչ ոյժը հանդիսացաւ եւ թէ Աստուածաշունչի թարգմանութեան մէջ մեծ դերակատարութիւն ունեցաւ: Սահակ եւ Մեսրոպ իրենց աշակերտներով հիմերը դրին հայկական դպրութեան եւ ազգային մշակոյթին: Այդ անփոխարինելի ծառայութեամբ անոնք ապահովեցին այս ժողովուրդի գոյատեւումը դարէ-դար Հայ եկեղեցւոյ սրբազան կամարներուն տակ:

Ցաճախ լսուած է. այսուհանդերձ կ'արժէ կրկնել հազար անգամ: Առանց մեր սեփական գիրի ու գրականութեան մենք չատոնց ճուլուած կ'ըլլայինք թիւով ու գէնքի գօրութեամբ մեզմէ չատ աւելի հզօր կայսրութեանց մէջ:

---

[40] Փարպեցի, անդ, Գլ. ԺԶ եւ ԺԷ:

Աստուածաչունչի թարգմանութեան առընթեր անհրաժեշտ էր կատարել խորհրդակատարութեանց եւ ժամերգութեանց բնագիրներու հայացումը։ Եկեղեցւոյ ամէնօրեայ գործածութեան համար պէտք էր ունենալ հայերէն ծիսարանը։ Ուստի աստիճանաբար թարգմանուեցան, խմբագրուեցան մկրտութեան ու դրոշմի, նշանօրհնէքի եւ պսակի, աչխարհականներու եւ եկեղեցականներու թաղման, պատարագամատոյցի՝ խորհրդատետրի եւ վերջապէս ձեռնադրութեան եւ օծման գիրքերը։

Կորիւն Սքանչելի (Գլ. ԺԹ) այս մասին ունի հետեւեալ կարեւոր վկայութիւնը.- «Իսկ երանելի Սահակը նախօրօք՝ կանխաւ յունարէնէ հայերէնի դարձուցած էր (հայացուցած էր) եկեղեցական գիրքերու ամբողջութիւնը եւ բազմաթիւ հայրապետներու իմաստութիւնը։ Այնուհետեւ եգնիկ [Վարդապետի] հետ սկսաւ առաջուան յանկարծագիւտ արագօրէն կատարուած [Սուրբ Գիրքի] թարգմանութիւնը հաստատել ստոյգ օրինակներով։ [Տակաւին] Աստուածաչունչի բազմաթիւ մեկնութիւններ թարգմանեցին»։

«Եկեղեցական գիրքերու ամբողջութիւն» ըսելով պէտք է հասկնանք եկեղեցւոյ մէջ գործածուող գիրքերը, ժամագիրք, պատարագամատոյց, սաղմոսարան, եւայլն. իսկ «Աստուածաչունչի մեկնութիւններ» թարգմանեցին կը նշանակէ, Սուրբ Գիրքը ճիշդ հասկնալու տեսակէտէն բացատրական գիրքեր։

Երբ ակնարկ մը նետենք Գիրերու Գիւտէն մինչեւ Սահակի վախճանը երկարող՝ չուրջ 30 տարուան չրջանին (406-438) Յունարէնէ եւ Ասորերէնէ թարգմանուած գիրքերու վրայ, եւ եթէ անոնց վրայ աւելցնենք ինքուրոյն ստեղծագործական կրօնական գրութիւնները,- չարականներ, աղօթքներ, մաղթանքներ, տաղեր, գանձեր եւայլն, իրապէս այդ բոլորը հիացումի եւ երախտագիտութեան զգացումով կը լեցնէ մեր հոգիները։ Այնքան տպաւորիչ է ցանկը այդ գիրքերուն,- սկսեալ սուրբերու վկայաբանական գրութիւններէն (Martyrology), *եկեղեցւոյ հայրերու մեկնողական եւ ջատագովական գրականութենէն* (Patrology), *մինչեւ պատմագրութեան եւ փիլիսոփայութեան վերաբերող աչխատասիրութիւնները,- երբ ծանօթանանք անոնց բովանդակութեան, այն ատեն կրնանք իսկական գնահատականը տալ Սահակի, Մեսրոպի եւ անոնց երէց եւ կրտսեր աշակերտներուն ճիգերով իրագործուած գրական վաստակին։*

Թէեւ յաճախ չէ յիշուած անոնցմէ իւրաքանչիւրի թարգմանիչի կամ խմբագրողի անունը, այսուհադերձ մէկ բան յստակ է, որ այդ ծաւալուն թարգմանական եւ ստեղծագործական աչխատանքին գլուխը կանգնած էր Սահակ կաթողիկոս, իր ասորերէն եւ յունարէն լեզուներուն քաջածանօթ ըլլալու հանգամանքով եւ հայ միտքը ի խաւարէ ի լոյս առաջնորդելու նպատակադրուած գործունէութեամբ։

Ճիշդ է որ այսօրուան մեր ունեցած ժամագիրքը այն չէ, ինչ որ էր Սահակ-Մեսրոպի ժամանակ։ Դարերու ընթացքին ան աւելի ճոխացած, դաստիարակուած եւ վերջնական ձեւ է ստացած, սակայն անոր առաջին էջին վրայ անջնջելիօրէն դրոշմուած, «ԱՐԱՐԵԱԼ ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑՆ ՄԵՐՈՑ ՍԱՀԱԿԱՑ ԵՒ ՄԵՍՐՈՊԱՑ» խորագիրը կը վկայէ, որ անոր հնագոյն մասերուն հեղինակները եղած են Սահակն ու Մեսրոպը։

Այս գրութեան նպատակէն դուրս է մեր ծխարանի, ժամագիրքի եւ առհասարակ թարգմանական գրականութեան մասնագիտական հարցերով զբաղուիլը։ Կ'ուզէինք միայն նշել որ Սահակ կաթողիկոսի կը վերագրուին նաեւ չարք մը չարականներ, ինչպէս օրինակ Աւագ Շաբթուան չարականները. իսկ «Կանոնագիրք Հայոց»ին մէջ ունինք 6 գլուխներէ եւ 55 յօդուածներէ բաղկացած կանոնախումբ մը, որուն հեղինակն է Սահակ Հայրապետ։ Վերջապէս իր անունով մեզի հասած են «Գիրք Թղթոց»ի մէջ գտնուող հետեւեալ երկու նամակները.-

1.- *Թուղթ առ Պրոկղ եպս. կ. Պոլսոյ։*

2.- *Թուղթ առ Ակակ եպս. Մելիտինացի։*

Այս համառօտ տեղեկութիւններէն անկախ կ'ուզէինք կարեւորութեամբ նշել որ Սահակ կաթողիկոսէն մեզի փոխանցուած անգին աւանդը անոր անճոխ օրինակն է. որպէս Լուսաւորիչ Մխիթերու, հայրենանուէր ու քաջարի հովուապետ, ան եղած է եւ կը շարունակէ ըլլալ ներշնչումի անսպառ աղբիւր բոլոր անոնց համար, որոնք կ'ուզեն քալել Թարգմանիչ Վարդապետներու դէպի աղբիւրը լոյսին տանող ուղիէն[41]։

ԿՈՐԻՒՆ ԱՐՔ. ՊԱՊԵԱՆ

(*Շար.* 4)

---

[41] Ինչպէս մեր այս գրութեան ներածականին մէջ յիշեցինք, Հայոց Գիրերու Գիւտի ու Աստուածաշունչի թարգմանութեան եւ անոնց յարակից հարցերու վերաբերեալ՝ բացի սկզբնաղբիւրներ՝ Կորիւնէն, Փարպեցիէն եւ Խորենացիէն, կան բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններ, որոնք լոյս տեսած են առանձին հատորներով կամ մամուլով։ Ստորեւ կ'ուզենք յիշատակել, լոկ առ ի գիտութիւն, անոնցմէ մի քանին որպէս ցմոյշներ, ուր կարելի է՝ ի միջի այլոց անհրաժեշտ տեղեկութիւններ գտնել Սահակ Պարթեւի կենսագրութեան, ժամանակակից դաւանական խնդիրներու եւ թարգմանական գրականութեան մասին։ Տեսնել Օրմանեան, Ազգապատում, յատկապէս նախնեաց թարգմանութեան մասին, № 187։ Մ. Աբեղեան, Հայոց Հին Գրականութեան Պատմութիւն, Գիրք Առաջին (Տպարան Սեւան, 1955, Պէյրութ), էջ 91–101։ Թարգմանական եւ վարքաբանական գրականութեան մասին, Ս. Հայրապետեան, Հայոց Հին եւ Միջնադարեան Գրականութեան Պատմութիւն (1988, Անթիլիաս), էջ 108–115։ Ս. Սահակի վերագրուած թարգմանութեանց, շարականներու, հաստատած կանոններու եւ նամակներու համար տեսնել, Նորայր Եպս. Պողարեան, Հայ Գրողներ (1971, Երուսաղէմ), էջ 5–8։ Ընդարձակ կենսագրութեան համար, Վարք Սրբոց, հրատարակութիւն Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Հրատարակչական Եղբայրակցութեան (1970, Պէյրութ), էջ 469–484։ Նաեւ Շնորհք Արք. Գալուստեան, Հայազգի Սուրբեր (Երեւան, 1997), էջ 66–74։ Յատկապէս ժամերգութեանց եւ հայրաբանական գրականութեան թարգմանութեանց համար, տեսնել K. Sarkissian, A Brief Introduction to Armenian Christian Literature (London, 1960), pp. 13-30։ Հայերէն Աստուածաշունչի ձեռագիրներու, նկարազարդումի եւ տպագրութեան մասին տեսնել, V. Nersessian, The Bible in the Armenian Tradition, 2001, London. Թարգմանիչաց եւ թարգմանական գրականութեան մասին, Jean-Pierre Mahé-ի յօդուածը, էջ 40–61, Arménie entre Orient et Occident հատորին մէջ, (Paris, 1996), sous la direction de Reymond M. Kevorkian։ Թարգմանուած այս երկերը մեծ կարեւորութիւն ունին առհասարակ աստուածաբանական գրականութեան համար, յատկապէս ծիսական, դաւանաբանական, հայրաբանական, պատմագիտական խնդիրներու պարզաբանման նպատակով։ Նկատի ունենալով որ դարերու ընթացքին այդ գրութեանց մէկ մասի իսկական բնագիրները կորսուած են, այսօր անոնք պահպանուած են՝ որպէս ճիւտոնէական գրականութեան գանձեր, շնորհիւ իրենց հայերէն թարգմանութեանց, շնորհիւ Սահակ–Մեսրոպի եւ անոնց երէց ու կրտսեր աշակերտներու ջանքերուն՝ Թարգմանչաց Վարդապետացն մերոց, որոնք ինչպէս 5–րդ դարու առաջին կէսին, նոյնպէս յետագային այնքա՜ն խոնարհ ու համեստ մարդիկ եղած են, որ իրենց անունները չեն յիշած իրենց կատարած թարգմանութեանց տակ։

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱՍՆԸԵՐԵՔ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐ ՍՏԱՑԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ ՉՈՐՍ ԱՍՏԻՃԱՆՆԵՐԸ

Ն.Մ.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին օրհնութեամբը եւ տնօրինումով, Կիրակի, 12 Յուլիս 2015-ին, Սուրբ եւ Անմահ պատարագի ընթացքին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան տասներեք արեղաներ՝ Հոգշ. Տ. Արտակ Աբղ. Արապեան, Հոգշ. Տ. Վարդան Աբղ. Թաչճեան, Հոգշ. Տ. Հրանդ Աբղ. Թահանեան, Հոգշ. Տ. Շնորհք Աբղ. Աչըգեան, Հոգշ. Տ. Պօղոս Աբղ. Թինքճեան, Հոգշ. Տ. Պետրոս Աբղ. Մանուէլեան, Հոգշ. Տ. Յովհաննէս Աբղ. Սաղտճեան, Հոգշ. Տ. Տաճատ Աբղ. Աչըգեան, Հոգշ. Տ. Նշան Աբղ. Լախոյեան, Հոգշ. Տ. Պարոյր Աբղ. Շէրինէգեան, Հոգշ. Տ. Գարեգին Աբղ. Շխրտմեան, Հոգշ. Տ. Մմբատ Աբղ. Սապունճեան եւ Հոգշ. Տ. Զարեհ Աբղ. Սարգիսեան, ստացան վարդապետական մասնաւոր իշխանութեան չորս աստիճանները։

Պատարագի ընթացքին՝ Տէրունական աղօթքէն անմիջապէս առաջ, ձեռնադրիչ Սրբազանը՝ Ատրպատականի Հայոց Թեմի Առաջնորդ Գերչ. Տ. Գրիգոր Եպս. Զիֆթճեան չարականի երգեցողութեամբ առաջնորդուեցաւ Մայր Տաճարի ատեանը։ Ձեռնադրիչ Սրբազանը նախ խարտաւիլակին՝ Մայր Տաճարի Լուսարարապետ Գերպ. Տ. Սիփան Ծ. Վրդ. Քէչէճեանի միջնորդութեամբ կատարեց ընծայեալ աբեղաներուն հաւատքի քննութիւնը։ Անոնք նզովեցին բոլոր աղանդաւոր հերձուածողները ու անոնց ուսուցումները եւ հաստատեցին իրենց հաւատարմութիւնը ուղղափառ դաւանանքին ու անոր ջատագով բոլոր հայրապետներու ուսուցումներուն։ Ապա, ձեռնադրիչ Սրբազանը չնորհեց Սուրբ Գրիգոր Տաթեւացիին

կողմէ սահմանուած վարդապետութեան մասնաւոր իշխանութեան չորս աստիճանները եւ յանձնեց Վարդապետական գաւազանը։

Քարոզի ընթացքին Սրբազան Հայրը անդրադարձաւ վարդապետական աստիճանի պաշտօններուն եւ կարեւորութեան մեր եկեղեցիէն ներս։ Ապա, իր խօսքը ուղղելով ձեռնադրեալներուն ըսաւ. «Այս ձեռնադրութեան հիմնական դրդապատճառը եւ գլխաւոր նպատակը Աստուծոյ խօսքին աներկիւղ քարոզութիւնն է, որ այսօրուան Աստուծոյ մարդէն՝ հոգեւորականէն պահանջուելու պէս կ՚ակնկալուի։ Մեր հաւատացեալ ժողովուրդը աներկիւղ քարոզիչներուն ակնկալիքը ունի, որովհետեւ այսօրուան աշխարհը դէպի կրօնական չփոթութիւն եւ ծայրայեղութիւն ու միւս կողմէն դէպի մշակոյթներու

միաձուլումի գահավէժ ընթացող աչխարհ է եւ այս իրարանցումին մէջ բնականաբար քրիստոնեայ ժողովուրդները եւ քրիստոնէական եկեղեցին տագնապի կը մատնուի։ Հետեւաբար, ամէն բանէ առաջ քրիստոնէական եկեղեցին իր տագնապէն դուրս բերելու համար ճշմարիտ քարոզիչներու կարիքը ունի»։ Վերջապէս, Սրբազանը չնորհակալութիւն յայտնեց Նորին Սրբութեան իրեն ընծայած այս առիթին համար եւ չնորհաւորեց Միաբանութիւնը։

Պատարագէն ետք, Վեհափառ Հայրապետը Վեհարանի իր գրասենեակին մէջ ընդունեց Հայ Եկեղեցւոյ նոր ձեռնադրուած վարդապետները, Գրիգոր Սրբազանին եւ Սեփան Ծ. Վարդապետին գլխաւորութեամբ եւ իր օրհնութիւնը տուաւ անոնց։

ԱԻԱՐՏԱՁԱՌԵՐՈՒ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Շաբաթ, 11 *Յուլիս* 2015-*ին, Պիքֆայայի Սուրբ Աստուածածին Վանքին մէջ տասներեք արեղաները ներկայացուցին իրենց աւարտաճառերը, ներկայութեամբ Ս. Աթոռոյս Գահակալ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը, ներկայ էին միաբան հայրերու եւ Դպրեվանքի ուսանողներու։*

Արտակ Վարդապետի աւարտաճառի նիւթն էր՝ «Կիպրոսի Թեմի Առաջնորդ Պետրոս Արք. Սարաճեանի գրած նամակները Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս՝ Սահակ Բ. Խապայեանին 1920-1929», *Վարդան Վարդապետին՝ «*32 *նամակներ, ուղարկուած Կ. Պոլսոյ Պատրիարքական Փոխանորդ Գաբրիէլ Արք. Ձէվահիրճեանէ, Մեսրոպ Եպս. Նարոյեանէ, Գէորգ Արք. Արսլանեանէ, Սմբատ Եպս. Քազազեանէ առ Տ.Տ. Սահակ Սրբազնագոյն Կաթողիկոս եւ Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի եւ Կ. Պոլսոյ, առ Տ.Տ. Բարգէն Աթոռակից Կաթողիկոս եւ առ Տ. Սերովբէ Վրդ. Սամուէլեան՝ Ժամարար ի Ս. Ծնունդ Բեթլեհեմ* 1909-1934», *Հրանդ Վարդապետին՝ «Եղիչէ Եպս. Կարոյեանի նամակագրութիւնը Սահակ Բ. Կաթողիկոսին՝ արեւմտահայ գաղթականներուն ապաստան եւ նպաստ տալու, Ատանայի եկեղեցական գոյքերը ստանալու, եւ այլ խնդիրներու մասին* 1921-1931», *Շնորհք Վարդապետին՝ «Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդական Փոխանորդներ՝ Յարութիւն Քահանայ Եսայեանի եւ Ներսէս Քահանայ Թաւուգճեանի նամակները Սահակ Բ. եւ Բարգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետներուն* 1918-1934», *Պօղոս Վարդապետին՝ «Բերիոյ Թեմի Առաջնորդներու՝ Փառէն Ծ. Վրդ. Մելքոնեանի, Եփրեմ Ծ. Վրդ. Տոհմունիի, Արտաւազդ Ծ. Վրդ. Սիւրմէլեանի, Խաղ Ծ. Վրդ. Ալթապահեանի նամակները Սահակ Բ. Կաթողիկոսին* 1923-1939», *Պետրոս Վարդապետին՝ «Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ՝ Գերչ. Տ. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէլեանի նամակները* 1925, 1934-1937», *Յովհաննէս Վարդապետին՝ «Սահակ Բ. Կաթողիկոսի եւ Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Ծ. Վրդ. Սիւրմէլեանի նամակները* 1925-1933, 1936-1938», *Տաճատ Վարդապետին՝ «Բերիոյ Թեմի կրթական հաստատութիւններու գործունէութիւնը* 1923-1968 *եւ Երուսաղէմի Պատրիարք Մեսրոպ Արք. Նշանեանի եւ Ս. Աթոռի այլ միաբաններու նամակագրութիւնը Կաթողիկոսական Տեղապահ Եղիչէ Արք. Կարոյեանին* 1921-1942», *Նշան Վարդապետին՝ «Երջանկայիշատակ*

Բարգէն Ա. Կաթողիկոս Կիւլեսէրեանի ուղղած նամակները Երանաչնորհ Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանին 1931-1936», *Պարոյր Վարդապետին՝ «Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւն-Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւն* 1915, 1917-1922, 1925, 1928, 1929-1939, 1954-1955», *Գարեգին Վարդապետին՝ «Բերիոյ Հայոց Թեմի Առաջնորդ Տ. Զարեհ Եպս. Փայասլեանի ուղղած նամակները* 1940-1956», *Սմբատ Վարդապետին՝ «Գարեգին Ա. Կաթողիկոսի, Եղիշէ Արք. Կարոյեանի, Խաղ Արք. Ալապահեանի եւ Խորէն Եպս.ի նամակները Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Զարեհ Եպս. Փայասլեանին* 1940-1956» եւ *Զարեհ Վարդապետին՝ «Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ Քահանայական Ձեռնադրութեան Մաշտոցին մէջ յիշուած Ընդհանրական եւ Հայ Եկեղեցւոյ վարդապետներուն աստուածաբանական տեսութիւններու ուսումնասիրութիւնը»*:

Աւարտին, Նորին Սրբութիւնը գնահատեց տարուած աշխատանքը եւ իր նկատողութիւններն ու թելադրութիւնները փոխանցեց, որպէսզի միաբաններ կատարելագործեն իրենց աշխատասիրութիւնները, ինչպէս նաեւ նոր ուսումնասիրութիւններու լծուին, յիշեցնելով՝ որ մտաւորական աշխատանքը անբաժան մասն է Կիլիկիոյ Սուրբ Աթոռի միաբանութեան առաքելութեան: Վեհափառ Հայրապետը անդրադարձաւ աւարտաճառերու նիւթերուն, որոնք առաւելաբար արխիւային բնոյթ ունին եւ զանոնք որակեց որպէս պատմութեան հանք, որոնց ուսումնասիրութիւնը լոյս կը սփռէ մեր Կաթողիկոսութեան առաքելութեան եւ դերակատարութեան, յատկապէս Հայոց Ցեղասպանութենէն ետք ցիրուցան դարձած մեր ժողովուրդի հոգեւոր ու կրթական կեանքի կազմաւորման եւ գաղթականութեան պատճառով նոր ստեղծուած գաղութներու ճեւաւորման:

ՀԱՅ ԴԱՏ

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆԴԱՏԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻՆ ՄՕՏ

ՀԱՅՈՑ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԴՈԿՏ. ԹԱՆԵՐ ԱՔՉԱՄ ԴԱՍԱԽՕՍԵՑ ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, 30 ***Յունիս*** 2015-***ի երեկոյեան ժամը*** 7:30-***ին***, ***Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Կիլիկիա» թանգարանի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ դասախօսական երեկոյ մը նուիրուած՝ Հայոց Ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան պարգած ներկայ իրավիճակին եւ դիմագրաւած մարտահրաւէրներուն։ Կաթողիկոսութեան Տեղեկատուական բաժանմունքը, որ կազմակերպած էր դասախօսու թիւնը, հրաւիրած էր Ա.Մ. Նահանգներու «Գլարք» համալսարանի Հայոց Ցեղասպանութեան ամպիոնի վարիչ՝ Փրոֆ. Դոկտ. Թաներ Աքչամը ներկայացնելու օրուան նիւթը։ Հանդիսութեան նախագահեց Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս։ Ներկայ էին Միաբան Հայրեր, մտաւորականներ, ուսուցիչներ, ուսանողներ եւ պատմութեամբ ու Հայոց Ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեամբ հետաքրքրուողներ։***

Բացման խօսքը կատարեց Գերպ. Տ. Սիփան Ծ. Վրդ. Քէչէճեան, որ ներկայացուց Աքչամը իբր մարդկային իրաւանց գործիչ, ազգու հեղինակ եւ պատմաբան, Հայ Դատի պաշտպան ու Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումի համար աղաղակող ձայն։ Ապա, խօսեցաւ անոր կենսագրականին եւ մտաւորական վաստակին մասին ու բեմ հրաւիրեց հիւր դասախօսը։

Դոկտ. Աքչամ իր դասախօսութիւնը կեդրոնացուց Հայոց Ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան վրայ։ Ան անդրադարձաւ անոր պատմականին խօսելով հայ, թուրք եւ օտար կարեւոր մտաւորականներու մասին, որոնք իրենց ներդրումը ունեցած են Հայոց Ցեղասպանութեան դրդապատճառներուն, ժամանակահատուածի, եւ տարբեր երեսներու ուսումնասիրութեան մէջ։ Աքչամ լուսարձակի տակ առաւ մտաւորականներուն զանազան մօտեցումները եւ Հայոց Ցեղասպանութեան կապուած դէպքերուն այլազան վերլուծումները։ Դասախօսութեան ամէնէն չահեկան բաժինը, անոր կատարած մէջբերումներն էին առնուած օսմանեան արխիւներէն, որոնց հիման վրայ ան հաստատեց իր կարծիքը, թէ Հայոց Ցեղասպանութիւնը կանխամտածուած եւ լաւապէս կազմակերպուած էր, որ գործադրուեցաւ օրուան թրքական իշխանութիւններուն կողմէ Համաշխարհային Ա. պատերազմի ընթացքին ստեղծուած առաջին իսկ յարմար առիթին։ Դասախօսութեան աւարտին, Աքչամ մտահոգութիւն յայտնեց տակաւ առ տակաւ նուազող Հայոց Ցեղասպանութեան մասնագէտներու թիւին մասին եւ հրաւիրեց երիտասարդ ուսանողները, որպէսզի նուիրուին պատմութեան ու յատկապէս Հայոց Ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան։ Ապա, առիթ տրուեցաւ ներկաներուն, որ իրենց հարցումներով յաւելեալ լուսաբանութիւններ ստանան։

Հանդիսութեան աւարտին բեմ հրաւիրուեցաւ Վեհափառ Հայրապետը, որպէսզի եզրափակէ երեկոն։ Նորին Սրբութիւնը գնահատեց Դոկտ. Աքչամի լրջութիւնը Հայոց Ցեղասպանութեան նիւթերուն ուսումնասիրութեան մէջ, գինք որակելով իբր անաչառ պատմաբան։ Վեհափառ Հայրապետը, անդրադարձաւ Դոկտ. Աքչամի կատարած ներդրումին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բացած Սիսի Կաթողիկոսարանի վերադարձը պահանջող դատին մէջ։ Ան նաեւ ներկայացուց Կաթողիկոսարանի դատական յանձնախումբի անդամ՝ փաստաբան Ձէմ Սօֆուօղլուն, որ յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան, 27 Ապրիլ 2015-ին, դատական թղթածրարը ներկայացուցած էր Թուրքիոյ Սահմանադրական Դատարանին։ Վերջապէս, Նորին Սրբութիւնը բաժնելով Աքչամի մտահոգութիւնը կոչ ուղղեց հայ երիտասարդ ուսանողներուն նուիրուելու այս ճիւղին, եւ իր պատրաստակամութիւնը յայտնեց գործնապէս օժանդակելու բոլոր այն երիտասարդներուն, որոնք կ՚ուզեն մասնագիտանալ Հայոց Ցեղասպանութեան ուսումնասիրութեան առնչուող մարզերէն ներս։

ՍԻՍԻ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ԴԱՏԻՆ ԶԱՐԳԱՐՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԱՄԼՈՑ ԱՍՈՒԼԻՍ

***Սիսի Կաթողիկոսարանի դատին զարգացումներուն քննարկման ծիրին մէջ Զորեքշաբթի, 1 Յուլիս 2015-ի, առաւօտեան ժամը 10։00-ին, Անթիլիասի Մայրավանքի «Կիլիկիա» թանգարանի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տեղեկատուական գրասենեակին կազմակերպած մամլոյ ասուլիսը՝ ներկայութեամբ հայկական եւ լիբանանեան մամուլի ներկայացուցիչներու ու լրագրողներու։ Տեղեկատուական Բաժանմունքի Վարիչ՝ Հոգշ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան բացուած յայտարարեց ասուլիսը՝ ներկայացնելով զեկուցաբեր բանախօսները՝ կալուածային հարցերու փաստաբան Փրոֆ. Ձեմ Սոֆուօղլու, Հայոց Ցեղասպանութեան մասնագէտ՝ Փրոֆ. Թաներ Աքչամ, Լիբանանեան համալսարանի դասախօս՝ Դոկտ. Նորա Պայրագտարեան։ Նչենք, թէ նախատեսուած էր նաեւ միջազգային ատեաններու մօտ փաստաբան՝ Դոկտ. Փայամ Ախաւանի մասնակցութիւնը, սակայն օդանաւային թռիչքի ուշացման պատճառով չկրցաւ մասնակցիլ մամլոյ ասուլիսին։ Արաբերէնով արտասանած իր խօսքին մէջ Հոգշ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան պատմական յետադարձ ակնարկով անդրադարձաւ հայ ժողովուրդի կրած տառապանքին Օսմանեան կայսրութեան մէջ, յատկապէս 1894-1923 երկարող ժամանակաշրջանին։ Ան երախտագիտական խօսքերով չեչտեց հիւրընկալ Լիբանանի կարեւորութիւնը, որ դարձաւ հայ ժողովուրդի վերածնունդի ու գարթօնքի հայրենիքը՝ նչելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առանցքային դերը։ Կաթողիկոսութիւնը դատական հայց ներկայացուց Թուրքիոյ Սահմանադրական Դատարանին մօտ, յայտնեց Հայր Սուրբը եւ աւելցուց.** «Այսօր դատական հայցի ներկայացումէն երկու ամիսներ ետք, մեր տեղեկութիւնները կը հաստատեն, որ Թուրքիոյ Սահմանադրական Դատարանը սկսած է սերտել դատական այս հայցի թղթածրարը»։

Ապա, Դոկտ. Նորա Պայրագտարեան արաբերէնով թուեց Սիսի կաթողիկոսարանին գծով դատական հայցի յարուցման զուգահեռ ու զայն կանխած առնչակից քայլերը (ինչպէս՝ «Ճանապհումէն հատուցում» միջազգային գիտաժողովի կազմակերպումը Փետրուար 2012-ին, ապա թուրք իրաւագէտներէ եւ միջազգային մասնագէտ-փորձագէտներէ բաղկացած յանձնախումբի կազմութիւնը...)։ Դոկտ. Պայրագտարեան չեչտեց Սիսի Կաթողիկոսութեան խորհրդանչական մեծ կարեւորութիւնը հայ ժողովուրդին համար։ Ան յիչեցուց, թէ անցնող 27 ապրիլ 2015-ին ներկայացուած դատական այս հայցին գծով Թուրքիոյ Սահմանադրական Դատարան պէտք է առաւելագոյնը իննիսուն օրուան ընթացքին ճեռնարկէ այս հայցի քննարկման։ Այլապէս՝ հարցը պիտի ներկայացուի Մարդկային Իրաւանց Եւրոպական Դատարանին։

Ապա Փրոֆ. Ձեմ Սոֆուօղլու անդրէրէնով պարզեց Սիսի կաթողիկոսարանի դատին ներկայացման առնչակից պայմանները, դժուարութիւնները ու կարելիութիւնները։ Ան ընդգծեց, թէ դատական այս հայցի յարուցումը աննախընթաց քայլ մըն է թրքական կալուածային ու դատական պատմութեան մէջ։ Փրոֆ. Սոֆուօղլու չեչտեց, որ հարցը ներկայացուած է զուտ մարդկային իրաւանց դիտանկիւնէն՝ հեռու քաղաքական թէ այլ նկատառումներէ։ Ան նչեց, թէ 1983-ին եւ 2001-ին հրապարակուած հրամանագիրներով, թրքական կառավարութիւնը կ՚արգիլէ կալուածային որեւէ տեղեկութիւն կամ փաստաթուղթ արձանագրել, ինչպէս նաեւ ար-

գիլուած է առնչակից արխիւներու ուսումնասիրութիւնը։ Ըստ անոր, 1963-ի օրէնքի տրամադրութեանց համաձայն արգիլուած է կալուածային որեւէ սեփականութիւն վերադարձնել իր սեփականատիրոջ (յատկապէս հայերու պարագային)։ Փրոֆ. Սոֆուօղլու խիստ հաւանական նկատեց, որ յառաջիկայ Սեպտեմբերէն Նոյեմբերի միջեւ թրքական դատարանը հրապարակէ իր որոշումը։ Փրոֆ. Սոֆուօղլու նշեց, որ դատին հետապնդման հիմնական նպատակը Սիսի Կաթողիկոսարանին կալուածին վերադարձն է եւ ոչ թէ անոր փոխարէնն նիւթական հատուցումը։

Իր կարգին, Դոկտ. Թաներ Աքչամ խօսք առաւ եւ յայտնեց, թէ այս գծով աւելի քան հազար փաստաթուղթեր կան Օսմանեան արխիւներուն մէջ։ Ան կարեւորութեամբ նշեց, թէ օսմանեան իշխանութիւնները յատուկ կարեւորութիւն կ՚ընծայէին Սիսի կաթողիկոսութեան վարկին՝ զայն նկատելով հայ ժողովուրդի հոգեմտաւոր կրօնական կարեւոր կեդրոն մը, բոլորովին անկախ Պոլսոյ թէ էջմիածնի հոգեւոր կեդրոններէն։ Ան մէջբերեց օրինակ Թալէաթի եւ Ճեմալ փաշայի միջեւ փոխանակուած մէկ նամակը, ուր կը չեչտուի, թէ գրեթէ անկարելի է հիմնովին ջնջել Սիսի կաթողիկոսարանը՝ նկատի ունենալով անոր ճակատագրական կարեւորութիւնը հայութեան համար։

Ապա զեկուցաբեր բանախօսները պատասխանեցին ներկաներու հարցումներուն, որոնք առաւելաբար կեդրոնացան հայ անհատներու սեփականութեանց վերատիրացման գծով հիմնական նախադրեալներու եւ կարելիութիւններու վրայ։ Այս գծով «Ագտակ»-ի այն հարցումին, թէ արդեօք կարելի՞ է ժողովրդային քարոզչական ճիգերով թրքական հայամէտ հանրային կարծիքը մղել (քարոզչական) ճնշում բանեցնելու թրքական իշխանութեանց վրայ՝ նկատի ունենալով, որ Սիսի (այժմ՝ Քոզան կոչուող) քաղաքապետը կտրուկ կերպով մերժած է ընդառաջել այս հարցին՝ Փրոֆ. Սոֆուօղլու քարոզչական ճիգերը կարելի դրական քայլ նկատեց՝ թելադրելով միաժամանակ կալուածային նմանօրինակ հայցերու «տարափ» մը յղել թրքական պատկան իշխանութիւններուն։

ՀԵՀՈՄ

ՓՐՈՖ. ԹԱՆԵՐ ԱՔՉԱՄ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ-ԶՐՈՅՑ Կ'ՈՒՆԵՆԱՅ ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏ

Մեծի Տաննի Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Տեղեկատուական բաժանմունքի կազմակերպած «Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումն ու հատուցումը նոր սերունդներու դիմաց» ձեռնարկներու չարքի ծիրէն ներս, չահեկան հանդիպում-զրոյց մը տեղը ունեցաւ Թուրք պատմագէտ Դոկտ. Թաներ Աքչամի եւ լիբանանահայ համալսարանականներու միջեւ, Զորեքշաբթի, 1 Յուլիս 2015-ին, Կաթողիկոսարանի «Կիլիկիա» թանգարանի սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Հայ Եկեղեցւոյ Համալսարանական Ուսանողներու Միութեան (ՀԵՀՈՄ)։ Ձեռնարկին բացման խօսքը ՀԵՀՈՄի անունով անդլերէնով արտասանեց Փաթիլ Յակոբեան, որ հակիրճ տողերու մէջ ծանօթացուց օրուան հիւրը նշելով, որ Աքչամ ուսանողական օրերէն ի վեր աչխուժ գործունէութիւն ունի Թուրքիոյ փոքրամասնութիւններու ձայնը բարձրացնելու, որուն հետեւանքով ձերբակալ ուած ու տասը տարուան բանտարկութեամբ դատապարտուած է։ Առ այդ, քաղաքական ապաստան գտնելով Գերմանիոյ մէջ, Աքչամ իր ուսումնասիրու-

թիւններով կեդրոնացած է Օսմանեան կայսրութեան աւարտին եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան ծնունդի տարիներուն տեղի ունեցած քաղաքական բռնութիւններուն վրայ։ Ցակորեան խօսքը աւարտեց ընդգծելով, որ Հայոց Ցեղասպանութեան մասնագէտ Աքչամ մաս կը կազմէ, Սիսի պատմական Կաթողիկոսարանի կալուածի վերադարձը պահանջող Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բացած դատին համար կազմուած յատուկ յանձնախումբին։

Փրոֆ. Թաներ Աքչամ գրոյցին սկիզբը բացատրեց Օսմանեան կայսրութեան եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան կալուածներու բռնագրաւման օրէնքներն ու անոնց հոլովոյթները։ Որմէ ետք ներկաներուն հարցումներուն պատասխանելով ան մանրամասնեց կալուածներու վերադարձի հարցին դժուարութիւնները, ինչպէս նաեւ խօսեցաւ ցեղասպանութեան հետ առնչութիւն ունեցող եւ այս ծիրէն ներս Թուրքիոյ դիմագրաւած զանազան այլ հարցերու մասին։ Աքչամ յայտնեց, որ հայկական պահանջատիրութիւնը ընդհանրապէս սամնափակուած եղած է Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումով եւ միայն վերջին տարիներուն է, որ Հայ Դատի մարմինները իրենց ուշադրութիւնը կեդրոնացուցած են փոխ-հատուցման կարեւորութեան։ Այս մէկը երկար ժամանակ հանգիստ ձգած էր Թուրքիան, ըսաւ ան, ու մեկնելով այս հարթակէն, կոչ ուղղեց հայերուն անվարան դիմել Թուրքիոյ

Սահմանադրական Դատարանին՝ ճնշում բանեցնելու Թուրք պետութեան վրայ։ Ան ըսաւ, որ այս հանգրուանին սահմանադրական օրէնքը միակ օրէնքն է, որուն կարելի է ապաւինիլ։ Աքչամ նաեւ անդրադարձաւ անհատական ինչքերու եւ համայնքային ու կրօնական կալուածներու վերատիրացման տարբերութիւններուն։

Պատասխանելով այն հարցումին, թէ ինչո՞ւ հայերը, Թուրքիոյ տեղական դատարաններուն փոխարէն, չեն դիմեր միջազգային դատարաններուն. Աքչամ բա-

ցատրեց իրաւական կարգ մը նրբութիւններ, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն նախ թրքական դատարաններուն դիմելու։ Ան աւելցուց նաեւ, որ չատ աւելի մեծ գումարներ կը պահանջուի միջազգային դատարանին աշխատանքներուն համար։ Աքչամ լուսաբանեց, որ Թուրքիոյ Հանրապետութեան առաջին տարիներուն պետութիւնը հայերուն կ՚արգիլէր Թուրքիա մուտք գործել վախնալով, որ անոնք պահանջէին իրենց իրաւունքներուն վերատիրանալ, իսկ աւելի ուշ, 1950-60ական թուականներուն, պետութիւնը Սփիւռքէն Թուրքիա ճամբորդել ուզող հայերուն ստորագրել կու տար փաստաթուղթ մը, որով տուեալ հայը կը վստահեցնէր, թէ Թուրքիա մուտք գործելէ ետք դատարան պիտի չդիմէ պահանջելու համար իր կալուածները, թէկուզ անոնք ունենային օրինական փաստաթուղթերը։ Աքչամ ըսաւ, որ պէտք չէ լուսանցքի տակ առնել հատուցման գծով Թուրքիոյ դիմագրաւած դժուարութիւնները ու անպատրաստակամութիւնը՝ թէ՛ իրաւական գետնի վրայ, թէ՛ քաղաքական եւ թէ պետական մակարդակով։ Փարատելու համար ներկաներուն մտահոգութիւնը, թէ ո՞վ պիտի ըլլայ հատուցումներ ստանցնողը երբ Թուրքիա հասնի հատուցման պատրաստակամութեան հանգրուանին, Աքչամ օրինակ բերաւ հրեաներուն 1952-ի Լիւքսէմպէրկի փորձառութիւնը եւ ըսաւ, թէ իր կարծիքով հայ ժողովուրդը կրնայ նոյն օրինակով կազմել յանձնախումբ մը՝ Հայաստանի պետութեան եւ Սփիւռքի կրօնական, քաղաքական ու մշակութային կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներէ կազմուած, որ Թուրքիոյ պետութեան հետ բանակցի եւ ներկայանայ իբր իրաւատէրը հայ ժողովուրդի իրաւունքներուն։

Շահեկան գրոյցը աւարտեցաւ ՀԵՀՄի ատենապետ Ռազմիկ Միքայէլեանի չնորհակալական խօսքով։ Միքայէլեան խօսքը փակեց վերահաստատելով Արամ Ա. Կաթողիկոսին խօսքը՝ «Յիշել, յիշեցնել եւ պահանջել»։

ՄԻՋ–ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ ՈՒՂՂՈՒԱԾ ՄԻՋ-ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱՒՈՐՄԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շաբաթ, 25 Յուլիս 2015-ի առաւօտուն, Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին Վանքին մէջ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին այցելեցին միջ-եկեղեցական ու աստուածաբանական կազմաւորման մասնակցող աւելի քան 50 համալսարանականներ։ Խումբին մաս կը կազմէին Լիբանանի, Եգիպտոսի, Սուտանի, Մարոքի և եւրոպական երկիրներու համալսարաններէ ներս աստուածաբանական դասընթացքներու հետեւող ուսանողներ, որոնք եկած էին Լիբանան միջ-եկեղեցական չարժումի պատմութեան ու անոր առնչուած ծրագիրներուն եւ առաջնահերթութիւններուն աւելի մօտէն ծանօթանալու։

Ողջունելով ուսանողներու ներկայութիւնը Վեհափառ Հայրապետը նախ գնահատեց այս նախաձեռնութիւնը, չեչտելով, միջ-եկեղեցական չարժումին կարեւորութիւնը։ Նորին Սրբութիւնը չուրջ ժամ մը տեւած իր դասախօսութեան ընթացքին լայնօրէն անդրադարձաւ հետեւեալ կէտերուն.-

ա) Միջ-եկեղեցական չարժումը ներկայ աշխարհին քրիստոնէական կեանքէն ներս հրամայական անհրաժեշտութիւն է։ Համաշխարհայնացումը ոչ միայն կը մղէ եկեղեցիները իրարու հետ ըլլալու, միասին աղօթելու ու միասին գործելու, այլ նաեւ ու մանաւանդ քրիստոսի յաւիտենական պատգամին համաձայն, որ այն-

քան յատակօրէն արձանագրուած է աւետարանին էջերուն վրայ, եկեղեցիներ կոչուած են բարձրագոյն աստիճանի նախանձախնդրութեամբ ու յանձնառութեամբ մասնակից դառնալու միջ-եկեղեցական չարժումին։

բ) Ինչպէս եկեղեցին իր էութեամբ տեղական իրականութիւն մըն է՝ քրիստոս ըսաւ, թէ ուր որ մի քանի հոգիներ հաւաքուած են իմ անունովս ես հոն եմ, այնպէս ալ միջ-եկեղեցական չարժումը։ Բնականաբար միջ-եկեղեցական չարժումը իր համաչխարհային ու շրջանային կառոյցները ունի, սակայն, միջ-եկեղեցական չարժումը իր էութեամբ ու պատգամով պէտք է արտայայտուի տեղական-ծխային մակարդակի վրայ։ Անհրաժեշտ է սերտ առնչութիւն ու ներդաշնակութիւն յառաջացնել համաչխարհային ու շրջանային տեղական մակարդակներու միջեւ՝ չեչտը դնելով տեղականին վրայ։

գ) Միջ-եկեղեցական չարժումը ինքզինք կ՛արտայայտէ գանազան կառոյցներու ու ծրագիրներու ճամբով, սակայն, միջ-եկեղեցական չարժումին նպատակը վեր է կառոյցներէ ու ծրագիրներէ։ Անոնք փոփոխական են ու ժամանակաւոր. մնայունը միջ-եկեղեցական չարժումին նպատակն է, որ եկեղեցւոյ միութիւնն ու եկեղեցւոյ առաքելութեան կենսաւորումն է։

դ) Միջ-եկեղեցական չարժումին առաջնահերթութիւնները պէտք է համապատասխանեն յարափոփոխ ժամանակներուն ու պայմաններուն։ Եկեղեցւոյ միութիւնն ու աւետարանչութիւնը ըլլալով մնայուն առաջնահերթութիւն, միջ-եկեղեցական չարժումը պէտք է այնպէս գործէ, որ իր ծրագիրները ըլլան համահունչ՝ եկեղեցիները ու ընդհանրապէս ընկերութիւնը յուզող հարցերը ու մարտահրաւէրներուն հետ։

ե) Ներկայ աշխարհի հրատապ հարցերու կողքին, միջ-եկեղեցական չարժումը պէտք է առաջնահերթ կարեւորութիւն ընծայէ միջ-կրօնական երկխօսութեան ու գործակցութեան։ Ընկերութեան կեանքին մէջ գանազան ձեւերով արտայայտուող բռնութեան, անհանդուրժողութեան, կրօնական ծայրայեղութեան, ինչպէս նաեւ կենսոլորտային եւ ընկերայ-բարոյական բազմաթիւ հարցերը մաս կը կազմեն միջ-եկեղեցական ու միջ-կրօնական օրակարգերուն։ Բնականաբար յիշեալ հարցերը պէտք է դիտուին աստուածաբանական ու բարոյագիտական հայեցակէտով։

զ) Միջ-եկեղեցական չարժումը յառաջացաւ Սուրբ Հոգւոյ զօրութեամբ օժտուած եւ տեսիլք ունեցող մարդոց կողմէ։ Այսօր, միջ-եկեղեցական չարժումը կարիքը ունի տեսիլք ու հաւատք ունեցող նոր անձերու։ Անոնք են, որ ծրագիրը կեանքի եւ հաւատքը առաքելութեան պիտի վերածեն, եթէ նայիք միջ-եկեղեցական չարժումի պատմութեան պիտի տեսնէք, որ այս չարժումին ռահվիրաները երիտասարդներ են։ Մեր սպասումն է, որ մեր երիտասարդները բոլոր եկեղեցիներէն ներս այս խոր գիտակցութեամբ մասնակից դառնան միջ-եկեղեցական չարժումին։

Դասախօսութեան աւարտին Վեհափառ Հայրապետը պատասխանեց միջ- եկեղեցական չարժումին, Հայոց Ցեղասպանութեան 100-ամեակին ու Հայ Եկեղեցւոյ մասին եղած հարցումներուն։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆՔ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՏՈՒԱՒ ՆՈՐԸՆՏԻՐ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԳՐԻԳՈՐ-ՊԵՏՐՈՍ Ի. ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ

Երկուշաբթի, 27 Յուլիս 2015–ի երեկոյեան, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս այցելեց Զմմառու Վանք, շնորհաւորելու նորընտիր Հայ Կաթողիկէ Գրիգոր–Պետրոս Ի. Պատրիարքը։ Նորին Սրբութեան կ'ընկերանային Լիբանանի Թեմի Առաջնո րդ Գերշ. Տ. Շահէ Եպս. Փանոսեան, Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Շահան Արք. Սարգիսեան, Տպարանի տեսուչ Գերշ. Տ. Նորայր Եպս. Աշըգեան եւ Միջեկեղեցական բաժանմունքի վարիչ Գերպ. Տ. Յուսիկ Ծ. Վրդ. Մարտիրոսեան։

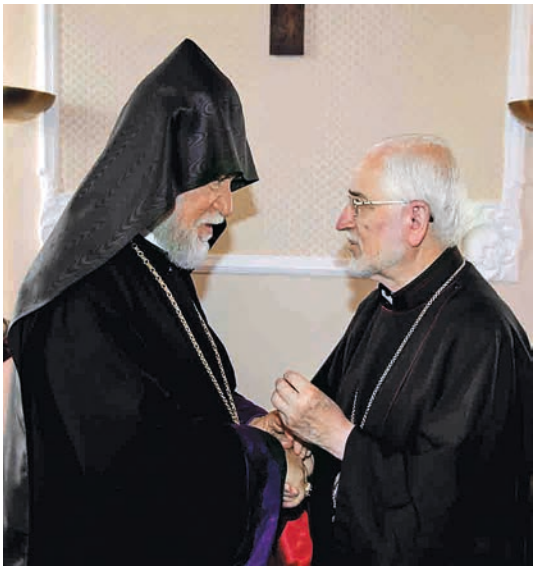

Վեհափառ Հայրապետը դիմաւորուեցաւ նորընտիր Հոգեւոր Տիրոջ կողմէ եւ «Հրաշափառ»ով առաջնորդուեցաւ մատուռ։ Ապա, վանքի դահլիճին մէջ Նորին Սրբութիւնը շնորհաւորեց Հայ Կաթողիկէ համայնքը իր նոր Պատրիարքի ընտրութեան համար եւ շեշտեց գործակցութեան հրամայականը, յատկապէս Միջին Արեւելքի մէջ ստեղծուած ներկայ պայմաններու լոյսին տակ։ Նորընտիր Պատրիարքը շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին այցելութեան համար, եւ նշեց թէ Նորին Սրբութեան հովուապետական քսանամեայ փորձառութենէն մեծապէս պէտք է օգտուիլ՝ այս դժուարին պայմաններուն մէջ հովուելու մեր ժողովուրդը։

ԳԱՆԱՏԱՅԻ ՎԱՐՉԱՊԵՏԷՆ ՆԱՄԱԿ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

Չորեքշաբթի, 29 Յուլիս 2015-ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը յատուկ նամակ մը ստացաւ Գանատայի Վարչապետ Սթիվըն Հարփըրէն: Յայտնենք, որ 3 Յունիս 2015-ին, Նորին Սրբութիւնը հանդիպում մը ունեցած էր Գանատայի Վարչապետին հետ եւ այդ առիթով առ ի գնահատանք Վարչապետին, Գանատայի Կառավարութեան եւ Խորհրդարանին Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչման գծով ցուցաբերած զօրակցութեան, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան «Իշխան»ի շքանշանով պարգեւատրած էր Սթիվըն Հարփըրը: Ստորեւ, նամակը կու տանք թարգմանաբար.-

Նորին Սրբութիւն,

Շնորհակալութիւն կը յայտնենք ձեզի, 3 Յունիսին, Գանատայի Խորհրդարանի մեր գրասենեակին մէջ ունեցած մեր հանդիպումի ընթացքին, ինձի շնորհած Կիլիկիոյ «Իշխան»ի շքանշանին համար:

Ուրախ եմ, որ պատեհութիւնը ունեցայ հանդիպելու ձեզի եւ ձեր պատուիրակութեան հետ եւ այս առիթով յիշելու հայ ժողովուրդի տառապանքը ու նահատակները Օսմանեան կայսրութեան շրջանին, հարիւր տարի առաջ՝ 1915–ին: Կը գնահատեմ նաեւ մեր ունեցած խորհրդակցութիւնը հասարակաց կարգ մը մտահոգութիւններու շուրջ: Ինչպէս միշտ, ես պատրաստ եմ հանդիպելու Գանատայի հայ համայնքի պատասխանատուներուն հետ:

Անգամ մը եւս իմ շնորհակալութիւնս կը յայտնեմ ձեր ցուցաբերած սիրոյն ու հասկացողութեան համար:

Իմ լաւագոյն մաղթանքներս ձեզի, ձեր առողջութեան եւ երջանկութեան համար:

Անկեղծօրէն ձերդ՝

ՍԹԻՎԸՆ ՀԱՐՓԸՐ
Վարչապետ Գանատայի

ԼՈՒՐԵՐ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԷՆ

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԷՆ

Հինգշաբթի, 1 Յուլիս 2015–ի առաւօտուն, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսը իր գրասենեակին մէջ ընդունեց այցելութիւնը Պելճիքայի վանական համայնքները ներկայացնող պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Շարլ Քլեման Պոնիֆաս եպիսկոպոսին: Պատուիրակութեան գլխաւոր նպատակն էր մօտէն ծանօթանալ Լիբանանի քրիստոնեայ համայնքներուն:

Վեհափառ Հայրապետը լայն տեղեկութիւններ փոխանակեց հայ եկեղեցւոյ կեանքին ու առաքելութեան ու յատկապէս Հայոց Ցեղասպանութեան 100–ամեակին մասին: Պոնիֆաս եպիսկոպոսը մօտէն ծանօթ ըլլալով Հայոց Ցեղասպանութեան, Նորին Սրբութեան փոխանցեց այս մասին իր գրած յօդուածները եւ տուած դասախօսութիւնները: Պատուիրակութիւնը իր գօրակցութիւնը յայտնեց Միջին Արեւելքէն ներս քրիստոնէական ներկայութեան: Վեհափառ Հայրապետը կարեւորութեամբ շեշտեց Եւրոպայի ու Միջին Արեւելքի քրիստոնեայ եկեղեցիներուն միջեւ գործակցութիւնը աւելի ծաւալելու հրամայականը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՂ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հինգշաբթի, 2 Յուլիս 2015–ի առաւօտուն, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս Անթիլիասի Վեհարանէն ներս ընդունեց այցելութիւնը Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ եպիսկոպոսական դասը ներկայացնող պատուիրակութեան, գլխաւորութեամբ՝ Պատրիարքական Կառավարիչ Գերապայծառ Գրիգոր Եպս. Կապրոյեանի: Պատուիրակութեան մաս կը կազմէին Հայ Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ 5 գերապայծառներ եւ Մեթր Ժագ Ջուխատարեան: Պատուիրակութեան այցելութեան նպատակն էր շնորհակալութիւն յայտնել Վեհափառ Հայրապետին, Երջանկայիշատակ Ներսէս Պետրոս ԺԹ. Պատրիարքի յուղարկաւորութեան արարողութեան մասնակցութեան համար:

Հանդիպումը առիթ եղաւ ընդհանուր խորհրդակցութիւն մը ունենալու մեր եկեղեցիները եւ ապգը յուզող, ինչպէս նաեւ Սուրիոյ հայ համայնքի դիմագրաւած դժուարութիւններուն մասին: Նորին Սրբութիւնը կարեւո-

րութեամբ շեշտեց մեր եկեղեցիներու գործակցութիւնը աւելի ամրապնդելու անհրաժեշտութիւնը՝ միասնաբար դիմագրաւելու ներկայ Ժամանակներու մարտահրաւէրները։

«1915–ԻՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՅ ՀԱՄԱՅՆՔՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ ԿԱՏԱՐՈՒԱԾԸ ՄԻԱՅՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԲԱՌՈՎ ԿԱՐԵԼԻ Է ԲՆՈՐՈՇԵԼ»

Ուրբաթ–Կիրակի, 3–5 Յուլիս 2015–ին միջազգային համագումար մը տեղի ունեցաւ Լիբանանի Քասլիքի համալսարանին մէջ, նուիրուած յատկապէս Ասորիներու ցեղասպանութեան։ Աւելի քան հարիւր հոգիներու մասնակցութեամբ տեղի ունեցող համագումարը կազմակերպուած էր Ասորի Ուղղափառ եւ Ասորի Կաթոլիկ Պատրիարքութեանց կողմէ։

Համագումարի բացման նիստին ներկայ գտնուեցան վեց հոգեւոր պետեր եւ կանոնական եկեղեցիներու ներկայացուցիչներ։ Հոգեւոր պետերու շարքին խօսք առաւ նաեւ Ն.Ս. Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս։

Վեհափառ Հայրապետը իր խօսքը ամփոփեց հետեւեալ հինգ կէտերուն մէջ.–

ա) Ինչ որ տեղի ունեցաւ 1915–ին, Օսմանեան կայսրութեան սահմաններէն ներս հայերուն, ասորիներուն, յոյներուն եւ այլ քրիստոնեայ համայնքներուն դէմ, ցեղասպանութիւն էր, բառին իրաւական հասկացողութեամբ։ Ցեղասպանութիւն էր իր մեթոտով ու նպատակով, եթէ նոյնիսկ այդ ժամանակներուն ցեղասպանութիւն բառը տակաւին մաս չէր կազմեր միջազգային օրէնքի բառարանին։ Պատմութիւնը յստակօրէն ցոյց կու տայ, թէ Օսմանեան կառավարութեան կողմէ ծրագրուածը, կազմակերպուածը ու գործադրուածը ցեղասպանութիւն մըն էր։

բ) Միջազգային օրէնքին համաձայն, երբ նոյն երկրին մէջ եւ նոյն ժողովուրդին համար կառավարութիւն մը կը յաջորդէ նախորդ կառավարութեան, թէկուզ գաղափարախօսական ու քաղաքական տարբեր օրակարգով ու նպատակով, ան յաջորդը կը նկատուի նախկին կառավարութեան։ Իրաւաքաղաքական այս յստակ սկզբունքէն մեկնելով, ներկայ Թուրքիոյ հանրապետութիւնը յաջորդը կը նկատուի Օսմանեան կայսրութեան, եւ հետեւաբար, ան կը ժառանգէ 1915–ի կառավարութեան իրաւունքներն ու պարտաւորութիւնները։ Սա կը նշանակէ, որ ներկայ Թուրքիան պարտաւորութիւն մը ունի 1915–ին կազմակերպուած ցեղասպանութեան նկատմամբ։

գ) Դարձեալ միջազգային օրէնքին համաձայն, ցեղասպանութիւնը ոճիր է մարդկութեան դէմ։ Հետեւաբար, ցեղասպանութիւնն ու ցեղասպանը պէտք է միջազգային դատապարտումի ենթակայ դառնան։ Ցեղասպանութեան դատապարտումը կը նշանակէ

ցեղասպանութեան ճանաչում, եւ ճանաչումը կ՛ենթադրէ հատուցում։

դ) Թէ՛ հայերը եւ թէ ասորիները աշխարհի բոլոր կողմերը կը շարունակեն նշել ցեղասպանութեան 100–ամեակը։ Մենք մեր նահատակները յիշեցինք ու անոնց կտակին նկատմամբ մեր հաւատարմութիւնը վերահաստատեցինք։ Սակայն, պէտք չէ մոռնանք որ մենք պահանջատէր ենք։ Պէտք չէ մոռնանք, որ Թուրքիոյ մէջ հապարաւոր հայ, ասորի, յոյն վանքեր, եկեղեցիներ ու եկեղեցապատկան կալուածներ կը գտնուին. ոմանք քանդուած են, ուրիշներ բռնագրաւուած պետութեան կողմէ։ Մենք կը պահանջենք անոնց վերադարձը իրենց իրաւատէրերուն։

ե) Մեր պահանջատիրութիւնը իրաւաքաղաքական է եւ ո՛չ կրօնական։ Դարեր շարունակ քրիստոնեաներ ու իսլամներ Միջին Արեւելքէն ներս ունեցած են խաղաղ ու ներդաշնակ գոյակցութիւն։ Նո՛յն մօտեցումով ու յանձնառութեամբ պիտի շարունակենք մեր գոյակցութիւնը։ Այսօր, ինչ որ տեղի կ՛ունենայ Սուրիոյ եւ Իրաքի մէջ քրիստոնեաներուն ու փոքրամասնութիւններուն նկատմամբ, այլապէս ցեղասպանութիւն է։ Ցեղասպանութիւնը պէտք է դատապարտուի բոլոր կրօններու ու ազգերու կողմէ, որպէսզի չկրկնուի ան։

ԱՍՈՐԻ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԱՖՐԱՄ Բ. ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ ՍՈՒՐԲ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Շաբաթ, 11 Յուլիս 2015–ի երեկոյեան, Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին վանքի Վեհարանին մէջ, հանդիպում մը տեղի ունեցաւ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոսին եւ Ն.Ս. Իգնատիոս Աֆրամ Բ. ասորիներու Պատրիարքին միջեւ։

Վեհափառ Հայրապետին կողքին, հանդիպման ներկայ էին միաբան հայրեր. իսկ Պատրիարքին կ՛ընկերանային ասորի հոգեւոր հայրեր Պէյրութէն եւ Դամասկոսէն։

Եղբայրական սիրալիր մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցած հանդիպման ընթացքին, կարեւորութեամբ շեշտուեցաւ հայ եւ ասորի եկեղեցիներուն գործակցութեան նոր թափ տալու հրամայականը թէ՛ Միջին Արեւելքի եւ թէ՛ սփիւռքի գաղութներէն ներս։ Այս շրջագծէն ներս շեշտուեցաւ Հայոց Ցեղասպանութեան 100–ամեակին յատուկ կարեւորութիւն ընծայելու անհրաժեշտութիւնը։

Աֆրամ Բ. Պատրիարք իր շնորհակալութիւնը յայտնեց Վեհափառ Հայրապետին, ասորի ժողովուրդի ցեղասպանութեան 100–ամեակին նուիրուած բացման հանդիսութեան իր ներկայութեան ու պատգամին համար։ Ան նաեւ յայտնեց Նորին Սրբութեան, որ ինք յաջորդ օրը ստիպուած է ճամբորդելու դէպի Միացեալ Նահանգներ, հետեւաբար շաբթուան աւարտին Միւռոնօրհնէքի արարողութեան եւ այլ ձեռնարկներուն վինք պիտի փոխարինէ Ասորի եկեղեցւոյ Եպիսկոպոսներէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը։

Հանդիպման աւարտին Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս եւ Ն.Ս. Իգնատիոս Աֆրամ Բ. ասորիներու Պատրիարքը շրջեցան Ս. Աստուածածին Վանքին վերանորոգ ու նորակառոյց բաժինները։

Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԸՆԴՈՒՆԵՑ ՂԱԶԻՐԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻ ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԲԱԲԱ ՔՈՒՆՑԼԷՐԻ ԹՈՌԸ

Շաբաթ 11 Յուլիս 2015–ի առաւօտեան ժամը 9:00–ին, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին այցելեցին հայասէր որբախնամ՝ Ղազիրի Որբանոցի տնօրէն Բաբա Քունցլէրի թոռնիկը՝ Տիկ. Իփա Ալամէտփին, իր երկու որդիներուն՝ Քարիմ եւ Ապդուլ Տիապներու հետ, ընկերակցութեամբ «Թռչնոց Բոյն»ի խնամակալութեան ատենապետ Սեդա Խտրըշեանի եւ թանգարանի արխիւներու հաւաքարար Կարօ Տէրունեանի:

Հանդիպման ընթացքին արծարծուեցան վանական նիւթեր կապուած Բաբա Քունցլէրի կեանքին, անոր դերակատարութեան որբերու խնամատարական աշխատանքներուն, կապմակերպած վանական ծրագիրներուն՝ գործագործութեան գործարանին, այրիներու համար ստեղծած հաստատութեան, աղջիկներու համար բացած ձեռագործի գործարանին եւ Ակունիէի թոքախտանոցի հիմնումին: Յայտնենք, որ Բաբա Քունցլէր խնամած է աւելի քան 8000 որբեր ու հայր դարձած է անոնց, ինչպէս արդարօրէն իր անուան կապուած Բաբա մակդիրը կը պարզէ:

Վեհափառ Հայրապետը հիւրերուն յայտնեց, թէ ինք անձամբ ներկայ պիտի գտնուի, Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին, Զուիցերիոյ մէջ Արմենոֆասի կողմէ կազմակերպուելիք Հայոց Ցեղասպանութեան 100–ամեակի առթիւ Բաբա Քիւնցլէրին նուիրուած յատուկ հանդիսութեան: Տիկին Ալամըտփին ըսաւ, թէ ինք եւս պիտի մասնակցի յիշեալ հանդիսութեան:

Արծարծուեցաւ Բաբա Քունցլէրի գերեզմանը վերանորոգելու հարցը եւ արժեւորելու անոր տեղն ու դերը

Հայոց Ցեղասպանութենէն ճողոպրած որբերու փրկարար գործին մէջ:

Ապա, հիւրերը մեկնեցան այցելելու Ղազիրի որբանոցը եւ Ժըպէյլի Հայոց Ցեղասպանութեան Որբերու նորակառոյց թանգարանը:

ԳԱԳԻԿ ԾԱՌՈՒԿԵԱՆ ԱՅՑԵԼԵՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ

24 Յուլիս 2015–ի երեկոյեան, Սուրբ Աստուածածին Վանքի Վեհարանին մէջ, Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետը ընդունեց այցելութիւնը Հայաստանի Ազգային Ողիմպիականի կոմիտէի նախագահ՝ Տիար Գագիկ Ծառուկեանին: Նոյն օրը ժամը 6–ին, Ծառուկեան նաեւ այցելեց Անթիլիասի Մայրավանքին վանական բաժանմունքները:

Վեհափառ Հայրապետին եւ Գագիկ Ծառուկեանի հետ հանդիպումին ներկայ էին Լիբանանի եւ Բերիոյ թեմերու առաջնորդները, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան եւ Ազգային մարմիններու ներկայացուցիչները: Շուրջ մէկ ժամ տեւած հանդիպումին ընթացքին Նորին Սրբութիւնը ողջունելէ ետք Ծառուկեանի ներկայութիւնը նկատել տուաւ, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ոչ միայն պատմական Աթոռ է, այլ նաեւ պատմական առաքելութիւն ունեցած է մեր ժողովուրդի կեանքէն ներս եւ յատկապէս Հայոց Ցեղասպանութե–

նէն ետք կարեւոր դեր կատարած է Սփիւռքի մէջ՝ հայապահպանման, ինչպէս նաեւ եկեղեցաշինութեան ու դպրոցաշինութեան աշխատանքներուն մէջ: Մեր ժողովուրդի բռնաբարուած իրաւունքներու ձեռքբերման գծով եւս, մեր Սուրբ Աթոռը կարեւոր դերակատարութիւն ունեցաւ Սփիւռքի մէջ, հաստատեց Վեհափառ Հայրապետը: Շարունակելով իր խօսքը՝ Նորին Սրբութիւնը շեշտեց, որ Հայաստան–Սփիւռք կապը կը դիտենք մէկ համապարփակ ամբողջութեան մէջ, մասնակից դառնալով Հայաստանի հզօրացման համահայկական առաքելութեան, որովհետեւ կը հաւատանք, որ Հայաստանի հզօրացումը Սփիւռքի հզօրացումն է եւ փոխադարձաբար: Վեհափառ Հայրապետը շեշտեց, որ երբ մեր ժողովուրդին դիմագրաւած խնդիրներն ու մարտահրաւէրները համահայկական բնոյթ ունին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը նախ ընելիք եւ ապա ըսելիք ունի: Նորին Սրբութիւնը կարեւորութեամբ յիշեցուց, որ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը միշտ աջակից եղած է Հայաստանի պետականութեան հզօրացման եւ Հայաստանի ժողովուրդի բարօրութեան նպաստող բոլոր ծրագիրներուն ու աշխատանքներուն, եւ միշտ կը մնայ յանձնառու այս ուղղութեան:

Անդրադառնալով Ծառուկեանի կատարած բարեգործութիւններուն՝ եկեղեցաշինութեան եւ մարդասիրական բնագաւառներէն ներս, Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատեց Գագիկ Ծառուկեանը, հայրենաշինութեան բերած անոր կարեւոր ներդրումին համար: Ան որ Հայաստանի հզօրացման, հայրենի ժողովուրդի կեանքի բարելաւման, Ղարաբաղի անկախութեան ամրապնդման եւ մեր ժողովուրդի ընդհանրական ու գերագոյն երազներու իրականացման իր մասնակցութիւնը կը բերէ, մեզի համար սիրելի ու գնահատելի անձ մըն է, ըսաւ Վեհափառ Հայրապետը եւ կո՛չ ուղղեց համախմբուելու մեր գերագոյն արժէքներուն ու ձգտումներուն շուրջ:

Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Շահան Արք. Սարգիսեան ընդհանուր գիծերու մէջ ներկայացուց վերջին հինգ տարիներուն տեղի ունեցած պատերազմին պատճառով Սուրիոյ հայութեան տագնապը եւ կարիքները:

Խօսք առաւ նաեւ Գագիկ Ծառուկեան: Ան իր ուրախութիւնը յայտնեց Լիբանանի մէջ իր ներկայութեան համար: Ծառուկեան գնահատեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հայապահպանման ի նպաստ տարած յոյժ կարեւոր աշխատանքը: Ան ըսաւ, որ հպարտ է գտնուելուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութենէն, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի սիրտը հանդիսացող Լիբանանի հայ գաղութէն ներս: Ծառուկեան շեշտեց, որ մարդ արարածը իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ պէտք է օժանդակէ եւ աջակցի ապգին. Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կատարած իր այցելութեան առիթով, ան 500 հազար ամերիկեան տոլար նուիրեց Կաթողիկոսութեան ծրագիրներուն եւ սուրիահայութեան կարիքներուն: Ապա, ան արծաթեայ մեծ խաչ մը նուիրեց Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին: Նորին Սրբութիւնը իր կարգին Բարձրբերդի Աւետարանի սահմանափակ թիւով տպագրուած օրինակներէն մին յանձնեց հայրենի հիւրին:

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՔԱՐՈԶ
Ս. ԱԹՈՌՈՅՍ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

***ԿԻՐԱԿԻ** 5 **ՅՈՒԼԻՍ** 2015՝ Զ. ՁԿՆԻ ՀՈԳԵԳԱԼՍՏԵԱՆ՝ ԲԱՐԵԿԵՆԴԱՆ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ ՊԱՀՈՑ՝*

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Թաթուլ Աբգ. Գարտանաքեան։

Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Պետրոս Աբգ. Մանուէլեան։

***ԿԻՐԱԿԻ** 12 **ՅՈՒԼԻՍ** 2015՝ ՎԱՐԴԱՎԱՌ՝ ՏՕՆ ԱՅԼԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՏԵԱՌՆ ՄԵՐՈՑ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ՝*

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց՝ Հոգշ. Տ. Պսակ Աբգ. Թէփիրճեան։ Ցընթացս Ս. Պատարագին Վարդապետական գաւազանի տուչութիւնը կատարեց եւ յաւուր պատշաճի քարոզեց՝ Գերշ. Տ. Գրիգոր Եպս. Զիֆթճեան։

Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝Հոգշ Տ. Թաթուլ Աբգ. Գարտանաքեան։

***ՇԱԲԱԹ** 18 **ՅՈՒԼԻՍ** 2015՝ ՍՐԲՈՑՆ՝ ԹԱԴԷՈՍԻ ԱՌԱՔԵԼՈՑՆ ՄԵՐՈՑ ԵՒ ՍԱՆԴԽՏՈՑ ԿՈՒՍԻՆ՝*

Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին վանքի չրջափակի բեմահարթակին վրայ Սրբալոյս Միւռոնի Օրհնութիւնը կատարեց եւ իր Հայրապետական պատգամը փոխանցեց՝ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Արամ Ա. Կաթողիկոս։

***ԿԻՐԱԿԻ** 19 **ՅՈՒԼԻՍ** 2015՝ Բ. ՁԿՆԻ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ՝*

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Գերշ. Տ. Մակար Եպս. Աչգարեան։

Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Զաւէն Աբգ. Նաճարեան։

***ԿԻՐԱԿԻ** 26 **ՅՈՒԼԻՍ** 2015՝ Գ. ՁԿՆԻ ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ՝*

Կաթողիկոսարանիս Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝Հոգշ. Տ. Ռուբէն Աբգ. Նալպանտեան։

Պիքֆայայի Ս. Աստուածածին մատրան մէջ պատարագեց եւ քարոզեց՝ Հոգշ. Տ. Պսակ Աբգ. Թէփիրճեան։